

19

SUOMEN MAATALOUS

97

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos
Lutnantintie 13
00410 HELSINKI

Postiosoite: PL 3, 00411 HELSINKI

Puhelin: (09) 504 471

Telefax: (09) 563 1164

Internet: <http://www.mttl.fi/>



JULKAISUJA 86

SUOMEN MAATALOUS 1997

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH PUBLICATIONS 86

Abstract. Finnish agriculture in 1997

The crop of 1997 was in accordance with the long-term trend, despite the cold early part of the summer, which delayed the sowing. After June the weather was hot and the growth was more rapid than usually. The total amount of cereals harvested was 3.8 bill. kg, and this exceeded that of 1996 by 2.7%. The total yield measured as fodder units was 3% higher than in 1996. There was some increase in both the area and the average yields. The area under set-aside decreased by almost 10%.

Milk production started to grow in 1997. The quantities produced on farms that continued their production grew considerable, because the number of milk suppliers fell by 1,900. The average yield/cow grew by almost 200 l. In terms of the structural development the high price of milk quotas has been considered problematic, and partly administered quota trade was introduced in 1997.

Pigmeat production grew by 5%. The market prices started to rise in June. There was some increase in beef production, too, but the price of beef decreased from the previous year. Poultry meat consumption continued to grow, and the production also grew by almost 10%. The decrease in egg production was not large enough to solve the serious market problems due to oversupply.

Both agricultural imports and exports grew in 1997. Dairy products, meat, and cereals were imported more than in the previous year. Cereal imports decreased clearly, but the imports of more highly processed foods grew.

There were no major changes in the consumer prices or in the consumption. Cheese

consumption started to decrease slightly, which is contrary to the trend in the past few years. The consumption of eggs and pigmeat fell, too.

The agricultural income in 1997 was about FIM 6.6 bill., which is about 1% lower than in 1996. The production volume grew, but the agricultural aid declined. The prices of production inputs rose by about 2%, and the producer prices fell a little over 1%.

More investments were made in agriculture than for a long time. Investments were encouraged by public aid. In 1997 loans and subsidies were granted for altogether 15,000 projects, and the cost estimates of these totaled FIM 4.2 bill. The aid amounted to over FIM 900 mill. Investment aid was mainly directed to increasing the farm size and environmental investments. The small size of Finnish farms affects their competitiveness on the single market, and environmental aid requires considerable investments in livestock production.

The year 1997 did not bring along any major changes in agricultural production or prices of the products. The future of Finnish agriculture involves a great deal of uncertainty. National aid consists of many different measures, and the decision on the continuation of many of these must be decided on in the negotiations before the end of 1999. The proposals of the Commission for a reform of the common agricultural policy are difficult for Finland, where agriculture operates in extremely adverse natural conditions.

Index words: Finland, agriculture, production, price, income, policy

Esipuhe

Maatalouden kuva julkisuudessa on ristiriitainen. Agenda 2000:n aiheuttamat pelot ovat näkyneet päällimmäisinä julkisuudessa ja maatalouden tulevaisuudesta on annettu hyvin pessimistinen kuva. Varsinaisen maatalouden tuloista kuvaavat luvut ovat kuitenkin varsin lohdulliset. Maataloustuotanto ei ole romahtanut, vaan päinvastoin vuoden 1997 tilastot osoittavat tuotannon kasvaneen lähes kaikissa tuotantosuunnissa. Maidontuotanto kasvoi 2 %, lihan tuotanto 3 % ja viljantuotanto 3 %. Maatalouden tulot ovat tosin alentuneet jatkuvasti, mutta eivät kuitenkaan vielä hälyttävästi.

Tulevaisuuteen liittyy kieltämättä epävarmuustekijöitä. Hintataso tulee alenemaan eikä tukitaso välttämättä korvaa sitä kokonaan. Agenda 2000 voi aiheuttaa yllätyksiä, vaikka Suomi hakee täyttä kompensatiota hinnan alennuksille. Sen lisäksi Etelä-Suomen tuesta ei ole varmuutta pitemmällä aikavälillä. Viljelijöiden on tehtävä työtään epävarmuuden valitessa.

Maatilojen lukumäärä aleneminen aiheuttaa keskustelua. Virallinen politiikka tukee tilakoon kasvua, koska käytettävissä olevaa tukea on tällöin jakamassa nykyistä pienempi määrä viljelijöitä ja siten tulotason ylläpitäminen on helppompaa. Hintatason pysyessä ennallaan kustannusten alentaminen on tärkeää. Tilakoon kasvu auttaa huomattavasti tässä tehtävässä. Tilojen lukumäärän alenemista vastustetaan maaseudun autoitumisella. Ristiriita on ym-

märrettävä. EU:n maatalouspolitiikkaa ollaankin muuttamassa niin, että maaseutupolitiikkaa korostetaan maatalouspolitiikan rinnalla ja jopa sen kustannuksella.

Tässä julkaisussa on esitetty pääpiirteissään maatalouden kehitys vuonna 1997. Tilastot ovat vielä monin paikoin ennakkollisia. Julkaisu on laadittu aikaisempien vuosikatsausten mukaisesti ja se sisältää katsauksen maataloustuotantoon, hintoihin, kulutukseen, tuloihin ja maatalouspolitiikkaan.

Vuosikatsauksen ovat tehneet Panu Kallio, Marja Knuutila, Hannu Linjakumpu, Juha Marttila ja Ville Vehkasalo. Kiitän heitä tästä työstä. Jaana Ahlstedtille myös kiitokset monenlaisesta avusta julkaisun aineiston keräämisessä, kuvioiden piirtämisessä ja julkaisun taittamisessa. Tässä julkaisussa esitetyt arviot ja kannanotot ovat tekijöiden vastuulla, eivätkä ne edusta tutkimuslaitoksen tai maan virallisen maatalouspolitiikan harjoittajien kantaa.

Julkaisu ilmestyy englanninkielisenä tutkimuslaitoksen julkaisusarjassa no. 86a. Kiitän Jaana Kolaa englanninkielisestä käännöksestä.

Kun olen nyt jättämässä tehtäväni tutkimuslaitoksessa, kiitän kaikesta siitä myönteisestä palautteesta, jota olen saanut lähes parinkymmenen vuoden aikana tehdessäni tätä julkaisua.

Helsingissä huhtikuussa 1998

Lauri Kettunen

SISÄLLYSLUETTELO

I	Yleiskuva Suomen maataloudesta	5
1.	Maatalous ja kansantalous	5
2.	Suomalainen maatila	8
3.	Muut maaseutuelinkeinot	11
II	Tuotanto, hinnat ja maataloustulo	13
4.	Kasvinviljelytuotanto	13
4.1.	Sääolot	13
4.2.	Pinta-alat ja sadot	13
4.3.	Hintojen seuranta	16
4.4.	Kasvinviljelytuotteiden markkinahinnat	17
5.	Kotieläintuotanto	18
5.1.	Tuottajahinnat	18
5.2.	Tuotanto	19
6.	Vähittäishinnat ja kulutus	22
6.1.	Vähittäishinnat	22
6.2.	Kulutus	23
7.	Ulkomaankauppa	25
7.1.	Kaupan rakenteen muutos	25
7.2.	Ulkomaankauppa vuonna 1997	26
8.	Tulokehitys maataloudessa	27
8.1.	Tulolähteet	27
8.2.	Maataloustulo vuonna 1997	28
8.3.	Verotus	29
8.4.	Arvonlisäverotus	30
III	Maatalouspolitiikka	31
9.	Hintajärjestelmät	31
9.1.	Tuotejärjestelyt	32
9.2.	Vihreä ecu	33
9.3.	Agenda 2000	34
10.	Tukijärjestelmät	35
10.1.	CAP-tuki	37
10.2.	Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki	38
10.3.	Ympäristötuki	38
10.4.	Kansallinen tuki	38
11.	Tuotantopolitiikka	40
11.1.	Tuotantotavoitteet	40
11.2.	Tuotannon rajoittamistoimet	40
11.3.	Pellonmetsitys	41
12.	Rakenteen kehittäminen	42
12.1.	EU-osarahoitteinen investointituki	42
12.2.	Kansallisesti rahoitettavat investointituet	43
12.3.	Investoinnit lisääntyneet	44
12.4.	Maaseudun kehittäminen	45
13.	Ympäristöpolitiikka	47
13.1.	Ympäristötukivaatimukset	48
13.2.	Ympäristötuen erityistukimuodot	48
14.	Sosiaalipolitiikka	49
IV	Yhteenveto	51
	Liitteet	55

I YLEISKUVA SUOMEN MAATALOUESTA

1. Maatalous ja kansantalous

Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta oli 1,5 % vuonna 1996. Maatalouden osuus on pudonnut selvästi pitkällä aikavälillä. Vielä 20 vuotta sitten maatalouden BKT-osuus oli 5,5 %. Tähän on syynä se, että tuotannon kasvu on ollut maataloudessa hitaampaa kuin muissa kansantalouden sektoreissa. Toisaalta maatalous ostaa tarvikkeita ja palveluja yhä enemmän, joten yhä suurempi osuus tuotannon arvosta siirtyy maatalouden ulkopuolelle.

Kokoelintarvikeketjun merkitys kansantaloudessa on huomattavasti suurempi kuin mitä pelkkä maatalouden BKT-osuus osoittaa. Maatalouteen liittyvät tuotantopanoks-, keräily- ja jalostussektorit nostavat huomattavasti elin-

tarviketalouden asemaa koko kansantaloudessa. Esimerkiksi elintarviketeollisuuden jalostusarvo oli 10,8 mrd. mk vuonna 1996, eli selvästi maataloutta suurempi.

Elintarvikemenojen osuus kotitalouksien kulutusmenoista on noin 15 %. Tähän lukuun eivät kuulu ravintolapalvelut eivätkä alkoholi-juomat. Elintarvikesektorissa työskentelee lähes 300 000 henkeä, kun maatalouden lisäksi lasketaan mukaan tuotantopanoksia tuottava teollisuus, palvelut, kauppa ja elintarviketeollisuus.

Maatalouden investoinnit pienentyivät vuosina 1992-1995 alle puoleen siitä, mitä ne olivat 1980-luvun lopulla. Suomen EU-jäsenyyteen liittyvä epävarmuus tulevaisuudesta sekä yleinen lama tekivät viljelijät varovaisiksi. Myös

Taulukko 1. Bruttokansantuote (tuottajahintaan) ja investoinnit koko kansantaloudessa ja maataloudessa.

Vuosi	Bruttokansantuote			Investoinnit		
	yhteensä mrd. mk	maatalous mrd. mk	%	yhteensä mrd. mk	maatalous mrd. mk	%
1988	384,46	11,01	2,9	111,05	4,54	4,1
1989	422,53	14,19	3,4	136,15	5,06	3,7
1990	447,53	15,17	3,4	139,14	5,08	3,7
1991	427,78	13,09	3,1	110,06	3,75	3,4
1992	415,71	10,90	2,6	87,95	2,28	2,6
1993	421,24	11,84	2,8	71,19	2,08	2,9
1994	447,17	12,73	2,8	74,19	2,17	2,9
1995	481,97	8,13	1,7	85,10	2,24	2,6
1996	499,51	7,59	1,5	92,40	2,70	2,9

Lähde: Tilastollinen vuosikirja.

koko kansantalouden investoinnit romahtivat laman aikana. Vaikka investoinnit ovat lisääntyneet tuntuvasti jo parin vuoden ajan, niiden taso on yhä selvästi 1980-luvun loppua alempi. Maataloudenkin investoinnit kääntyivät selvään kasvuun vuonna 1996. Maatalouskonekauppa vilkastui ja maatalouden rakennustoiminta elpyi. Investointien kasvu jatkui myös vuonna 1997.

Maatalous on varsin pääomavaltainen elinkeino. Nykyaikainen maatila vaatii paljon peltoa, rakennuksia ja koneita, mutta tarjoaa työtä vain parille työntekijälle. Maatalouden osuus koko kansantalouden investoinneista oli 2,9 % vuonna 1996. Investointiaste, eli investointien osuus arvonlisäyksestä, on ollut maataloudessa koko kansantalouden keskiarvoa korkeampi aina 1970-luvulta saakka. Pääomasta on näin sitoutunut maatalouteen enemmän kuin sen kansantuoteosuus on.

Maatalouden työllisen työvoiman osuus koko kansantaloudessa on noin 6 % (liitetaulukko 2). Se on siis huomattavasti suurempi kuin maatalouden bruttokansantuoteosuus. Työn tuottavuus ei ilmeisesti ole maataloudessa niin hyvä kuin muussa kansantaloudessa. Maatalouden työvoiman ja työpanoksen tilastointi on toisaalta vaikeaa. Viljelijäperheen jäsenet työskentelevät usein maatalouden ulkopuolella, joten tilastot voivat osittain yliarvioida maatalouden työvoimaosuutta. Viljelijäperheiden tuloista on vain noin puolet maataloudesta saatuja tuloja.

Taloudellinen tilanne

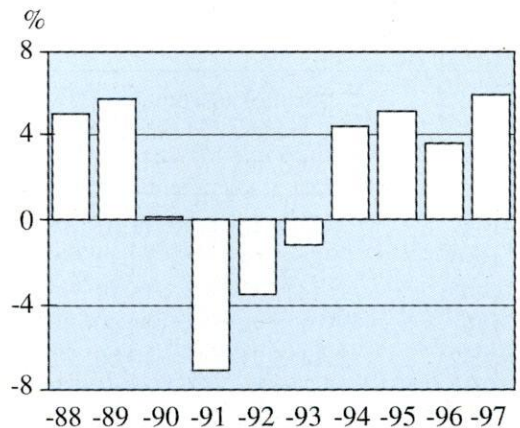
Taloudellisen kasvun voimakkuus vuoden 1997 jälkipuoliskolla ylitti kaikki ennusteet. Vuotuinen kokonaistuotannon kasvu oli peräti 5,9 %. Voimakas kasvu oli todella tarpeen, sillä kasvuo-dotukset jäivät toteutumatta edellisenä vuotena ja tulevaisuudesta esitettiin jo varsin pessimistisiä arvioita. Laman aiheuttaman massatyöttömyyden vähentämiseksi tarvitaan pitkään jatkuvaa voimakasta taloudellista kasvua.

Bruttokansantuotteen voimakkaan kasvun takana on pääasiassa teollisuustuotannon kasvu. Sekä metsä- että metalliteollisuuden kasvu oli nopeaa. Elektroniikkateollisuus on kasva-

nut kaikkein voimakkaimmin. Työllisyyden kannalta on merkittävää, että myös rakennustuotannon kasvu kiihtyi tuntuvasti. Elintarviketeollisuuden kasvuvauhti on sen sijaan hidastunut.

Teollisuustuotannon kasvu perustui pitkälti viennin hyvään vetoon. Suomi on pieni avoin kansantalous, missä ulkomaankaupalla on ollut perinteisesti ratkaiseva rooli. Yli puolet Suomen viennistä suuntautuu EU-maihin, joissa talouden kasvu yleisesti voimistui vuonna 1997. Tullihallituksen tilastojen mukaan Suomen vienti EU:iin kasvoi 10 %. Kun kasvu muussa viennissä oli vielä voimakkaampaa, koko viennin arvo oli 14 % enemmän kuin vuonna 1996. Kasvu jatkui edelleen kaikkein voimakkaimpana huipputekniikkaa edustavien laitteiden, kuten matkapuhelinten viennissä. Vaikka myös tuonti jatkoi kasvuaan, kauppatase kohosi 52 mrd. mk ylijäämäiseksi (44 mrd. mk vuonna 1996). Vaihtotase nousi 33 mrd. markkaan sen oltua edellisenä vuonna 22 mrd. mk. Aasian rahoituskriisi aiheuttaa kuitenkin epävarmuutta maailmantaloudessa ja heikentää vientinäköymiä, sillä alueesta on tullut tärkeä vientikohde myös Suomelle. Viennin kasvun odotetaan hidastuvan selvästi vuonna 1998.

Metsäteollisuustuotteiden viennin menestyminen on tärkeää suomalaisille maataloille, joi-



Kuvio 1. Markkinahintaisen bruttokansantuotteen volyymin kasvu, %/vuosi (vuoden 1990 hinnoin).

den taloudessa metsänmyyntituloilla on tärkeä rooli. Paperin viennin arvo kasvoi 11 % ja sahatavaran peräti 28 % vuonna 1997. Paperin viennin arvonn kasvu johtui pääasiassa vientimäärien kasvusta. Hinnat ovat edelleen vuoden 1996 alun tason alapuolella. Sahatavaran hintakehitys oli puolestaan erittäin suotuisaa aina syksyyn 1997 saakka, jolloin hinnat kääntyivät laskuun. Metsäteollisuuden viennin kasvu näkyi myös kotimaan puukaupassa. Markkinahakkuiden määrä oli noin 52 milj. kuutiometriä, eli kaikkien aikojen ennätys, ja myös kantohinnat kohosivat edellisvuodesta. Yksityismetsistä puuta hakattiin yli 46 milj. kuutiometriä, mikä on 15 % enemmän kuin vuonna 1996. Metsäntutkimuslaitoksen laskelmien mukaan maatalousyrittäjät omistavat 37 % yksityisten omistamasta metsämaasta. Maatalousyrittäjät tekevät enemmän hankintakauppoja ja myös myyvät puuta hehtaaria kohti enemmän kuin muut yksityiset metsänomistajat, joten heidän osuus puunmyyntituloista on suurempi kuin pinta-alaosuus. Maatilojen bruttopuunmyyntitulojen arvioitiin olleen noin 3,5 mrd. mk vuonna 1997.

Maa- ja metsätalouden arvonlisäys kasvoi edellisvuodesta. Tämä oli kuitenkin vain kasvanneiden kantorahatulojen ansiota. Maatalouden arvonlisäys jatkoi alenemistaan, joskin selvästi hitaammin kuin vuotta aikaisemmin.

Taloudellinen kasvu on vähitellen alentanut työttömyyttä. Tilastokeskuksen työvoimatilaston mukaan työttömyysprosentti oli 14,5, mikä on 1,3 %-yksikköä alempi kuin vuonna 1996. Työttömyyden vähenemisen taustalla ovat kuitenkin myös julkisen vallan lisääntyneet koulutuspoliittiset toimet, joilla vähennetään työvoiman tarjontaa. Tavallisesti arvioidaan, että 3 %:n talouskasvu pitää työttömyyden ennallaan. Tämä näyttää pitävän paikkansa viime aikojen kehityksen perusteella. Niin vanhojen kuin uusienkin yritysten tuottavuus paranee, jolloin työvoiman tarve pienenee. Koska teollisuus ei nopean tuottavuuskehityksen vuoksi juuri tarvitse uutta työvoimaa, työvoiman kysynnän kasvun on suuntauduttava jatkossakin palveluelinkeinoihin ja rakennustoimintaan. Julkinen sektori on suuri työnantaja, mutta se ei enää

kasva, vaan jopa pienenee ja pahentaa siten työllisyyttä.

Työttömyyden lisäksi valtion talouden alijäämä on edelleen ongelmallinen. Valtion netto-rahoitustarve on tosin alentunut huomattavasti vuoden 1994 ennätyksestä, mutta vuoden 1998 budjetti on silti edelleen alijäämäinen. Vaikka valtiontalouden velka on yhä kasvussa, velan osuus kansantuotteesta on laskenut jo vuonna 1997. Koko julkisen sektorin bruttovelka oli 56 % BKT:sta vuonna 1997. Koko julkisen sektorin odotetaan vihdoin saavuttavan pienen rahoitusylijäämän vuonna 1998.

Kuluttajahinnat nousivat vuoden aikana vain 1,2 % voimakkaasta taloudellisesta kasvusta huolimatta. Hintojen nousun odotetaan olevan runsaat 2 % vuonna 1998. Vuoden alussa voimaan tulleet palkankorotukset olivat maltillisia ja tuontihintojen nousun arvioidaan olevan pientä. Elintarvikkeiden hinnat alenivat EU-jäsenyyden seurauksena 7,4 % vuonna 1995 ja hintojen aleneminen jatkui vielä seuraavana vuotena. Hinnat kääntyivät kuitenkin nousuun vuonna 1997, jolloin elintarvikkeet kallistuivat 3,7 %. Tästä lähes puolet johtui kahvin hinnan noususta. Myös hedelmien ja lihan hinta nousi. Kaiken kaikkiaan elintarvikkeiden kallistuminen nosti inflaatiota reilut puoli %-yksikköä.

Valtiontalouden koheneminen ja matala inflaatio pitivät rahoitusmarkkinat vakaina vuonna 1997. Syksyllä oli näkyvissä merkkejä inflaation kohoamisesta, minkä johdosta Suomen Pankki nosti hieman huutokauppakorkojaan. Samaan aikaan myös Saksa nosti omia ohjauskorkojaan, joten lyhyet korot ovat pysyneet samalla tasolla Saksan korkojen kanssa, eivätkä pitkätkään korot ole paljoa Saksan korkoja korkeampia. Kolmen kuukauden helibor-koron vuosikeskiarvo oli 3,2 % ja valtion viiden vuoden obligaatioiden korko 4,9 %. Suomen markka on pysynyt samoin varsin vakaana vuodesta 1995 saakka. Vuoden 1997 lopulla markka tosin halpeni niin, että ecu-kurssi nousi 5,980 markkaan, kun vuotta aikaisemmin kurssi oli 5,767 mk. EMU-maiden valuuttojen kiinnityskursseista tehdään päätös sen jälkeen, kun maat on valittu toukokuussa 1998.

Kotimaisen kysynnän vahvistuminen on yllä-

pitänyt talouden kasvua. Kotimainen kysyntä kasvoi 4,1 % vuonna 1997. Yksityinen kulutus kasvoi 3,1 % ja kasvun odotetaan säilyvän samalla tasolla myös vuonna 1998. Erityisesti kestokulutustavaroiden hankinta on lisääntynyt voimakkaasti, joten kuluttajien odotukset tulevasta talouskehityksestä ovat optimistisia. Kotimaisen kysynnän kasvu on välttämätön talouden kasvun ylläpitämiselle, sillä viennin osuus kansantaloudesta on vajaat 40 %, eikä sen varaan voida siis rakentaa koko talouden kasvua. Palkkojen kohoamisvauhti on ollut alle puolet BKT:n kasvunopeudesta. Verotus on kuitenkin hieman keventynyt, mikä on myös nostanut kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. Verojen taso on silti edelleen Suomessa kansainvälisesti erittäin korkea. Veroaste oli 47,3 % BKT:sta vuonna 1997. EU-maista ainoastaan Ruotsissa ja Tanskassa veroaste on tätä korkeampi.

Yksityiset investoinnit kääntyivät kovaan kasvuun vuonna 1995. Kasvu on jatkunut ollen yli 12 % vuonna 1997. Julkisten investointien kasvu alkoi vuotta myöhemmin. Vuonna 1997 ne kasvoivat alle 5 %, kun edellisellä vuotena kasvu oli yli kaksinkertainen. Asuntoinvestoinnit erityisesti suurissa kasvukeskuksissa ovat kasvaneet kaikkein voimakkaimmin.

Suomen kansantalouden tila näyttää varsin hyvältä. Inflaatio on matala, kauppa- ja vaihtotaseet ylijäämäiset, korot matalat, investoinnit kasvussa ja talouskasvu erinomainen. Korkea työttömyys ja valtiontalouden kireys varjostavat kuitenkin kaikkia näitä positiivisia puolia. Tilanne tulee valitettavasti säilymään samana hyvin pitkään.

EMU:iin liittymistä ajatellen Suomen talous on hyvässä kunnossa. Lähentymisohjelman mukaan kuluttajahintojen nousu saa olla enintään 1,5 %-yksikköä nopeampi kuin hintojen nousu yhteisön kolmessa alhaisimman inflaation maassa. Pitkäaikainen korkotaso saa ylittää enintään kahdella prosenttiyksiköllä kolmen hitaimman inflaation maan korkotason, ja julkisen sektorin budjettialijäämä- ja velkakriteerit ovat 3 % ja 60 % BKT:stä. Bruttovelka voi tosin olla korkeampi, jos se lähestyy kriteeriä riittäväällä nopeudella. Lisäksi edellytetään, että

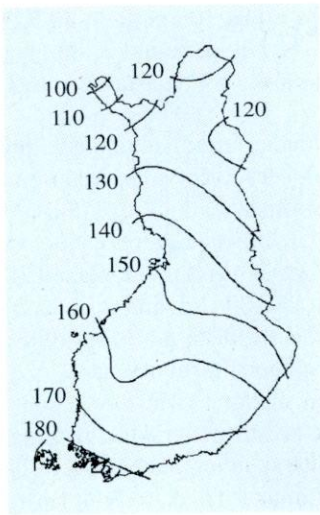
valuutan ulkoinen arvo pysyy verraten vakana.

Suomi täytti vuonna 1997 kaikki EMU-kriteerit. Julkisen sektorin alijäämä ja velka näyttivät aikaisemmin muodostuvan ongelmaksi, mutta budjettileikkaukset ja nopea talouskasvu ovat muuttaneet tilanteen. EMU:iin ensimmäisessä vaiheessa liittymässä olevista maista vain Ranska ja Luxemburg täyttivät kaikki kriteerit Suomen ohella. Julkisen sektorin velkaan liittyvä kriteeri on suurin ongelma muille EU-maille. Toisaalta valtaosa maista on selvästi lähestymässä velkakriteerin rajaa, joten EMU toteutuu vuoden 1999 alusta 11 maan laajuisena. Suomen julkinen talous on itse asiassa hyvässä kunnossa verrattuna muihin EU-maihin, eikä EMU-kunto ole siinä mielessä valtionhoidon kannalta ongelma. Valtion velka on kuitenkin suhteellisesti selvästi korkeampi kuin koko julkisen sektorin velka. Suomi on perinteisesti tottunut pieneen valtion velkaan, joten nykyinen velkataso on aivan uutta Suomelle.

EMU-ratkaisu ja sen vaikutukset Suomeen ovat olleet keskeisellä sijalla vuoden 1997 talouspolitisessa keskustelussa. EMU:n tuoman vakaan rahatalouden vastapainona pidetään talouspoliittisten keinojen vähentymistä. Rahapolitiikan päätösvalta siirtyy pois Suomesta. Suurin huoli on työmarkkinoilla, jotka pelkäävät joutuvansa maksumiehiksi, mikäli kansantalous joutuu vaikeuksiin. Vientisektori ei voi turvautua devalvaatioon, mikäli suhdanteet heikkenevät oleellisesti. Silloin palkkojen alentamisen katsotaan olevan ainoa keino torjua viennin menetykset ja turvata työllisyyden säilymisen. Vasta-argumenttina on talouden vakaus, joka estää inflaation ja siten myös kilpailukyvyen menetyksen. Ongelmana on silti Suomen viennin yksipuolinen rakenne, joka on altis suhdannemuutoksille.

2. Suomalainen maatala

Suomi sijaitsee 60:n ja 70:n leveysasteen välillä. Maatalouden harjoittaminen on mahdollista Golf-virran ansiosta. Sen ansiosta lämpötila on Suomessa 3-4 Celsius-astetta kor-



Kuvio 2. Kasvukauden pituus maan eri osissa.

keampi kuin yleensä samalla leveysasteella muualla maapallolla.

Suomi on noin 1 100 km pitkä etelä-pohjois-suunnassa ja ilmasto-olot vaihtelevat huomattavasti. Kasvukausi on Etelä-Suomessa 170 päivää, mutta Pohjois-Suomessa vain 100 päivää. Tehoisa lämpösomma vaihtelee huomattavasti: etelässä se on noin 1 300 ja pohjoisessa 500 astevuorokautta. Hallaa esiintyy ajoittain koko maassa jopa keskipäivällä.

Valoisa kesäaika tasoittaa hieman kasvuolosuhteita maan eri osien välillä. Yöt ovat lyhyitä varsinkin maan keski- ja pohjoisosissa. Toisaalta säteilyolot rajoittavat kasvilajikkeiden valintaa. Kasvit on jalostettava suomalaisia olosuhteita vastaaviksi.

Ilmasto-olot vaikuttavat merkittävästi kasvinviljelyn sijoittumiseen. Vehnän ja öljykasvien viljely rajoittuu eteläiseen Suomeen. Ohraa, kauraa, heinää ja perunaa voidaan sijaan viljellä koko maassa. Suuressa osassa maata karjatalous, ennen muuta maidontuotanto, on ainoa järkevä tuotantomuoto.

Suomen maatalous perustuu vahvasti perheviljelmiin. Vuonna 1996 yksityiset henkilöt omistivat 80,0 % kaikista tiloista, perikunnat ja perheyhtiöt 18,9 %, osakeyhtiöt, säätiöt ja osuuskunnat 0,6 % sekä valtio, kunnat ja seurakunnat 0,4 %. Perikuntien ja perheyhtiöiden omistamien tilojen osuus on laskenut hieman

vuosittain. Niiden lukumäärällä on maatalouspoliittisia vaikutuksia, sillä ne ovat tuottavuudeltaan heikompia ja niiden olemassaolo hidastaa osaltaan rakennekehitystä. Viljelijöiden keski-ikä on Suomessa EU-maiden alhaisin. Vuonna 1996 aktiiviviljelijöiden keski-ikä oli 46,4 vuotta. Yksityisten henkilöiden omistamista kaikista maatiloista oli 21,5 % yli 64 vuotiaiden hallussa vuonna 1996, mutta aktiivituloista vain 6,0 %.

Vuonna 1997 peltoa oli viljelyksessä yhteensä 2,13 milj. ha sisältäen 0,16 milj. ha kesantoalaa. Vuoden 1996 maatilarekisterin mukaan yli yhden hehtaarin maatiloja oli kaikkiaan 155 337, mikä oli 14 370 tilaa vähemmän kuin edellisellä vuonna. Niiden keskimääräinen peltoala oli 15,8 ha. Tuotantotoimintaa harjoitti kuitenkin vain 94 114 tilaa, joiden keskimääräinen peltoala oli 22,9 ha. Aktiivitulojen lukumäärä aleni edellisvuodesta noin 5 850 tilalla. Maatalouden perustukia haki 91 983 tilaa vuonna 1996, joista tukeen oikeutettuja oli 91 280. Vuonna 1997 tukea hakeneiden tilojen määrä laski noin 88 000 tilaan. 1990-luvulla lähes kolmannes aktiivituloista on poistunut tuotannosta.

Taulukko 2. Kaikkien maatilojen ja tuotantoa harjoittavien aktiivitulojen jakaantuminen eri suuruusluokkiin ja keskimääräinen tilakoko (yli 1 ha tilat) vuonna 1996.

	Yli 1 ha:n tilat		Aktiivitulat	
	1 000 kpl	%	1 000 kpl	%
1-4,9	48,5	31,2	8,6	9,2
5-9,9	29,5	19,0	15,3	16,2
10-19,9	34,8	22,4	28,5	30,3
20-49,9	35,3	22,7	34,4	36,6
50-	7,3	4,7	7,2	7,7
Yht.	155,3	100,0	94,1	100,0
Peltoala				
1 000 ha	2 460,1		2 155,6	
Tilakoko, ha	15,84		22,90	

Lähde: Maatilarekisteri 1996.

Taulukko 3. Pelto- ja metsäalat ha/tila eri puolilla Suomea vuonna 1980 ja 1996.

	Peltoa ja puutarhaa		Kasvullista metsää	
	1980	1996	1980	1996
Uudenmaan lääni	18,2	24,2	28,2	32,9
Hämeen lääni	14,1	18,2	31,0	37,4
Kuopion lääni	9,4	13,8	37,2	47,6
Vaasan lääni	11,3	16,9	26,4	32,1
Oulun lääni	9,2	12,7	45,8	77,6
Lapin lääni	6,1	7,9	78,8	86,6
Koko maa	11,0	15,8	35,5	46,4

Lähde: Maatilarekisteri 1980 ja 1996.

Tilastoissa olevat pienet tilat vääristävät usein keskustelua Suomen maatalouden rakenteesta. Jos tarkastelu kohdistetaan varsinaisiin aktiivisiin päätoimisiin maataloihin, tilojen lukumäärä on selvästi pienempi ja keskikoko vastaavasti suurempi. Tosin silloinkin tilakoko jää vielä pieneksi varsinkin karjataloudessa.

Pieniä tiloja jää jatkuvasti pois tuotannosta, mutta muutoin rakennekehitys on hidasta. Suurempien tilojen lukumäärä ei ole paljoakaan lisääntynyt. Tilojen yhdistyminen on ollut vähäistä. Tilakokoa voi käytännössä nostaa pellon vuokrauksella. Se onkin yhä lisääntynyt ja vuokratpeltoa oli vuonna 1996 yhteensä 512 789 ha eli 20,8 % peltoalasta. Vuokra-ala oli aktiivituloilla keskimäärin 11,0 ha.

Metsä on oleellinen osa suomalaista maatalaa. Keskimääräisellä maatilalla on peltoa 15,8 ha ja metsää 46,4 ha. Alueellinen jakaantuma on kuitenkin vaihteleva. Yleisesti ottaen etelässä on enemmän peltoa mutta vastaavasti vähemmän metsää kuin pohjoisessa (taulukko 3).

Maataloustuotantomme on hyvin kotieläinvaltaista. Aktiivituloista noin kolmannes harjoittaa päätuotantosuuntanaan lypsykarjataloutta, 9 % muuta nautakarjataloutta ja 8 % sika- ja siipikarjataloutta. Yhteensä kotieläintuotto kattaa 52 % maatalouden kokonaistuotosta. Maidontuotannon osuus siitä on noin 30 %, ja kun otetaan huomioon vielä nautanliha, nautakar-

jatalouden osuus nousee noin 40 %:iin kokonaistuotosta. Niinpä heinän, säilörehun ja laitumen osuus koko peltoalasta on runsas kolmannes.

Maatalouden erikoistuminen kiihtyi erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla. Aikaisemmin maitoa tuotettiin lähes kaikilla tiloilla. Maidontuottajien määrä on laskenut jatkuvasti ja vuoden 1997 kesäkuussa maidonlähettäjätiloja oli vain noin 28 100 (liitetaulukko 2). Tuotantoa harjoittavista tiloista 44 % harjoittaa kasvinviljelyä päätuotantosuuntanaan.

Suomen maatilat ovat hyvin koneistettuja. Tilalla on tavallisesti traktori ja tuotantosuuntaan kuuluvat muut peruskoneet. TIKEn rakennetutkimuksen mukaan Suomen maataloilla oli vuonna 1995 noin 195 000 traktoria ja noin 37 800 leikkuupuimuria. Hehtaaria kohti laskettuna koneistus on varsin korkea. Tilojen lopettaessa tuotantoon osa maatalojen koneista siirtyy vaihtokoneina toisille viljelijöille. Osa traktoreista siirtyy myös maatalouden ulkopuoliseen käyttöön.

Maatalouden koko pääomakannan on arvioitu olevan 77 mrd. mk (taulukko 4). Pellon osuus on noin 27 mrd. mk, jolloin pellon hintana on käytetty 11 600 mk/ha. Lisäpeltokauppoja kuvaavan Maanmittauslaitoksen kiinteistöjen kauppahintarekisterin mukaan maakauppojen määrä on vuodesta 1993 ollut noin 500 peltokauppaa vuodessa. Metsämaakauppojen määrä sitä vastoin on noussut huomattavasti. Vuonna 1997 tehtiin rekisterin mukaan 555 peltokauppaa ja 2 529 metsämaakauppaa. Näiden lisäpeltokauppojen hehtaarihinta oli suurin piirtein hinta-

Taulukko 4. Maatalouden pääomakanta vuonna 1995, mrd. mk.

Pelto	27
Taloussrakennukset	23
Koneet ja kalusto	13
Kotieläimet	7
Muut	7
Yhteensä	77

Lähde: Pyykkönen 1996.

romahduksen jälkeisen vuoden 1993 tasolla eli noin 16 000 mk/hehtaari. Metsämaan hinta oli vajaat 8 000 mk/hehtaari.

Velkaa maatilatalouden harjoittajilla oli luotokantatilaston mukaan syksyllä 1997 noin 21 mrd. mk. Tilakohtaisesti velat jakaantuvat siten, että noin kolmannes tiloista on täysin velattomia.

3. Muut maaseutuelinkeinot

Maatilojen lukumäärä vähenee jatkuvasti, ja yhä suurempi osuus metsänomistajista asuu taajamissa. Maaseudun asukkaat hankkivat merkittävän osan tuloistaan muista lähteistä kuin varsinaisesta maataloudesta. Yrittäjätoiminta on keskeisellä sijalla, mutta nykyaikainen tietotekniikka mahdollistaa usein myös palkkatyön teon maaseudulla ns. etätyönä. Seuraavassa on esitetty yleistietoja eräistä muista maaseutuelinkeinoista kuin maa- ja metsätaloudesta.

Tässä julkaisussa maatalouteen sisältyy vain avomaapuutarhatuotanto, joten *kasvihuone-tuotanto* on vielä sen ulkopuolella. Kasvihuone-tuotannon kokonaisala on n. 485 ha. Koko kasvihuone-tuotannon arvoksi vuonna 1997 arvioidaan noin 1,1 mrd. mk. Tärkeimmät kasvihuonevihannekset ovat tomaatti, kurkku ja ruukkusalaatti. Koristekasvituotannon arvo oli n. 555 milj. mk. Suurimmat tuotantoalat ovat leikkoruusulla, kukkivilla ruukkukasveilla sekä sipulikasveilla. Kasvihuoneyrityksiä on kaikkiaan noin 3 000 kpl.

Kasvihuone-tuotannolle maksetaan kansallista tukea. Tukea saaneita yrityksiä oli 1 800 vuonna 1997, mikä on yhtä paljon kuin vuotta aiemmin. Tuotantotukea maksettiin yhteensä 388 hehtaarille, ja keskimääräinen tuotantotukea saanut viljelmä oli n. 2 200 m². Tuotantotukea saaneesta pinta-alasta noin 20 % oli ns. lyhyen viljelyn (2-7 kk) tukeen oikeutettuja ja n. 80 % tukikelpoisesta kasvihuonepinta-alasta oli ns. pitkässä viljelyssä (yli 7 kk). Noin 58 % tukikelpoisesta alasta oli vihannesviljelyksessä ja n. 42 % oli koristekasvi- tai sekaviljelyssä. Kasvihuone-tuotannon tuki oli vuonna 1997 pitkässä viljelyssä 72 mk kasvihuone-neliömetriä

kohden ja lyhyessä viljelyssä puolet edellisestä. Tukien osuus kasvihuoneyrityksen tuotoista on kannattavuuskirjanpitotulosten perusteella arvioiduna n. 20 %.

Investointituki sai etenkin C-tukialueella, jossa tuotantotuet ovat turvatummassa asemassa kuin A- ja B-alueilla, kasvihuoneinvestoinnit pitkästä aikaa kulumista korvaavalle tasolle. Vuonna 1998 käynnistyvät uudet neuvottelut EU:n komission kanssa ns. ”jäljelle jäävistä vakavista vaikeuksista” eli liittymissopimuksen artiklaan 141 nojautuen, jolloin neuvotellaan myös eteläisen Suomen kasvihuone-tuotannon tuesta.

Maassamme oli vuonna 1996 noin 4 100 *ammattikalastajaa*, joista noin 70 % kalasti merialueella. Ammattikalastajien määrä on jo pitkään ollut laskusuunnassa.

Suomen ammattikalastuksen kalansaalis oli vuonna 1996 noin 120 milj. kg, arvoltaan 187 milj. mk. Valtaosa saaliista saatiin merialueelta. Ruokakalaa (pääasiassa kirjolohta) kasvatettiin kalanviljelylaitoksissa 17,7 milj. kg vuonna 1996. Ruokakalatuotannon arvo oli 239 miljoonaa markkaa. Kirjolohti on merkittävä vientituote. Vuonna 1996 kirjolohta vietiin noin 1,3 milj. kiloa, arvoltaan 30 milj. mk. Kirjolohten mätiä vietiin 29 milj. markan arvosta.

Erityisen merkittävä maatalouden sivuelinkeino on *turkiseläinten kasvatusta*, jota harjoitetaan myös omana ammattina. Se työllistää suoraan yli 5 000 henkeä, ja välillinen työllisyysvaikutus on tuhansia enemmän. Toiminnassa on noin 2 000 turkistarhaa. Turkistuotanto on keskittynyt Länsi-Suomen lääniin, josta tulee

Taulukko 5. Eräitä lukuja maaseutuelinkeinoista.

	yrityksiä kpl	tuotannon arvo milj. mk
Kasvihuone-tuotanto	3 000	1 070
Turkistalous	2 000	1 500
Poronhoito	6 800	58
Mehiläisten hoito	4 000	51
Maaseutumatkailu	2 000	170

yli 90 % Suomen kokonaistuotannosta. Suomen osuus koko maailman turkistuotannosta on ketun osalta noin 60 %, ja minkin osalta vajaa 10 %.

Maailmanmarkkinahintojen romahtaminen vuonna 1988 pakotti monet tarhat lopettamaan tuotantonsa. Myyntikaudesta 1993/94 lähtien hintakehitys on ollut suotuisaa. Erityisesti kettutarhauksen kannattavuus on parantunut. Minkinnahkojen hinta on myös noussut parina viime vuonna.

Venäjän rooli merkittävänä turkisten ostajamaana on korostunut Kauko-Idän valuuttamarkkinoiden heilahtelun myötä. Ostojen painottuminen Kauko-Idän markkinoille johtuu pitkälle siitä, että turkispukineiden valmistus on keskittynyt näille alueille. Euroopassa ja Yhdysvalloissa turkisten kysyntä on elpymässä monien huonojen vuosien jälkeen.

Turkistarhaus on hyvin suhdanneherkkä ala. Se joutuu sopeutumaan maailmanmarkkinoiden vaihteluihin, jotka ovat joskus voimakkaat. Jalostuksen avulla suomalaiset turkistuottajat ovat kuitenkin pyrkineet sopeutumaan kansainväliseen kilpailuun.

Poronhoito antaa toimeentulon noin 700 ruokakunnalle Lapissa. Sen lisäksi se on merkittävä sivuammatti noin 1 500 taloudelle. Poronomistajia oli poronhoitovuonna 1996/97 noin 6 800. Poroja oli vuoden 1996/97 poroerotuksissa 291 000, joista teurastettiin 88 400. Lihantuotanto oli n. 2 milj. kg, ja sen arvo noin 58 milj. mk. Poronliha kulutettiin pääasiassa kotimaassa. Vientä ei ollut juuri lainkaan.

Vuonna 1995 maassamme oli 49 500 hevosta, joista maatiiloilla noin puolet. Hevosten lukumäärä on kasvanut aivan viime vuosina, vaikka niitä ei juuri enää käytetäkään maataloudessa. *Hevostaloutta* harjoitetaan maassamme noin 6 000 maatilalla. Hevosia käytetään ennen muuta ratsastukseen ja raviurheiluun. Maatiiloilla hevostalous työllistää päätoimisesti noin 1 300 henkilöä sekä osa-aikaisesti hieman yli 5 000 henkilöä.

Mehiläisten hoito antaa lisäansioita noin 3 800 mehiläishoitajalle. Vuonna 1997 hunajaa tuotettiin 1,7 milj. kg eli noin 51 milj. mk:n

edestä. Mehiläisyhdyskuntia oli noin 40 000.

Luonnonmarjojen (lakan, mustikan ja puolukan) keruu on merkittävä tulolähde ennen muuta Pohjois-Suomen asukkaille.

Maaseutumatkailuon myös merkittävä maatalouden sivuelinkeino. Maatila- ja mökkimat-kailupalveluja tarjoaa noin 2 000 yrittäjää, joista noin puolet on maatalousyrittäjiä. Toimintaan kuuluu itsepalvelumökkien vuokrauksen, aamiaismajoituksen, puoli- ja täysihoitopalvelujen lisäksi pito- yms. ravintolapalveluja ja luontopohjaisia ohjelmia. Maaseutumatkailu on laajentunut vuosittain ja kaikkien loma- ja matkailupalvelujen tuotoksi arvioidaan hieman yli 170 milj. mk/vuosi. Vaikka maaseutumatkailupohjaiset toiminnot ovat monipuolistuneet vuosien mittaan, ongelmana on usein matkailun kausiluonteisuus ja siitä johtuva mökkien alhainen käyttöaste.

Maaseudun elinvoimaisuutta ja yritystoimintaa edistetään monin eri tavoin. EU-jäsenyyden myötä maaseutualueita kehitetään EU:n tavoiteohjelmilla, kansallisilla aluekehitysohjelmilla sekä EU:n yhteisöaloitteilla, joista Suomen kanalta merkittävin on LEADER II.

Kesällä 1997 toimintavaiheeseen edennyttä EU:n LEADER II-yhteisöaloiteohjelmaa toteutetaan 5b- ja 6-alueilla. Ohjelmalla pyritään maaseudun elinkeinomahdollisuuksien parantamiseen työpaikkojen luomisen ja koulutuksen avulla. Painopistealueina kehittämissuunnitelmissa ovat olleet pienyritysten, käsityöammattilaisuuden ja paikallisten palveluiden sekä maaseutumatkailun kehittäminen. Ohjelmakaudella 1996-1999 EU:n rahoitusosuus on 162 milj. mk. Ohjelmaa toteuttamaan valittiin 22 paikallista toimintaryhmää. Vuoden 1998 alkupuolella 5b-alueella yhteensä 429 hankkeeseen oli sidottu EU-rahaa 16,6 milj. mk, ja 6-alueella 12,3 milj. mk 261 hankkeeseen.

Syksyllä 1998 käynnistynyt kansallisin varoin toteutettava POMO-ohjelma laajensi LEADER-toimintamallin koko maahan. Ohjelmaa toteuttamaan valittiin 26 paikallista ryhmää. Ohjelmakaudelle 1997-1999 julkista rahoitusta on varattu 168 milj. mk, josta vuodelle 1997 on sidottu 28 milj. mk.

II

TUOTANTO, HINNAT JA MAATALOUSTULO

4. Kasvinviljelytuotanto

4.1. Sääolot

Talvi oli normaalia hieman lauhempi. Lunta oli Pohjois-Suomessa runsaasti, mutta eteläisessä Suomessa normaalia vähemmän ja sekin sulii aikaisin pois. Kylmyys ja sateet viivästyttivät peltojen kuivumista ja routaa esiintyi pitkälle kevääseen. Kylmyys viivästytti nurmien kasvuunlähtöä ja siten myös laidunkauden alkua aina toukokuun loppupuolelle. Syysviljat ja nurmet talvehtivat suuressa osassa maata normaalisti tai hyvin. Kylvötyöt pääsivät käyntiin osin jopa kaksi viikkoa edellisvuotta myöhemmin. Vain Turun rannikkoseuduilla päästiin normaaliajassa pelloille. Lapissa kasvukauden alku oli kolmanneksi myöhäisin 30 vuoteen ja laidunkausi voitiin aloittaa vasta kesäkuun loppupuolella.

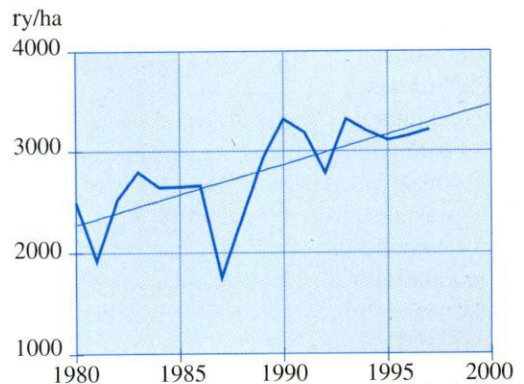
Kasvukausi alkoi viileänä. Vielä toukokuun lopulla mitattiin alhaisia yölämpötiloja. Kylvösten orastuminen oli normaalia, mutta hidasta. Kylmän alkukesän jälkeen sää lämpeni nopeasti ja kesä-elokuun hellepäivien lukumäärä nousi koko maassa vähintään 2,5-kertaiseksi pitkän ajan keskiarvoihin verrattuna. Kasvustot kirivät nopeasti kiinni hitaasti alkanutta kehitystä. Sateet jakautuivat varsin epätasaisesti. Etelä- ja Itä-Suomessa oli kuivaa ja sisämaassa saatiin rankkoja osin viljaa lakoonnuttavia kuurosateita. Kuuma kesä joudutti kasvustoja niin, että elokuun alkupuolella kehitys oli jo viikon edellä normaalia. Lämpösumman mukaan laskien kasvukausi oli normaalia parempi. Viljan puinnit käynnistyivät jopa kaksi viikkoa edellisvuotta

aikaisemmin. Sää suosi puintikautta, joka tosin oli kiireinen, sillä viljat valmistuivat yhtä aikaa. Syyskylvöt saatiin tehtyä hyvissä sääolosuhteissa.

4.2. Pinta-alat ja sadot

Suomen pinta-ala on 33,8 milj. ha. Metsätalouden osuus siitä on 26,3 milj. ha (78 %), vesistöjen osuus 3,4 milj. ha (10 %) ja maatalouden osuus 2,6 milj. ha (8 %) ja loppu on joutomaata. Käytännöllisesti katsoen kaikki maatalousmaa on viljeltyä maata. Suomessa on luonnonlaitumia vain vajaa 100 000 ha, kun niiden määrä ja merkitys on hyvin suuri monissa Euroopan maissa.

EU:iin liittyminen on nostanut viljelypinta-alaa. Tärkeimpien viljelykasvien pinta-ala oli 1 968 100 hehtaaria. Kasvua oli edellisvuodesta noin 22 000 ha eli 1,1 % (taulukko 6). Syynä



Kuvio 3. Kokonaissato ilman olkia vuosina 1980-1997, ry/ha.

on velvoitekesannoinnin pieneneminen. EU:n velvoitekesantoprosentti laski 10 %:sta 5 %:iin. Velvoitekesannoinnin laskennallisen alan arvioidaan siten olevan vain noin 35 000 ha, sillä monen tilan satomäärä jää alle 92 tonnin, joka on rajana kesannoinnille. Kesantoala oli vuonna 1997 yhteensä 161 600 ha, eli laskua edellisvuodesta 17 700 ha (9,9 %). Viljellystä kokonaispeltoalasta, 2 129 700 ha, kesannon osuus oli siten 7,6 % vuonna 1997. Vuonna 1994 kesantoala oli vielä 505 100 ha.

Viljelyalan kasvu on kohdistunut lähinnä viljoihin, kun sen sijaan öljykasvien ja kuivaheinän alat ovat pudonneet. Viljakasvien viljelyala kasvoi yhteensä 3,5 % eli 38 300 hehtaaria.

Syysvehnän ala väheni 900 ha, mutta kevätvehnän ala kasvoi vastaavasti 13 200 ha (15,1 %) ja nosti vehnän viljelyalan 124 800 hehtaariin. Rukiin korjattu ala väheni edellisvuoden nousun jälkeen 12 500 hehtaarilla (35,4 %) 22 800 hehtaariin. Vuoden 1997 kylvetty ruisala kasvoi kuitenkin hyvien säiden ja kohenneiden tukien ansiosta 35 100 hehtaariin. Ohran viljelyala nousi 40 300 hehtaarilla (7,4 %), mutta kauran viljelyala väheni 1,4 %. Säilörehuala kasvoi 3,9 % edellisvuodesta.

Öljykasvien viljelyalaa on jouduttu supistamaan EU:n sisäisten tekijöiden takia. GATT-ratkaisu sitoo EU:n öljykasvituotannon tiettyihin rajoihin, jotka vaikuttavat myös Suomen

Taulukko 6. Tärkeimpien viljelykasvien korjatut pinta-alat ja sadot vuosina 1996 ja 1997¹⁾.

	1996			1997		
	Ala 1 000 ha	Sato 100 kg/ha	yht. milj.kg	Ala 1 000 ha	Sato 100 kg/ha	yht. milj.kg
Syysvehnä	25,2	43,0	108	24,3	34,5	84
Kevätvehnä	87,3	40,2	351	100,5	37,9	380
Ruis	35,3	24,6	87	22,8	20,7	47
Ohra	542,5	34,3	1 860	582,8	34,4	2 004
Kaura	374,4	33,7	1 261	369,2	33,7	1 243
Seosvilja	13,8	30,3	42	16,2	29,9	49
Herne	5,7	23,4	13	6,0	21,9	13
Peruna	34,8	220,0	766	33,2	227,1	754
Sokerijuurikas	34,7	258,4	897	34,9	388,2	1 355
Heinä	243,6	43,0	1 047	219,8	39,2	863
Tuorerehu	30,4	148,3	451	29,9	134,6	402
Säilörehu	302,4	183,6	5 551	314,3	179,1	5 630
Öljykasvit	61,7	14,5	89	60,6	15,3	93
Muut kasvit	36,1			38,6		
Laidun	118,2			115,0		
Yhteensä	1 946,1	3 151²⁾	5 663³⁾	1 968,1	3 214²⁾	5 852³⁾
Kesanto	179,3			161,6		

¹⁾ Vuonna 1990 suoritettiin yleinen maatalouslaskenta. Sen seurauksena tilastot ovat muuttuneet jonkin verran. Kokonaispeltoala on suurempi kuin otantaan perustunut ala. Aikaisempi vuoden 1990 luku oli 2,436 milj. ha ja maatalouslaskennan mukainen luku on 2,544 milj. ha. Tämä on otettava huomioon tehtäessä vertailuja 1980-luvun tilastoihin.

²⁾ ry/ha ilman olkia. Rehuysikkönormit muuttuivat vuoden 1990 alusta viljojen osalta. Keskimääräinen nousu oli noin 2 %.

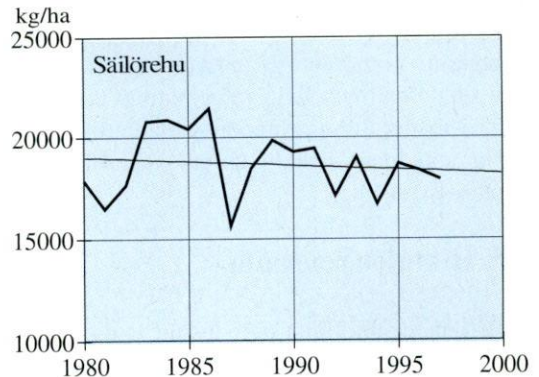
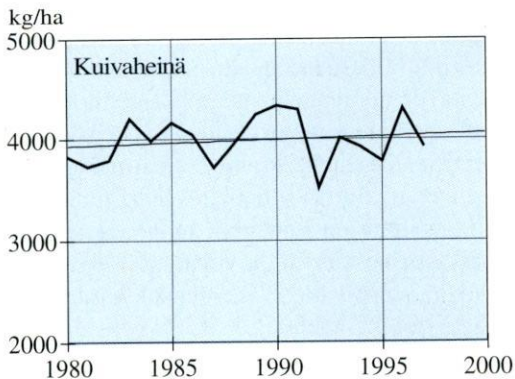
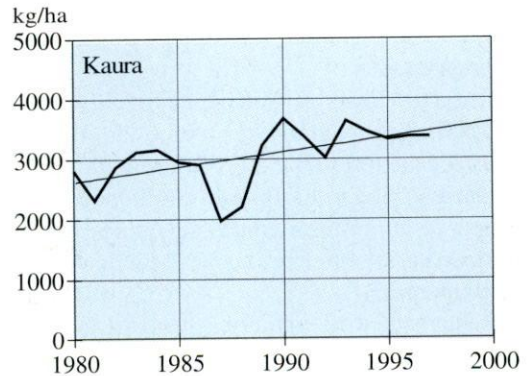
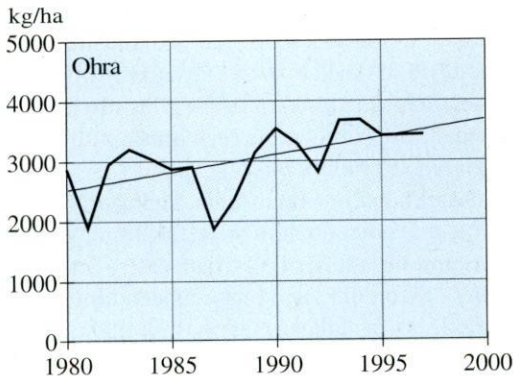
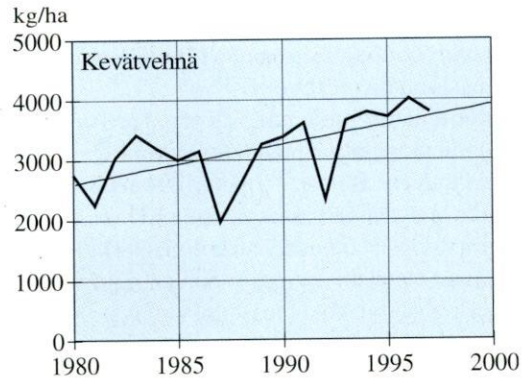
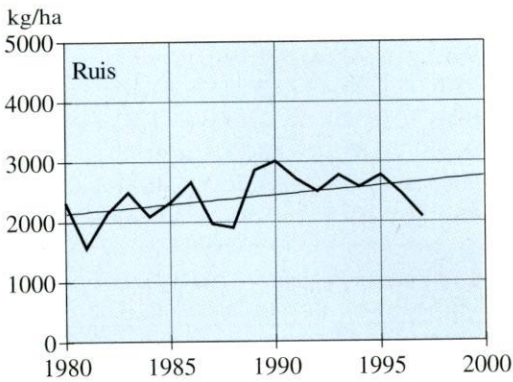
³⁾ milj.ry ilman olkia.

viljelymahdollisuuksiin. Nautakarjatalouden hidas supistuminen on ilmeisesti vaikuttanut kuivaheinäalan supistumiseen.

Perunan viljelyala väheni 4,6 % ja oli siten 33 200 ha. Sokerijuurikkaan pinta-ala oli lähes sama kuin vuonna 1996. Varsinkin sokerijuu-

rikkaan sopimusviljely pitää viljelyalan vakaina, mutta myös perunaa viljellään sopimuksiin perustuen.

Helteinen sää ja paikoitellen kuivuus olivat ominaista kasvukaudelle vuonna 1997. Viljaa korjattiin 3,8 miljardia kiloa, mikä oli 2,7 %



Kuvio 4. Tärkeimpien kasvien hehtaarisadot vuosina 1980-1997.

edellisuotta korkeampi. Lisäys johtuu viljelyalan kasvusta. Leipäviljan kokonaissato oli 6,4 % edellisuotta pienempi, mutta rehuviljasato kasvoi noin 4,2 %. Rehuviljojen ohran ja kauran hehtaarisadot jäivät keskimääräiselle tasolle ja rukiin ja syysvehnän hehtaarisadot jäivät viime vuosien keskiarvoa pienemmiksi. Kevätvehnän hehtaarisadot olivat sitä vastoin keskimääräistä parempia. Korjatun leipäviljan laatu oli erinomainen, mutta rehuviljan ongelmaksi muodostui keveys.

Huolimatta viljojemme satotason noususta se on kuitenkin paljon matalampi kuin EU:n keskimääräinen satotaso. Viljanviljely ei voi meillä olla koskaan kilpailukykyinen EU:ssa. Vehnän sato ei vastannut täysin kotimaista kulutusta, vaan vajausta arvioitiin olevan noin 10 %. Ohran ja kauran kokonaissadot ylittävät reilusti kotimaisen käyttötarpeen ja vientitarvetta jäi noin 600 miljoonaa kiloa.

Kuivaheinänsato laski edellisvuodesta 17,6 %, mutta oli pidemmän aikavälin normaalitasossa. Säilörehusato kasvoi hieman edellisvuoden tasosta.

Perunan hehtaarisato oli hieman edellisvuotta korkeampi, mutta kokonaissato jäi viljelyalan pienenemisen takia 2 % edellisvuotta alhaisemmaksi. Sokerijuuriikkaan sato kohosi helteen kesän ansiosta ennätyslukemiin, 1 355 miljoonaa kiloon eli runsas 50 % edellisvuotta korkeammaksi.

Rehuyksikköinä mitattuna hehtaarisato oli 3 214 ry/ha, mikä on hieman yli normaalisadon. Kokonaissato oli 5 852 milj. ry eli noin 3 % suurempi kuin vuonna 1996. Ylituotantoa oli rehuviljoissa, mikä oli seurausta viljelyalan lisäyksestä. Ylituotanto ei ole kuitenkaan enää niin ongelmallinen kuin integraatiota edeltäneinä vuosina, jolloin ylituotanto jouduttiin viemään maailmanmarkkinahintaan kansallisen vientituen turvin.

4.3. Hintojen seuranta

Viljelijän saama hinta muodostuu markkinahinnasta ja erilaisista tuista, joita maksetaan siirtymäkaudella monella eri tavalla. Tukia on sekä hintatukia, joita maksetaan jokaiselta tuote-

Taulukko 7. Eräiden kasvituotteiden tuottajahinnat vuosina 1988-1997, mk/kg.

	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
1988	2,91	2,43	1,73	1,65
1989	3,16	2,60	1,82	1,78
1990	3,03	2,54	1,76	1,72
1991	2,88	2,22	1,58	1,55
1992	2,72	2,19	1,65	1,55
1993	2,26	2,19	1,63	1,54
1994	2,52	2,13	1,57	1,48
1995 ¹⁾	0,89	0,87	0,73	0,70
1996	0,90	0,91	0,75	0,74
1997	0,89	0,88	0,74	0,70

¹⁾Viljan markkinahinta 1.1.1995 alkaen, perushinta teollisuuden varastolle toimitettuna.

Lähde: Viljavaaka.

tulta kilolta tai litralta, että eläin- ja hehtaarikohtaisia tuotannon määrästä riippumattomia tukia. Keskimääräinen tuottajan saama hinta voidaan siis laskea vasta, kun kaikki tilitykset ja tuet on maksettu. Virallisissa tilastoissa ilmoitetaan vain markkinahinta, mutta lopullista tuet sisältävää hintaa ei lasketa.

Markkinahinta on se hinta, jonka viljelijä saa myydessään tuotteen sen vastaanottajalle (teurastamolle, meijerille, viljan vastaanottajalle, jne.). Se on nykyisin raaka-aineen hinta jalostajalle ja sen mukaan määräytyy kuluttajahinta, kun siihen lisätään jalostuksen ja kaupan marginaalit ja arvonnäkövero (alv).

Hintojen seuranta vaikeuttaa vielä se, missä hinta noteerataan, kauppapaikalla vai maatilalla portilla. Viljelijän kannalta tilahinta (farm gate hinta) on tulomuodostuksen kannalta tärkein, koska silloin kuljetuskustannus ei enää kuulu hintaan. Kun meijerin auto noutaa maidon tilalta, meijeri tilittää viljelijälle juuri tilahinnan. Viljan hinta on kuitenkin hinta vastaanotto-paikassa, koska viljelijä voi myös itse toimittaa viljan ostopaikalle. Tässä tapauksessa on kyseessä markkinahinta.

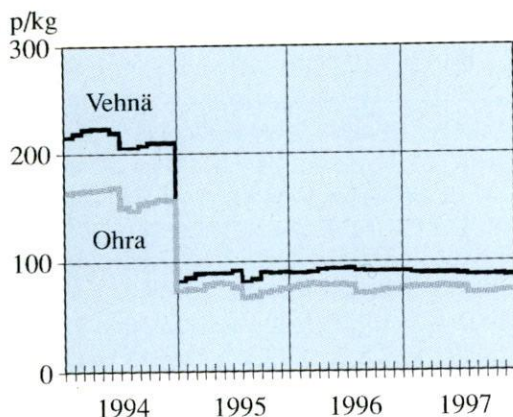
Tässä julkaisussa käytetään hintaindikaattorina markkinahintaa, vaikka se voidaan sekoittaa esim. tukkuhintaan. Joissakin tapauk-

sessä tarkastellaan myös tuottajahintaa, johon on liitetty hintatuki. Ennen vuotta 1995 tilastoissa ilmoitettiin usein juuri tuottajahinta. Tosin tällöinkään tuottajahinta ei sisältänyt kaikkia viljelijän saamia tuki kuten esim. pinta-alalisää tai hehtaaritukia.

4.4. Kasvinviljelytuotteiden markkinahinnat

Tavallisesti ilmoitettavat viljan hinnat ovat markkinahintoja ostajan varastolla. Viljelijän saamaa hintaa ei tavallisesti ilmoiteta, mutta sen voi arvioida vähentämällä markkinahinnasta kuljetuskustannuksen.

EU jäsenyyden myötä viljojen markkinahinnat putosivat 50-60 % vuoden 1995 alussa. Siitä lähtien hinnat ovat olleet varsin vakaat. Vuonna 1996 hinnat olivat ohran, vehnän ja kauran osalta keskimäärin 2-5 % korkeammat kuin vuonna 1995, mutta vuoden 1997 aikana hinnat laskivat takaisin vuoden 1995 tasolle. Interventioviljojen (ruis, vehnä ja ohra) hinnoista ohran markkinahinta noudatteli vuoden 1997 aikana kausiporrastettua interventiohintaa ja jopa alitti sen. Tämä johti siihen, että ohran kohdalla interventio-ostoja esiintyi edellisvuodesta poiketen. Rukiin ja vehnän hinnat taas olivat interventiohintatason yläpuolella ja näin ollen interventio-ostoja ei esiintynyt. Kaura ei kuulu interventioviljoihin ja sen markkinahinta



Kuvio 5. Vehnän ja ohran tuottajahinnat vuonna 1994 ja markkinahinnat vuosina 1995-1997.

Taulukko 8. Viljojen markkinahintoja Suomessa ja eräissä EU-maissa vuonna 1996, mk/kg¹⁾.

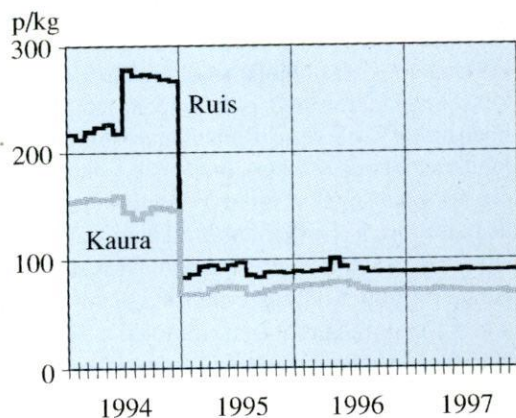
	Ruis	Vehnä	Ohra	Kaura
Suomi	0,90	0,91	0,75	0,74
Ruotsi	0,73	0,79	0,72	0,73
Tanska	0,72	0,77	0,83	0,77
Saksa	0,70	0,79	0,71	0,74
Ranska	0,75	0,77	0,71	0,70
Englanti	-	0,81	0,74	0,77
Espanja	0,79	0,94	0,78	0,85
Italia	0,93	0,97	0,96	1,30

¹⁾Vuoden 1996 keskipurssin mukaan.

Lähde: Eurostat.

pysyttelikin selkeästi interventiohintatason alapuolella.

Hintavertailu eri EU-maissa tuotettujen viljojen välillä osoittaa, että vuonna 1996 leipäviljan markkinahinta Suomessa oli EU:n keskimääräistä markkinahintatasoa korkeampi. Ero johtuu siitä, että kotimaassa tuotettu leipävilja ei ole riittänyt tyydyttämään kotimaista kysyntää ja muualta Euroopasta tuodun leipäviljan hinta muodostuu korkeammaksi rahtikustannusten ja muiden tuontiin liittyvien kustannusten vuoksi. Toisaalta taas rehuviljan markkinahinta oli EU:n keskimääräistä hintatasoa alhaisempi, koska rehuviljan kotimainen tarjonta on viime vuosina selkeästi ylittänyt kotimaisen



Kuvio 6. Kauran ja rukiin tuottajahinnat vuonna 1994 ja markkinahinnat vuosina 1995-1997.

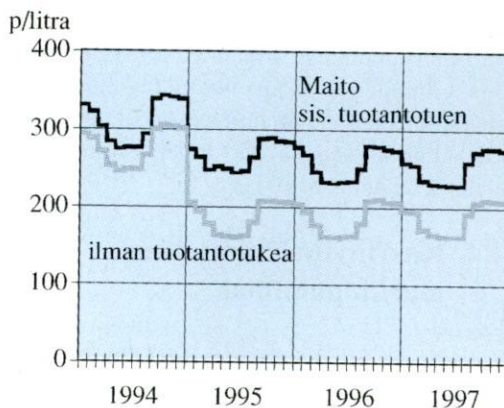
kysynnän luoden myös tarvetta rehuviljan vientiin kilpailukykyisillä hinnoilla.

Vuoden 1997 aikana viljan maailmanmarkkinahinnat laskivat jonkin verran edellisvuodesta, jolloin ne olivat korkeammat kuin EU:n interventiohinnat. Maailmanmarkkinahintojen lasku johti siihen, että EU tuki jälleen viljan vientiään vientipalkkioin. Vientituen tarve oli kuitenkin varsin pieni, sillä vahvistunut yhdysvaltain dollari piti eurooppalaisen viljan kilpailukykyisenä maailmanmarkkinoilla. Itse asiassa toukokuussa ja syyskuussa vehnän ja vehnäjauhon viennistä EU peri jälleen pientä vientiveroa maailmanmarkkinahinnan noustessa EU:n interventiohinnan yläpuolella. Vientiveron perusteena on se, että EU haluaa pitää sisämarkkinoiden hinnat vakaina. Vientiveron käyttö on aiheuttanut monenlaista keskustelua sen mielekkyydestä. Kun vehnää tarjotaan vähemmän markkinoille, hinta pysyy korkeana maailmanmarkkinoilla. Sillä on puolestaan negatiivisia vaikutuksia mm. niille kehitysmaalle, jotka joutuvat tuomaan viljaa.

5. Kotieläintuotanto

5.1. Tuottajahinnat

Markkinahintojen pitäisi periaatteessa olla varsin yhteneväiset EU-markkinoilla. Kotieläintuotteiden markkinahinnat seuraavat Suomessa EU:n markkinoita, mutta eräiden tuotteiden hinnat Suomessa poikkeavat huomattavasti EU:n keskimääräisistä hinnoista. Lähinnä EU:n keskitasoa on maidon hinta ja kauimpana lampaanlihan hinta. Ei ole selvää, mistä suuret hintaerot johtuvat. Suomi on syrjäinen maa, johon on pitkät kuljetusmatkat, mikä voisi antaa mahdollisuuden jopa kilpailijamaita korkeampaan hintatasoon. Näin ei kuitenkaan ole asianlaita. Hintaerot voivat johtua erilaisista laatuominaisuuksista huolimatta siitä, että hintojen määrittelyä pyritään yhtenäistämään. Erot voivat johtua markkinoiden kehittyneisyydestä ja kuljetuksiin sekä markkinointiin liittyvistä kustannuksista. Hintaerot voivat paljastaa elintarviketeollisuuden kilpailukyvyyn.



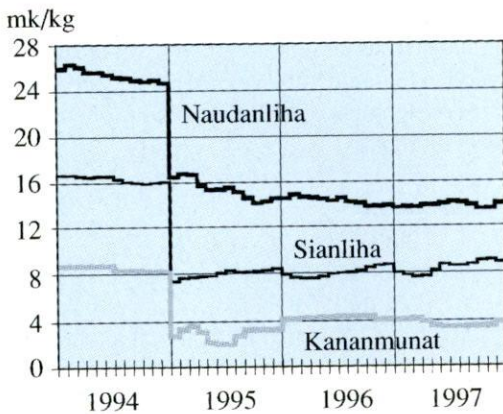
Kuvio 7. Maidon hinta vuosina 1994-1997.

Toisaalta paikallisten markkinoiden kysyntä-tarjonta -tilanne voi vaikuttaa hintaan enemmän kuin mahdollinen ulkoinen kilpailu edellyttäisi. Esim. kananmunien ylitarjonta on maassamme vielä suuri, mikä painaa alas markkinahintoja. Sianlihan tarjonta on kasvanut ylittäen kysynnän. Tämä on johtanut lisääntyneeseen vientiin. Hinta ylittää hieman EU:n keskitason. Naudanlihan markkinat ovat olleet tasapainossa, mutta hinta on ollut selvästi alle EU:n tason.

Naudanlihan markkinahinta oli vuonna 1997 keskimäärin 12,44 mk/kg eli 6 % edellisvuotta alhaisempi. Lasku painottui lehmänlihaan. Myös sonnin lihan hinta aleni 3 % edellisvuodesta.

Taulukko 9. Tärkeimpien kotieläintuotteiden tuottajahinnat lisineen ja vientikustannusmaksut ja maidon kiintiömaksut vähennettyinä vuosina 1990-1994. Vuodesta 1995 lähtien sis. hintatuen.

Vuosi	Maito p/l	Naudan- liha mk/kg	Sian- liha mk/kg	Kanan- munat mk/kg
1990	316,5	32,11	17,66	11,81
1991	321,2	29,44	16,62	11,86
1992	317,2	30,04	16,30	11,95
1993	328,3	29,32	16,25	11,58
1994	326,5	30,45	16,14	11,15
1995	284,9	20,73	10,56	5,32
1996	272,2	13,34	7,99	4,18
1997 ^e	272,2	12,53	8,35	3,62



Kuvio 8. Naudan- ja sianlihan sekä kananmunien hinnat ilman tukea vuosina 1994-1997.

Maidon markkinahinta pysyi vuonna 1997 keskimäärin edellisvuoden tasolla, vaikka hinnat loppuvuodesta hieman alittivatkin edellisvuoden tason. Yleisesti on arvioitu, että lisääntynyt kotimainen kilpailu maitomarkkinoilla vaikuttaisi alentavasti tuottajille maksettavaan hintaan.

Suomessa sianlihan markkinahinta on noustut hieman vuodesta 1996. Suurten viejämäiden Hollannin ja Tanskan hinnat ovat alle Suomen tason. Vuonna 1997 Hollannissa puhjennut sikaruttoepidemia aiheutti sianlihan voimak-

Taulukko 10. Kotieläintuotteiden markkinahintoja Suomessa ja eräissä EU-maissa vuonna 1996, mk/kg (maito mk/l)¹⁾.

	Maito	Sianliha	Naudanliha ²⁾	Kananmunat ³⁾
Suomi	1,81	8,78	15,36	4,18
Ruotsi	2,05	8,65	16,42	5,24
Tanska	1,83	8,94	16,20	6,16
Saksa	1,67	9,19	15,41	7,89
Alankomaat	1,71	..	15,62	4,39
Ranska	1,68	8,90	15,40	4,58
Italia	2,13	..	17,66	7,16

¹⁾ Vuoden 1996 keskipäivien mukaan.

²⁾ R3-luokka ³⁾ Kappalehinnat muunnettu kiloiksi 62 gramman keskipainon mukaan.

Lähde: Eurostat.

kaan hinnan nousun monessa muussa maassa, esimerkiksi Ruotsissa. Suomessa hinnat nousivat kesällä 1997 vain vähän, mikä sai tuottajat kritisoidaan markkinoiden toimivuutta.

Kananmunien markkinahinta oli erityisen matala (noin 2,5 mk/kg) vuonna 1995. Vuonna 1996 se nousi siitä noin 4 markkaan kilolta, mutta laski jälleen vuonna 1997. Hinta on selvästi alle EU:n tason.

5.2. Tuotanto

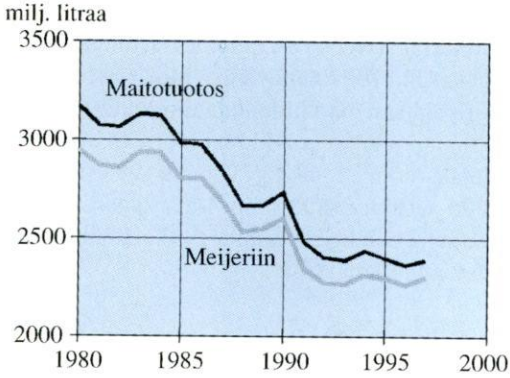
Maito

Maidontuotanto kasvoi 1,8 % vuoteen 1996 verrattuna. Tuotanto pysytteli edellisvuotta korkeammalla tasolla koko vuoden. Pitkän ajan kehityssuunta on kuitenkin ollut laskeva. Tosin vuosittaiset vaihtelut ovat olleet suuria riippuen siitä, mitä tuotannonrajoitustoimia on käytetty. Tuotannon muutos määräytyy usein laidunkauden mukaan. Hyvä rehusato laidunkaudella nostaa keskituotoksia ja tämä kertautuu usein koko ruokintakauden ajan. Korjatun rehun laatu on yhtä lailla merkittävä tuotoksiin vaikuttava tekijä.

Maidonlähettäjien määrä vähenee tasaiseen tahtiin. Niinpä myös vuonna 1997 lukumäärä aleni 1 900:lla eli hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna. Keskituotos nousi keskimäärin peräti 190 l/lehmä ja on nyt jo lähes 6 200 litraa.

Liittymissopimuksessa Suomen maitokiintiö määrittiin vuoden 1992 tuotannon mukaan. Tilakohtaisten viitemäärien kokonaissumma oli kuitenkin noin 150 milj. litraa suurempi. Maakiintiö ei ole ylittynyt, mutta komissio vaati viitemäärien laskemista maakiintiön mukaiseksi. Valtio osti kiintiöitä pois viljelijöiltä, mutta varsin huonolla tuloksella. Kiintiöitä voitiin kaupata vapaasti, kuitenkin niin, että myydyistä kiintiöistä jouduttiin antamaan puolet valtiolle ilmaiseksi. Kiintiöiden hinta on ollut 1,5-4,5 mk/l. Kiintiöiden myynnistä saatava tulo on verotettavaa tuloa.

Sopeuttamistoimien jälkeenkin tilakohtaiset kiintiöt ylittivät keväällä 1997 maakiintiön 107 milj. litralla. Tilakohtaisia maitokiintiöitä lei-



Kuvio 9. Maidontuotanto ja meijereiden vastaanottama maitomäärä vuosina 1980-1997.

kattiin huhtikuun alusta 1997 4,5 prosentilla komissiolt saadun siirtymäajan kuluttua umpeen. Eduskunta edellytti, ettei aktiivitulojen kiintiöitä saa leikata korvauksetta, joten kiintiöleikkaus korvattiin maidontuottajille korottamalla maidon siirtymäkauden tukea 4 p/kg vuoden loppuun ja 2 p/kg tammi-maaliskuussa 1998. Tuen korotukseen tarvittava n. 70 milj. mk maksetaan budjetin maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen momentilta. Kiintiöleikkaus palautetaan takaisin kahdelle tuottajaryhmälle eli niille tuottajille, joille on myönnetty EU-osarahoitteista investointitukea sekä emolehmäkiintiönsä liian ison maitokiintiön takia vuonna 1997 menettäneille tuottajille.

Maaliskuun lopussa 1998 päätyneellä kiintiökautella Suomen maakiintiö alittui juuri ja juuri. Vielä vuoden 1997 lopulla ja 1998 alussa maakiintiön ennustettiin ylittyvän ja tuottajia jouduttiin jopa hieman toppuuttelemaan. EU:n

kiintiöjärjestelmä sallii tilakiintiöiden ylitysten ja alitusten tasauksen kansallisesti. Mikäli maitovuoden tuotanto ylittää maakiintiön, huonoimmassa asemassa ovat ilman tilakiintiötä tuottaneet tuottajat.

Naudanliha

Naudanlihantuotanto on laskenut melko tasaisesti vuodesta 1991 alkaen. Silloin tuotanto oli 122 milj. kg. Vuonna 1996 tuotanto oli enää vain 97 milj. kg, mutta nousi päivävästaisista ennustuksista huolimatta vuonna 1997 jälleen 99 milj. kiloon. Teuraseläinten määrä kasvoi, mikä kompensoi teuraspainojen laskun. Naudanlihantuotannosta on lehmien osuus noin kolmannes ja sonniensa osuus noin 55 %. Vasikanlihaa (ruhopaino alle 80 kg) on vain 0,1-0,2 %. Viime vuosina tuotanto ja kulutus ovat olleet melko hyvin tasapainossa. Vuonna 1998 tuotannon ennustetaan laskevan 5 prosentilla, mikä alittaisi kotimaisen kulutuksen.

Naudanlihantuotantoa tuetaan EU:ssa sonnipalkkioiden ja emolehmätukien avulla. Sonnipalkkiota saa maksaa 241 553 eläimestä. Koska naudanlihantuotanto perustuu pääosin maidontuotannosta saataviin teuraseläimiin, sonnipalkkioon oikeuttavien eläinten määrä ei nouse helposti ylärajaan, vaan siitä jäätäneen jatkuvasti jälkeen, jopa enenevässä määrin.

Emolehmäpalkkiota voidaan maksaa enintään 55 000 eläimestä. Liharotujen tuotantoa on pyritty kannustamaan, mutta lukumäärä on vielä paljon alle maksimimäärän. Ilmeisesti tuotantos suunnan heikko kannattavuus ei ole

Taulukko 11. Kotieläintuotanto vuosina 1990-1997¹⁾.

		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997 ^c
Meijerimaito,	milj. l	2 600	2 345	2 274	2 264	2 316	2 296	2 261	2 301
Naudanliha,	milj. kg	118	122	117	106	107	96	97	99
Sianliha	"	187	177	176	169	171	168	172	180
Kananmunat	"	76	67	67	70	72	75	71	67
Siipikarjanliha	"	33	37	36	35	39	42	49	53

¹⁾Lihan kuumapainovähennys poistettiin maaliskuun alusta 1990. Sen takia tuotantomäärät ovat 3 % aikaisempia suuremmat. Hintoja alennettiin vastaavasti 3 %. Uusi kuumapainovähennys alkaen 1.7.1995 on 2 %.

saanut viljelijöitä innostumaan.

Englannissa naudoilla esiintynyt BSE-tauti sai eurooppalaiset kuluttajat varuilleen, ja vaikka naudanlihan tuonti Englannista kiellettiin, niin kulutus muualla Euroopassa romahti. Tämä on johtanut vaikeaan ylituotantotilanteeseen EU:n markkinoilla. Suomessa ei ole esiintynyt BSE tautia, eikä tauti ole siten vaikuttanut juurikaan kulutukseen. Ehkä aivan kriisin alussa kuluttajat olivat varauksellisia naudanlihan suhteen ja kulutus putosi muutaman viikon aikana, mutta se jälkeen asia on unohtunut ja kulutus on ollut vakaa. Kotimainen tarjonta on pystynyt tyydyttämään kysynnän, eikä naudanlihaa ole juuri tuotu maahan.

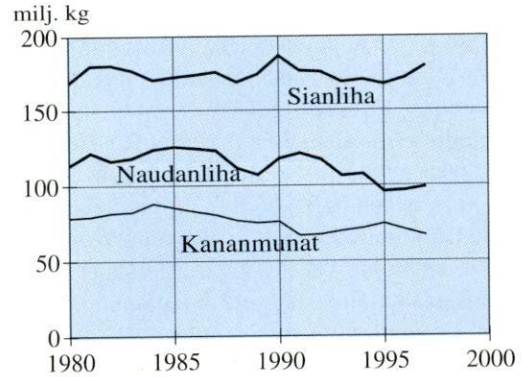
Sianliha

Sianlihantuotanto (180 milj. kg) oli lähes 5 % suurempi kuin vuonna 1996. Keskiteuraspaino nousi vain hieman, mutta sikoja teurastettiin yli 4 % edellisvuotta enemmän. Käyttöön otettavien investointien myötä tuotanto kasvaa myös vuonna 1998.

Sianlihan kulutus ei ole juuri kasvanut naudanlihan BSE-taudista huolimatta, ja vuonna 1997 vienti on ollut edellisvuotta suurempaa. Hollannissa esiintynyt sikarutto on sotkenut EU:n markkinoita. Tarjonnan vähentyessä hinnat nousivat monessa EU-maassa. Hollannin on vähennettävä sikakantaansa, mikä antaa mahdollisuuksia muille tuottajille.

Sianlihan tuotannon kannattavuus on ilmeisesti kohtuullinen, vaikka lisääntyneisiin investointeihin pääsyynä lienevätkin edulliset investointiohjelmat. Rehujen hinnat nousivat edelleen edellisvuoden tasosta viljojen päivävastaisesta maailmanmarkkinahintojen kehityksestä huolimatta.

Sianlihan tuotantokustannukset ovat selvästi sianlihan tuottajahintaa korkeammat. Siksi tuotannon kannattavuus riippuu pitkälti maksetuista kotieläin- ja pinta-alatuista. Kirjanpitoluosten mukaan sianlihan tuotantokustannus oli noin 14,11 mk/kg vuonna 1995 (10,44 mk/kg ilman työ- ja pääomakustannuksia) ja vuonna 1996 noin 5 % enemmän. Kustannukset olivat selvästi korkeammat kuin esimerkiksi Tans-



Kuvio 10. Naudan- ja sianlihan sekä kananmunien tuotanto vuosina 1980-1997.

kassa. Erityisesti rehun ja porsaan hinnat olivat Suomessa selvästi korkeampia kuin Tanskassa. Muut kustannuserot johtuvat mm. sikaloiden koosta. Suomen sikalat ovat selvästi pienempiä kuin EU:n suurissa tuottajamaissa.

Lampaanliha

Vuonna 1997 teurastamoissa teurastettiin lampaanlihaa 1,2 milj. kg eli yli 7 % vähemmän kuin edellisvuonna. Lampaanlihan hinta on jatkuvasti paljon alle EU:n keskitason. Vuosittaisella hinnalla on alle 10 mk/kg, kun EU:n keskihinta oli vuonna 1997 noin 20 mk/kg. Tanskankin hinta on ollut noin 5 mk/kg korkeampi kuin Suomen hinta. Markkinat ovat epätasapainossa. Maahan tuodaan lampaanlihaa, vaikka kotimainen tuottajahinta on hyvin alhainen. Ongelmat ovat pitkälti teurastamoissa. Ne eivät edes halua lampaanlihaa, sillä pienille määrille ei kannata rakentaa tehokkaita tuotantolinjoja. Pienet paikalliset teurastamot ja jalostajat voivat ehkä tarjota uusia mahdollisuuksia suomalaiselle lampaanlihan tuotannolle.

Kananmunat

Kananmunien tuotanto on ollut jatkuvasti vaikeuksissa ylitarjonnan takia. Tuotanto ylittää kulutuksen noin 25 %. Vuoden 1997 aikana tuotanto aleni noin 5 %. Tämä ei kuitenkaan helpottanut markkinatilannetta, sillä myös ku-

lutus aleni 5 %. Kanamunien vientiä on vaikeuttanut Venäjän vuonna 1996 asettama munien tuontikielto. Kanamunantuottajat ja pakkaamot pyrkivätkin yhteistyössä tuotannon ja kulutuksen tasapainottamiseen ns. Rusko-sopimuksen avulla. Tavoitteena on saada kaikki keskuspakkaamojen noin 1 200 tuottajaa mukaan. Sopimuksen myötä pakkaamot ovat ottaneet käyttöön kaksihintajärjestelmän, jonka mukaan tuottajille maksetaan korkeampaa hintaa, jos he rajoittavat tuotantoaan.

6. Vähittäishinnat ja kulutus

6.1. Vähittäishinnat

Suomalaisten elintarvikkeiden vähittäishinnat olivat kansainvälisesti verraten korkeita ennen EU-jäsenyyttä, vaikka hintoja tuettiin verohelpotuksin. EU-jäsenyyden seurauksena vähittäishinnat alenivat merkittävästi. Siksi monien tuotteiden kulutus kasvoi hieman. Varsinainen suuri hintojen muutos tapahtui vuoden 1995 alussa, kun Suomi liittyi EU:iin. Jäsenyyden vaikutuksia vähittäishintoihin on ollut vaikeampaa arvioida tämän jälkeen, sillä niin Suomen kuin myös EU:n tuottajahintojen vaihtelut ovat sen jälkeen vaikuttaneet hintoihin.

Elintarvikevirasto on tehnyt yksityiskohtaisia tutkimuksia hinnoista niin alueellisesti kuin alueiden sisäisesti. Näiden selvitysten mukaan integraation vaikutuksesta elintarvikkeiden hinnat alenivat noin 12 %. Elintarvikkeiden hinnat vaihtelevat huomattavasti riippuen kaupan sijainnista.

Kuluttajahintaindeksin ”ravinto”-ryhmää voi myös käyttää tarkasteltaessa hintojen kehitystä. Tosin se sisältää niin kotimaista kuin ulkomaistakin alkuperää olevia tuotteita, joten se ei aivan tarkkaan ilmaise integraation vaikutusta. Sen toteamiseksi tarvittaisiin selvitys kolmansista maista tulevien elintarvikkeiden hinnoista.

Ravintoryhmän hinnat kääntyivät laskuun jo vuoden 1994 loppupuolella kotimaisen raaka-aineen hintojen alentuessa. Tammikuussa 1995

ravinnon hintaindeksi laski 4,4 %, laskuvauhdin kasvaessa 9,0 %:iin lokakuussa 1995. Alimillaan indeksiluku oli joulukuussa 1995. Sen jälkeen hinnat ovat nousseet, kuitenkin melko hitaasti. Välillä hinnat jopa alenivat kausitekijöistä johtuen. Vuonna 1997 ravinnon hintaindeksi nousi 3,7 %. Lihan hinnannoususta huolimatta tämä oli kuitenkin pääosin tuontielintarvikkeiden kuten kahvin ja hedelmien hinnan noususta johtuvaa.

Hintojen halpeneminen vuoden 1995 alussa johtui pääasiassa raaka-aineen hintojen laskusta. Ennen integraatiota tehdyt arviot vähittäishintojen laskusta vaihtelivat 10:stä 12:een %:iin riippuen osittain siitä, miten arvion kohteena olevat tuotteet oli valittu. Puhtaasti kotimaisten tuotteiden vähittäishintojen aleneminen oli suurempi kuin koko ravintoryhmän hintojen aleneminen, koska osa tuontielintarvikkeiden hinnoista nousi mm. arvonlisäveron ja tullien nousun takia. Mm. banaanien ja riisin vähittäishinnat kohosivat. Suomen ulkomaankauppa oli näiden osalta aiemmin hyvin vapaata. EU puolestaan rajoittaa tuontia korkeilla tulleilla ja tuonti-kiintiöillä.

Marginaalien kehitys

Ennen integraatiota tehtyjen hintojen muutosten arvioinnin pohjana oli oletus siitä, että markkamääräiset marginaalit eivät muuttuisi. Kovin suuria marginaalien muutokset eivät laskelmien mukaan ole olleet, mutta ne vaihtelevat tuoteryhmittäin. Elintarviketeollisuudessa toiminnan rationalisointi käynnistettiin jo 1990-luvun alussa, mutta suomalaiset yritykset ovat edelleen eurooppalaisittain pieniä. Kilpailu kotimaisten elintarvikeyritysten välillä jatkuu, ja vientiponnistelujen ohella elintarviketeollisuudessa jatketaan laatuohjelmien ja sopimustuotannon kehittämistä. Elintarviketeollisuuden lisäksi myös elintarvikkeiden vähittäiskauppa on keskittynyt. Ulkomaankaupan vapautuminen on vahvistanut kaupan neuvotteluasemaa tavarantoimittajiin nähden.

MTTL:n tekemien selvitysten mukaan maitotuotteiden marginaalit nousivat ensimmäisenä jäsenyysvuonna. Maidon rasva- ja valkuais-

osien arvoja muutettiin, mikä myös vaikutti eri maitotuotteiden hintojen muodostukseen. Kun arvonnalisäverotus muuttui siten, että aikaisemmin lähes täysin verottomat tuotteet sisältävät nyt saman 17 % arvonnalisäveron tuotteesta riippumatta, maitotuotteiden hinnat laskivat maidon markkinahinnan laskusta huolimatta vain hiukan. Vuonna 1996 marginaalit laskivat hiukan. Kokonaismarginaalin osuus kuluttajahinnasta oli maitotuotteilla, piimää ja kuohukermää lukuunottamatta, alle 50 %.

Lihan hinnoittelu on muuttunut huomattavasti integraation vaikutuksesta. Tuotteesta riippuen sianlihan marginaalit laskivat vuonna 1995 noin 7-14 % ja 5-8 % vuonna 1996. Naudan jauhelihan kokonaismarginaali on pienentynyt kahdessa vuodessa lähes neljänneksen ja muun naudanlihan 13-15 %. Kokonaismarginaalin osuus lihan kuluttajahinnasta on keskimäärin 61 %, mutta pienin se on naudan jauhelihalla 51 %.

Kananmunien kuluttajahinnat laskivat peräti 45 % vuodesta 1994 vuoteen 1995. Pääosin tämä johtui tuottajahinnan laskusta, mutta myös marginaalit alenivat. Vuonna 1996 kananmunien vähittäishinta nousi noin markan kilolta,

mikä oli lähes kokonaan seurausta tuottajahinnan noususta. Ylituotanto on pitänyt hinnan edelleen alhaalla, vienti ei ole vetänyt ja pakkaamot ovat joutuneet tinkimään marginaalistaan.

Viljatuotteiden hinnat ovat alentuneet suurin piirtein raaka-aineen hinnan alennuksen ja alv:n verran. Marginaalit ovat paikoin alentuneet ja paikoin nousseet. Vuonna 1995 ruisjauhojen ja reikäleivän marginaalit kasvoivat muutaman prosentin ja vehnäjauhojen sekä vaalean leivän marginaalit alenivat. Vuonna 1996 reikäleipää lukuunottamatta viljatuotteiden kokonaismarginaaleja pienennettiin noin 10 %.

Vuonna 1996 kuluttajahintojen alenemisesta suuri osa oli seurausta kokonaismarginaalien pienentymisestä, vaikka raaka-aineen hinnan aleneminenkin jatkui. Verotus säilyi ennallaan vuonna 1996.

Hinnat vuonna 1997

Vähittäishinnat riippuvat tuottajahinnoista, jaloituksen ja kaupan marginaaleista sekä yleisestä markkinatilanteesta. Tuottajahinnoista vuoden 1997 aikana nousi sianlihan hinta. Viljan hinnat sen sijaan laskivat samoin kuin kananmunien ja naudanlihan hinta.

Vuonna 1997 kuluttajahinnat ovat olleet melko vakaat. Sianlihan hinta nousi hieman samoin kuin maitotuotteiden hinnat. Naudanlihan, broilerin, kananmunien ja viljatuotteiden hinnat puolestaan laskivat hiukan.

Elintarvikkeiden kuluttajahinnat ovat Suomessa EU:n keskitasoa. Ravinnon arvonnalisävero on meillä eräs korkeimpia EU:ssa, mikä on muistettava hintavertailuja tehtäessä. Valuuttakurssien vaihtelu vaikeuttaa hieman hintavertailuja. Suomen marka tosin on ollut melko vakaa, mutta sekin vaihtelee muutaman prosentin vuoden sisällä, joten vertailujen ajankohta vaikuttaa hieman hintoihin.

6.2. Kulutus

Muutokset kuluttajien käytettävissä olevissa tuloissa vaikuttavat varsin vähän elintarvikkeiden kulutukseen. Tulojen pieniä muutoksia enemmän kulutukseen voivat vaikuttaa hinnan

Taulukko 12. Eräitä vähittäishintoja vuosien 1995-1996 joulukuussa ja marraskuussa 1997 sekä muutos XII/96-XI/97, %.

	1995 XII	1996 XII	1997 XI	Muu- tos-%
Kulutusmaito, l	3,91	3,87	3,93	2
Kerma, 2 dl	4,71	4,71	4,72	0
Voi, 500 g	12,12	12,85	13,46	5
Juusto, kg	46,96	47,12	48,36	3
Margariini, 400 g	6,54	6,18	6,15	-1
Sianliha, kg	32,72	33,00	34,92	6
Naudanliha, kg	44,91	42,38	40,32	-5
Broileri, kg	19,14	17,28	16,51	-5
Kananmunat, kg	9,75	10,86	10,30	-5
Vehnäjauhot, kg	3,43	3,61	3,34	-8
Ruisleipä, kg	14,99	14,76	14,45	-2
Ranskanleipä, kg	12,27	11,73	11,10	-5

Lähde: Kuluttajahintatilasto.

lisäksi muut tekijät kuten mainonta ja terveyskeskustelu.

Kulutuksessa ei tapahtunut kovin oleellisia muutoksia vuoteen 1996 verrattuna. Vuonna 1995 tapahtui voimakas vähittäishintojen pudotus monien tuotteiden osalta, mutta viime vuosina hintamuutokset ovat olleet varsin vähäisiä. Näin ollen suurempiin kulutuksen muutoksiin ei ole ollut erityisiä syitä.

Maitotuotteiden kulusrakenne muuttuu edelleen aikaisemman kaavan mukaan: maidon kulutus laskee ja maitotuotteiden kulutus kasvaa. Nestemäisten maitotuotteiden kulutus aleni jälleen muutaman litran henkeä kohti lasketuna. Suuntaus on lisäksi vähärasvaisiin maitotuotteisiin. Rasvattoman maidon kulutus kasvaa ja kulutusmaidon ja erityisesti kokomaidon kulutus laskee. Kerman kulutus sen sijaan nousee hieman. Jugurttien ja piimätuotteiden kulutus on pysynyt lähes ennallaan. Ulkomaisiin tuotteisiin on jo totuttu, eikä sitä kautta ole enää tapahtunut kulutuksen lisäystä.

Voin ja voiseosten kulutus on laskenut hieman. Myös juuston kulutus laski hieman edellisvuodesta.

Kananmunien kulutus kasvoi vuonna 1995 noin 13 % kuluttajahintojen voimakkaan las-

Taulukko 13. Maitotuotteiden ja margariinin kulutus henkeä kohti vuosina 1988-1997.

	Maito- nesteet litraa	Voi kg	Juusto kg	Marga- riini kg	Voi- ¹⁾ seokset kg
1988	221,8	7,0	11,7	7,3	2,1
1989	217,7	6,5	12,5	8,0	2,1
1990	216,0	5,5	12,7	7,6	2,2
1991	209,0	6,1	12,8	7,9	2,6
1992	208,0	5,8	13,1	8,6	2,8
1993	205,3	5,6	13,5	8,7	2,9
1994	201,1	5,4	13,5	8,2	2,8
1995	196,4	5,3	14,8	8,3	2,6
1996	197,3	4,8	14,9	8,6	2,7
1997 ^e	194,3	4,5	14,7	8,7	2,6

¹⁾vai-*kasviöljyseokset.*

Lähde: Maatilatilastollinen vuosikirja 1997 ja ETT.

Taulukko 14. Lihan ja kananmunien kulutus vuosina 1988-1997, kg/capita¹⁾.

	Naudan- ja vasikan- liha	Sian- liha	Siipi- karjan- liha	Kanan- munat
1988	20,9	32,7	5,6	11,6
1989	20,5	31,9	6,2	11,1
1990	21,8	33,0	6,8	11,1
1991	21,3	32,9	7,2	10,7
1992	21,1	32,6	7,4	11,0
1993	18,9	30,8	7,3	10,7
1994	19,0	29,7	7,8	10,4
1995	19,4	33,3	8,7	11,8
1996	19,1	32,7	9,9	11,0
1997 ^e	19,3	32,2	10,7	10,4

¹⁾Lihan kulutusluvut ovat vuodesta 1990 alkaen noin 3 % aikaisempia lukuja korkeammat kuumapainovähennyksen jäätyä pois punnituksessa. Kuumapainovähennys (2 %) tehdään jälleen heinäkuusta 1995 alkaen.

Lähde: Maatilatilastollinen vuosikirja 1997 ja ETT.

kun takia. Vuonna 1996 kulutus kuitenkin laski tasolle 11 kg/henki. Vuonna 1997 kananmunien kulutus jatkoi laskuaan vuoden 1994 tasolle 10 kg/henki.

Lihan kulutuksen kasvu siirtyy siipikarjan lihaan, jota kulutettiin noin 8 % enemmän kuin vuonna 1996. Tosin siipikarjan lihan kulutus on edelleen vain noin 11 kg/henki, joten määrällisesti kasvu oli vielä melko pieni, 0,8 kg/henki. Sianlihan kulutus laski noin 1,5 %, naudanlihan kulutuksen pysyessä lähes ennallaan. Lihan kokonaiskulutus kasvoi noin 0,3 kg/henki. Broilerin kulutuksen arvioidaan kasvavan vielä tulevaisuudessakin, mutta muutoin lihan kulutus on vakiintunut nykyiselle tasolle. Terveystieteelliset näkökohdat eivät myöskään edellytä kulutuksen kasvua.

Lihan ja kananmunien kulutus on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna varsin matala. Kulutustottumukset ovat muotoutuneet tällaisiksi aikojen kuluessa, eivätkä ne muutu kovin nopeasti. Lihan sijasta suomalaiset syövät kalaa ja juovat maitoa. Tämän takia eläinvalkuaisen

osuus kulutuksessa on kuitenkin samaa tasoa kuin yleensä teollistuneissa maissa. Energiana mitattuna kulutuksemme (2 800 kcal eli 11,7 MJ) on kansainvälisesti verrattuna matala.

7. Ulkomaankauppa

7.1. Kaupan rakenteen muutos

Jalostettujen maataloustuotteiden kauppa vapautui EU:n ja Suomen välillä jo vuonna 1993, jonka jälkeen jalosteita sai tuoda vapaasti maahan, kuitenkin niin, että raaka-aineiden välinen ero tasattiin tuontimaksun avulla. Täten tuontihyödykkeet tulivat tavallaan samalla hintatasolla kuin Suomessa tuotetut elintarvikkeet. Tällä järjestelyllä ei kuitenkaan ollut kovin paljon vaikutusta tuontiin. Eräät jalosteet kuten juusto olivat vielä tämän sopimuksen ulkopuolella.

Suomen liittyminen EU:iin muutti maataloustuotteiden ulkomaankauppaa hyvin huomattavasti. Unionin sisäinen kauppa poisti Suomen rajasuojan muihin jäsenmaihin. Vienti sisämarkkinoille on vapaata, eikä tuontia rajoita mitkään esteet. Se, missä määrin ulkomaisia tuotteita tuodaan ja ostetaan Suomessa riippuu kokonaan hinnoista ja kuluttajien mieltymyksistä.

Maataloustuottajat pelkäsivät ennen integraatiota, että tuonti lisääntyy voimakkaasti. Osittain näin onkin käynyt, mutta mitään varsinaista hälyttävää tuonnin lisääystä ei ole tapahtunut. Liittymissopimukseen sisältyy mahdollisuus ryhtyä erityistoimiin, mikäli tuonti uhkaa kasvaa liian suureksi. Tätä varautua ei ole tarvinnut käyttää hyväksi. Tuonnin lisäys on toisaalta tapahtunut luontevasti ilman häiriöitä siitä syystä, että vähittäishintojen alenemisen takia kulu- tus on kasvanut, jolloin kotimainen tuotanto ei ole kohdannut menekkivaiveuksia.

Integraation seurauksena kauppa siirtyi EU:n sisämarkkinoille, vaikka koko ajan on yritetty pitää markkinoita myös Venäjälle ja Baltian maihin, erityisesti Viroon. Itäkauppaa on vaikeuttanut kuitenkin Venäjän harjoittama tuonnin suojaaminen. Viejien on ollut vaikea tietää, mitä kauppapolitiikkaa Venäjä kulloinkin harjoittaa. Näistä vaikeuksista huolimatta vuoden 1997 aikana Suomen vienti Venäjälle kasvoi noin kolmanneksen edellisvuoteen verrattuna ja elintarvikkeiden osalta viennin kasvu oli neljänneksen verran.

Viron ja Suomen välistä kauppaa on osittain vaikea arvioida vilkkaan turismin takia. Suomalaiset ostavat runsaasti elintarvikkeita joko Virossa tai Viron laivoilta. Viro ei suojaa elintarvikkeiden tuontia lainkaan, joten elintarvik-

Taulukko 15. Maataloustuotteiden vienti ja tuonti vuosina 1988-1997, milj. mk.

	Vienti yht.	Tuonti yht.	Tuonti Kahvi, tee ja mausteet	Hedelmät	Juomat ja tupakka
1988	1 815,8	5 705,2	787,6	915,4	372,6
1989	2 098,5	6 111,3	825,5	942,1	494,3
1990	2 508,7	5 613,9	562,5	963,3	537,8
1991	2 375,1	5 794,5	562,1	1 016,4	561,4
1992	2 796,1	6 488,4	526,2	1 132,7	613,9
1993	4 298,8	7 545,3	814,1	1 239,1	717,5
1994	5 366,6	9 067,2	1 289,2	1 645,8	728,9
1995	4 246,0	8 000,5	782,6	964,5	839,4
1996	5 310,3	10 083,3	962,3	1 284,4	988,7
1997 ^e	6 044,0	11 529,1	1 475,7	1 294,4	1 124,0

Lähde: Ulkomaankauppatilasto.

Taulukko 16. Eräiden maataloustuotteiden vienti vuosina 1988-1997, milj. kg.

	Voi	Juusto	Maito- jauhe	Sian- liha	Naudan- liha	Kanan- munat	Vilja
1988	19,2	32,5	18,4	9,2	10,5	18,6	25,0
1989	20,3	26,3	8,0	14,0	5,5	19,1	334,8
1990	35,9	28,9	25,9	22,7	10,0	20,4	513,6
1991	22,7	27,8	16,5	14,5	18,5	12,9	1 113,8
1992	17,3	24,9	7,8	13,4	16,2	11,9	717,8
1993	16,6	24,9	3,3	15,0	14,5	15,1	762,2
1994	22,6	27,0	2,8	20,5	12,4	18,3	991,2
1995	18,3	29,5	5,7	7,3	4,1	13,8	384,9
1996	21,9	28,6	6,7	13,4	5,8	14,1	379,8
1997	26,8	31,6	19,8	19,8	7,4	12,9	619,0

Lähde: Tietokappi, ETT.

keiden hinnat määräytyvät maailmanmarkkinahintojen mukaan. On selvää, että Viron hinnat ovat selvästi suomalaisia hintoja alempia ja houkuttelevat suomalaisia turisteja tuomaan elintarvikkeita sieltä.

7.2. Ulkomaankauppa vuonna 1997

Maitotuotteiden ulkomaankauppa jatkoi kasvamistaan vuonna 1997. Juuston osalta viennin määrä kasvoi noin 10 %, mutta ongelmiakin esiintyi. Euroopan juustomarkkinat täyttyivät entisestään, ja juuston vientituki EU:n ulkopuolelle laski huomattavasti. Toisaalta taas Yhdysvaltain dollarin kurssin nousu paransi viennin kannattavuutta. Juustojen tuonti kasvoi vientiä enemmän.

Jogurttien vientimäärä pysytteli edellisvuoden lukemissa ja viennin arvo laski 6 %. Viennin kohdemaita olivat Ruotsi ja Venäjä kattaen yli 95 % viennistä. Tuonti jatkoi edelleen kasvuaan, vaikkakin ruotsalaisten jogurttien tuonti oli vähenemään päin. Huomattavaa kasvua tapahtui ranskalaisten jogurttien tuonnissa.

Liha-alan vienti oli 1970- ja 1980-luvuilla lähes kokonaan ylijäämien vientiä valtion vientituella. Ensimmäinen suuri muutos tapahtui 1990-luvun alussa, kun lihan ja lihajalosteiden vienti Venäjälle tyrehtyi. Seuraava käännekohta oli EU-jäsenyys, jolloin rajasuoja poistui ja

markkinat Eurooppaan avautuivat. Vuonna 1997 Suomi oli edelleen lihan nettoviejä. Sianlihan kulutus laski 1,5 % vuodesta 1996, ja kun samanaikaisesti kotimainen tuotanto kasvoi 4,7 %, näkyi tämä ulkomaankaupassa lisääntyneenä sianlihan vientinä ja supistuneena tuontina. Naudanlihan kohdalla tilanne oli samankaltainen muutosten ollessa kuitenkin pienempiä.

Siipikarjan lihan kulutuksen kasvu jatkui hintojen laskiessa edelleen. Vuoden 1996 tapaan siipikarjan lihaa tuotiin myös vuonna 1997. Kotimainen tarjonta lisääntyi hintojen laskusta huolimatta, mikä johti viennin kasvuun.

Rehuviljan tuotanto ylittää selvästi kotimai-

Taulukko 17. Eräiden maataloustuotteiden tuonti vuosina 1996 ja 1997, milj. kg.

	1996	1997 ^e
Naudanliha ¹⁾	7,8	8,2
Sianliha ¹⁾	13,1	10,9
Siipikarja ¹⁾	2,6	2,7
Voi	0,9	0,5
Juusto	11,6	17,3
Vilja	263,4	198,1

¹⁾ ruholihaksi muunnettuna

Lähde: ETT, Ulkomaankauppatilasto.

sen kysynnän. Ohraa ja kauraa on viety vuosittain lukuun ottamatta paria pahaa katovuotta, jolloin rehuviljasta on ollut lievää niukkuutta. Leipäviljan viljely on vaihdellut erityisesti sääolojen takia, mikä on johtanut ajoittaiseen tuontiin. Erikoisvehnää joudutaan tuomaan kuitenkin aina mm. pastateollisuuden raaka-aineeksi. Rukiin viljelyala on vaihdellut niin sääolojen kuin myös valtion aktiivisten toimenpiteiden takia. Leipäviljan ulkomaankauppa on siten seurausta tarjonnan vaihtelusta ja sitä on näin ollen vaikea ennustaa.

Viljan vienti kasvoi huomattavasti vuonna 1997 pariin edellisvuoteen verrattuna. EU:n ulkopuolelle menevästä viennistä voi mainita, että USA:han suuntautuva kauran vienti kasvoi parin hiljaisen vuoden jälkeen huomattavasti. Kotimaisen leipäviljasadon korkea laatu vaikutti siihen, että erikoisvehnän tuontiin oli vähemmän tarvetta. Viljan tuonti supistui noin neljänneksen edellisvuodesta.

Vaikka rehuviljan interventio-ostoja tehtiin vuonna 1997 huomattavasti edellisvuotta enemmän, ei interventiotoininta ole ollut kovin merkittävää Suomessa. Viljaa ja kotieläintuotteita on viety suoraan ulkomaille joko sisämarkkinoille markkinahinnoin tai kolmansiin maihin EU:n vientituen turvin. Viljan maailmanmarkkinahinnat säilyivät vuonna 1997 korkeina, mikä helpotti viljan vientiä.

Maataloustuotteiden ulkomaankauppa on huomattavan alijäämäistä huolimatta siitä, että perustuotteiden osalta omavaraisuus on yli 100 %. Hedelmien, kahvin, teen, mausteiden ja tupakan tuonti kääntää kaupan alijäämäiseksi.

8. Tulokehitys maataloudessa

8.1. Tulolähteet

Viljelijäperheiden veronalaiset tulot olivat keskimäärin 167 721 mk vuonna 1995 (taulukko 18). Nämä tiedot perustuvat maatilatalouden tulo- ja verotilastoon, jonka perusjoukossa oli 107 277 luonnollisten henkilöiden tilaa vuonna 1995. Peltoa näillä tiloilla oli keskimäärin 20,6 ha ja metsää 41,5 ha.

Taulukko 18. Viljelijän ja puolison veronalaiset tulot tulolähteittäin valtionverotuksessa vuonna 1995.

	Tulot mk/tila	%
Maatalous	70 958	42,3
Metsätalous	13 328	7,9
Palkkatulot	45 666	27,2
Muut	15 152	9,0
Tulonsiirrot	22 617	13,5
Yhteensä	167 721	100,0

Lähde: Maatilatalouden tulo- ja verotilasto 1995.

Keskimääräinen laskelma vääristää hieman kuvaa tulonmuodostuksesta. Eläketulot on eräs tällainen tekijä. Iän mukaan ryhmiteltynä tilastossa olevista tiloista on 9 % yli 65-vuotiaiden viljelijöiden hallussa.

Metsämaan pinta-alaverotus muutettiin vuonna 1993 todellisiin puun myyntituloihin perustuvaksi. Pinta-alaverotus säilyy kuitenkin siirtymäkauden 1993-2005 ajan rinnakkaisena järjestelmänä, joten metsätalouden tulot ovat vielä osin verotuksen mukaiset, eivätkä siis täysin vastaa todellisia tuloja.

Palkkatulot ovat merkittävä tulolähde monella tilalla. Toinen puolisoista voi olla kokonaan ansiotyössä, mutta myös molemmilla voi olla ansiotuloja.

Tulovertailut maatalouden ja muiden sektoreiden välillä ovat mielenkiintoisia mutta vaikeita tehdä, koska viljelijät saavat tuloja monesta eri lähteestä. Vaikeuksia aiheutuu myös siitä, että viljelijäperheen jäsenet voivat osallistua tilan töihin osa-aikaisesti, jolloin tilalta saatavien tulojen jakaminen perheen jäsenten kesken on lähes mahdoton tehtävä. Eräs tapa ratkaista asia on valita vertailuihin sellaiset viljelijät, jotka saavat toimeentulonsa pääasiassa maataloudesta. Päätoimisiksi viljelijöiksi on tällöin luokiteltu sellaiset viljelijäpuolisot, joilla maatilatalouden tulo-osuus on yli 75 % kokonaistuloista. Tällaisia tiloja oli 31 000 vuonna 1995. Henkilöä kohti laskettu maataloustulo

niillä oli 80 100 mk. Ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän palkkatulo oli samana vuonna 123 000 mk.

8.2. Maataloustulo vuonna 1997

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos on seurannut viljelijöiden tulokehitystä kalenterivuositain rahavirtojen perusteella. Varastojen muutoksia ei ole tällöin otettu huomioon, sillä niiden osalta tilastojen laadinta on vaikeaa. Tämä koskee niin lopputuotteita kuin tuotantopanoksiakin.

Kansantalouden tilinpidossa sen sijaan tuotanto ja tuotantopanosten käyttö lasketaan niiden tapahtuma-ajan mukaan. Täten kassavirtaperiaate ja kansantalouden tilinpito tuottavat toisistaan poikkeavia lukuja, joskin pitemmällä aikavälillä tulokehityksen tulee olla sama.

Ennakoarvioiden mukaan tutkimuslaitoksen laskema maataloustulo oli 6,6 mrd. mk vuonna 1997. Pudotusta edellisvuoteen on 0,1 mrd. mk. Varsinaisessa tuotantotoiminnassa ei tapahtunut suuria muutoksia edellisvuoteen verrattuna. Tukien lisäksi alenivat naudanliha- ja kananmunatuotto, joten kotieläintuotto laski yhden prosentin lihan kokonaistuoton 4 %:n kasvusta huolimatta. Kasvinviljelytuotto nousi 0,2 mrd. mk eli 9 % kauppaan tulleen vilja-

määrän ja perunatuoton kasvun ansiosta.

Maatalouden kustannukset, 13,6 mrd. mk, pysyivät edellisvuoden tasolla. Ostorehukustannus kasvoi hintojen nousun johdosta 100 milj. mk. Velkojen korkokustannus aleni velkapääoman ja korkotason alenemisen myötä 140 milj. mk. Lisääntyneet investoinnit eivät vielä näy kustannuksissa poistokustannusten kohdistuessa vasta tuleville vuosille.

Verrattaessa maataloustuloa ennen ja jälkeen vuoden 1995, on huomattava, että sarjat eivät ole vertailukelpoisia poistojen laskentamenetelmässä tapahtuneen muutoksen vuoksi. Uuden menetelmän mukaan poistoa laskettaessa myös vanhat investoinnit arvostetaan jälleenhankintahintaan. Tämän takia ennen vuotta 1995 tehtyihin investointeihin sisältynyt liikevaihtovero jää kustannuksista pois. Uuden järjestelmän mukaiset kokonaispoistot ovat noin 400-500 milj. mk pienemmät.

Tuen kokonaismäärä alenee vuosittain. Vuonna 1997 tuotantotoimintaan liittyvät tuet olivat 400 milj. mk pienemmät kuin vuonna 1996. Koska kalenterivuoteen perustuva laskelma laaditaan maksuperusteisena, niin tukien maksun siirtyminen seuraavalle vuodelle vaikuttaa tulokseen. Vuodelle 1997 siirtyi tukia edellisvuodesta 1,1 mrd. mk.

Taulukko 19. Maataloustulon kehitys vuosina 1988-1997, milj. mk ja indeksinä.

	Kokonais- tuotto	Kokonais- kustannus	Maatalous- tulo	Indeksi
1988	24 027,5	16 469,2	7 558,3	100,0
1989	25 830,1	17 780,6	8 049,5	106,5
1990	27 525,5	18 020,7	9 504,8	125,8
1991	25 756,8	17 648,9	8 107,9	107,3
1992	24 989,9	17 282,1	7 707,8	102,0
1993	23 383,5	17 331,5	6 052,1	80,1
1994	24 169,1	16 408,8	7 760,3	102,7
1995	20 996,6	13 707,0	7 289,6	96,4
1996	20 301,9	13 624,8	6 677,1	88,3
1997 ^e	20 220,0	13 608,1	6 612,0	87,5

¹⁾Arvio maataloustulosta, kun poistojen laskentamenetelmä on sama kuin ennen vuotta 1995.

8.3. Verotus

Maatalouden harjoittaja maksaa tuloveroa todellisten tulojen mukaan. Sitä varten jokainen viljelijä pitää yhdenkertaista kirjanpitoa, josta käy ilmi myyntitulot ja tuotantopanoksista maksetut menot. Viljelijän saamat suorat tuet (myös kaikki EU-tuet) ovat veronalaista tuloa. Käyttöomaisuudesta kuten koneista ja rakennuksista tehdään poistot. Tulojen ja kustannusten välinen ero eli maatalouden puhdas tulo on verotettavaa tuloa, josta viljelijä maksaa veroa samojen säännösten ja verotaulukkojen mukaan kuin muutkin vain verokirjanpitoa pitävät pienyritykset.

Koneista ja laitteista tehtävät poistot saavat olla korkeintaan 25 % menojäännöksestä, tuotantorakennuksista tehtävät poistot korkeintaan 10 % ja salaojista tehtävät poistot korkeintaan 20 % menojäännöksestä.

Tilalla käytettyjen omien maataloustuotteiden arvoa ei lasketa veronalaiseksi tuloksi. Yksityistalous pyritään erottamaan mahdollisimman tarkoin tuotantotoiminnasta. Ongelmia aiheutuu erityisesti energian käytöstä. Lämmitysöljy ja sähkö ostetaan tilalle yhdessä sekä tuotantotoimintaan että yksityistalouteen. Verottajalla on käytössään ohjeet tämän huomioon ottamiseksi. Vaikeuksia aiheutuu myös korkomenojen jakamisessa tuotantotoimintaan ja yksityistalouteen.

Verovelvollinen maksaa Suomessa sekä kunnan että valtion veroa. Kunnallisvero on prosentuaalinen tasavero tulotasosta riippumatta (15-19,75 % tuloista), kun taas valtion vero on progressiivinen.

Verovähennyksiä tehdään monin eri perustein, ja verotettava tulo voi olla huomattavasti pienempi kuin veronalainen tulo. Vuonna 1995 viljelijän ja puolison yhteenlasketut veronalaiset tulot (ansio- ja pääomatulot) valtion verotuksessa olivat keskimäärin koko maassa yhteensä 167 421 mk. Siitä he maksoivat veroa 27,5 %.

Pääomatulosta maksetaan veroa 28 %. Pääomatuloja ovat mm. talletusten korot, osinkotulot, myyntivoitot, vuokratulot, puun myynnistä saadut tulot sekä osa maatalouden puhtaasta tulosta.

Koska viljelijä investoi tilaansa omia pääomia, maataloudessa syntyvä verotettava tulo on jaettava ansio- ja pääomatuloksi. Jako on kuitenkin vaikea. Niinpä maatalouden pääomatulo lasketaan vuoden 1993 verotuksen uudistamisen jälkeen kaavamaisesti siten, että veronalaisista varoista vähennetään ensin puolet veloista, jolloin saadaan nettovarallisuus. Vuoteen 1998 asti nettovarallisuutta laskettaessa voidaan pitkäaikaisista korollisista veloista jättää 50 % huomioon ottamatta, kuitenkin enintään 500 000 mk. Näin voidaan säädellä ansio- ja pääomatulojen suhdetta verotusta ajatellen. Maatalouden pääomatuloksi voidaan laskea 18 % nettovarallisuudesta. Ennen vuotta 1997 pääomatulon osuus oli 15 %.

Pääomatulosta maksetaan veroa 28 %. Kun verotettavasta puhtaasta tulosta vähennetään pääomatulo, saadaan ansiotulo, josta maksetaan veroa kuten yleensä ansiotulosta. Ansiotulosta maksettava marginaalivero nousee nopeasti 50 %:iin, joten jako pääoma- ja ansiotuloihin on merkittävä kokonaisverotuksen kannalta.

Jokaista henkilöä verotetaan erikseen, niin myös viljelijäpuolisoiden ja tilalla työskentelevien muita perheenjäseniä. Koko tilan verotettava puhdas tulo on jaettava viljelijäpuolisoiden kesken. Se tapahtuu työpanoksen ja omistussuhteiden mukaan. Jos molemmat työskentelevät pääasiassa tilalla ja omistavat tilan yhteisesti, verotettava puhdas tulo jaetaan tasan molempien viljelijäpuolisoiden kesken.

Viljelijällä voi olla myös muita pääomatuloja. Niistä maksetaan normaali pääomavero 28 %.

Metsäverotus uudistettiin myös vuoden 1993 alusta. Metsänomistaja voi siirtyä suoraan myyntitulojen verotukseen tai hän voi säilyttää aikaisemman pinta-alaperusteisen verotuksen. Siirtymäkausi on 13 vuotta. Sen jälkeen metsäverotus tulee kaikilla tiloilla perustumaan puunmyyntituloihin, joita pidetään pääomatuloina.

Omaisuuksista maksetaan veroa erillisen progressiivisen varallisuusverotuksen mukaan. Mikäli verotettavaa varallisuutta on alle 1,1 milj. mk, veroa ei makseta. Tämän ylittävää varallisuudesta vero on 0,9 %. Maatalouden tuotanto-omaisuus (koti-eläimiä ja varastoja lukuun

ottamatta) on veron alainen päinvastoin kuin muussa yritystoiminnassa. Käytännössä kuitenkin vain suuret tilat maksavat varallisuusveroa, koska verotuksessa käytettävä tilan arvo on yleensä alle todellisen arvon.

8.4. Arvonlisäverotus

Suomessa siirryttiin arvonlisäverotukseen (alv) kesäkuun alussa 1994, joskin maatalous siirtyi uuteen verojärjestelmään vasta vuoden 1995 alussa. Yleinen arvonlisäverokanta on 22 %. Elintarvikkeiden ja niiden raaka-aineiden sekä rehujen verokannaksi asetettiin aluksi 12 %, mutta siirtymäkaudella 1995-1997 verokanta oli 17 %. Tämä siirtymäkauden verokanta säilyy kuitenkin ennallaan alkuperäisestä laista poiketen. Yleisestikin koko 12 %:n verokanta poistui, sillä Suomi siirtyi EU:n edellyttämään kolmeen arvonlisäverokantaan, eli 8, 17 ja 22 %:iin. Teurastamolle teuraaksi myytäviin eläviin eläimiin sovelletaan 22 %:n verokantaa.

Jokainen viljelijä on velvollinen maksamaan arvonlisäveroa. Jos alv-lain mukaisten myyntien määrä ilman käyttöomaisuuden (esim. koneiden) myyntejä jää alle 50 000 markan vuodessa, viljelijä vapautuu arvonlisäverosta. Maataloustuotteiden ostaja maksaa viljelijälle arvonlisäveron ja viljelijä tilittää veron valtiolle. Viljelijä saa kuitenkin vähentää tästä hänelle maksetusta verosta tuotantopanoksissa maksamansa arvonlisäveron. Vero ei siten rasita tuottajaa, vaan se siirtyy lopullisen kuluttajan maksettavaksi. Jos viljelijällä ei ole muuta arvonlisävelvollista toimintaa kuin alkutuotantoa, hän voi tilittää veron kerran vuodessa helmikuun loppuun mennessä. Muiden yritysten on tilitettävä vero kuukausittain.

Maatalouden tuloista suuri osa on erilaisia tukia. Lisähinnat, pinta-ala- ja eläintuet eivät kuulu arvonlisäveron piiriin. Maitokiintiön myynissä joudutaan kuitenkin maksamaan arvonlisäveroa 22 %. Veroa ei makseta, mikäli samalla myydään koko maatila tai sen osa.

III

MAATALOUSPOLITIikkaA

9. Hintajärjestelmät

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) ytimenä ovat tuotekohtaiset hintajärjestelmät. Näiden avulla voidaan vakauttaa sisämarkkinoiden hintatasoa sekä sisäisiä että ulkoisia markkinamuutoksia vastaan. Järjestelmien yksityiskohdat vaihtelevat tuotteittain, mutta peruseriaatteet ovat pitkälti samat. EU:n ulkopuolelta tuotujen tuotteiden hinnat nostetaan tulleilla vähintään sisämarkkinoiden hintatasolle, sisäisten hintojen aleneminen määrätyn tason alapuolelle estetään julkisin interventioin ja vientiä edistetään vientituella. Monelle maataloustuotteelle maksetaan myös muuta tukea. Järjestelmän toiminta rahoitetaan Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukiosastosta.

Järjestelmän pohjana ovat hallinnollisia hintoja ja tukea koskevat päätökset, jotka ministerineuvosto tekee komission esityksestä tulevaksi markkinavuodeksi. Markkinatilanne ja ennusteet sen kehityksestä vaikuttavat päätöksentekoon. Hallinnolliset hinnat määrätään markkinavuosittain, joka on yleensä heinäkuun alusta kesäkuun loppuun. Tuotekohtaisten hallintokomiteoiden asema on tärkeä maatalouspolitiikan hoidossa. Ne tekevät mm. päätöksiä vientituen maksamisesta ja tuen tasosta.

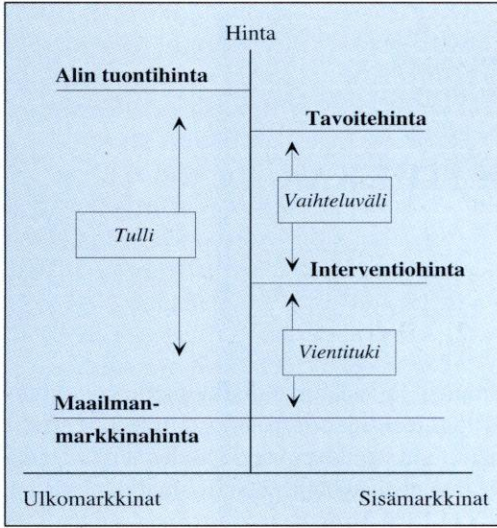
Hallinnollisten hintojen nimet vaihtelevat tuotekohtaisesti, mutta periaatteet ovat pitkälle samat. Lähtökohdana oli ennen 1990-luvun suuria uudistuksia tavoitehinta, jonka suuruiseksi tuottajahinnan toivottiin muodostuvan. Sen avulla määritettiin alin tuontihinta (mm. kynnys-hinta viljoille) kolmansista maista tapahtuvalle tuonnille. Tuonnissa perittiin muuttuvia tuontimaksuja, joiden suuruus oli alimman tuonti-

hinnan ja maailmanmarkkinahinnan erotus. Tuontimaksujen taso tarkistettiin jopa päivittäin, jotta maailmanmarkkinoiden äkilliset hintavaihtelut eivät heijastuisi EU-markkinoille.

GATT:n Uruguayn kierroksen sopimuksen myötä EU menetti osan maatalouspoliittisesta päätäntävallastaan. Muuttuvat tuontimaksut ja muut tuonnin esteet on muutettu tulleiksi, joiden enimmäistasoa alennetaan asteittain vuosina 1995-2000. Alenemisen on oltava keskimäärin 36 %, tuotekohtaisesti vähintään 15 %. Vientiä tuetaan edelleen vientipalkkioiden avulla, mutta GATT-sopimus merkitsee myös niiden alentamista. Myös tuetun viennin määrää on vähennettävä. GATT-sopimuksessa on lisäksi sitouduttu sisäisen maataloustuen alentamiseen yhteensä 20 % siirtymäkauden aikana.

Hallinnollisesti asetettu alin tuontihinta poistui periaatteessa GATT-ratkaisun seurauksena. Tuotteen tuontihinnan tulisi siten määräytyä maailmanmarkkinahinnan ja tullin perusteella. Monien tärkeiden maataloustuotteiden kohdalla EU voi kuitenkin edelleen korottaa tulleja GATT-sopimuksen rajoissa, mikäli maailmanmarkkinahinnat alenevat merkittävästi. Eri velvoitteiden lähtötaso määräytyi 1980-luvun lopun tilanteen mukaan, jolloin EU:n tuontimaksut, hinnat ja vientipalkkiot olivat yleensä huomattavasti nykyistä korkeampia.

Perinteisistä hintakäsitteistä ainoastaan interventiohintana on säilyttänyt merkityksensä. Markkinoiden tasapainottamiseksi EU ostaa interventiovarastoihin tuotteita interventiohinnalla, jonka alle markkinahinta ei saisi pudota. Järjestelmä koskee vain muutamia tuotteita, kuten viljaa, naudanlihaa ja eräitä maitotuotteita. Käytössä on myös tuki yksityiselle varastoinnille.



Kuvio 11. EU:n hintajärjestelmä.

Interventiovarastoja puretaan joko sisämarkkinoille tai viedään ulkomaille. Vienti vaatii useimmiten tukea, joka määräytyy tarjousmenettelyn pohjalta tai määritetään kiinteäksi pitämälle aikavälille. Komissio voi myös määrätä vientiveron, jos näyttää siltä, että korkea maailmanmarkkinahinta vetää sisämarkkinahinnan liian korkeaksi.

Maatalouden GATT-sopimuksen solmiminen tuli EU:lle mahdolliseksi vasta sen jälkeen, kun yhteinen maatalouspolitiikka uudistettiin vuonna 1992 tehdyn päätöksen mukaisesti. Tuolloinen CAP-reformi on tähän saakka merkittävin uudistus ja linjanveto EU:n maatalouspolitiikassa. Uudistuksen tärkein osa oli eräiden maataloustuotteiden hintatason alentaminen lähemmäksi maailmanmarkkinahintoja sekä suoran tuen käyttöönotto. Suorat tuet ovat nyt keskeinen osa tuotekohtaisia hinta- ja markkinajärjestelmiä. Eläin- ja pinta-alaperusteisten tukien rooli on edelleen kasvamassa, kun toteutetaan CAP:n seuraavaa uudistusta.

9.1. Tuotejärjestelyt

EU:n hintajärjestelmä sisältää omat tuotejärjestelyt lähes kaikille maataloustuotteille. Myös jalosteet ovat järjestelmien piirissä. EU:n budje-

tista käytetään selvästi eniten varoja viljojen järjestelmään. Muita rahoituksellisesti merkittävimpiä ovat naudanliha, maitotuotteet, lampaanliha sekä oliiviöljy. Seuraavassa niistä on käyty lyhyesti läpi Suomen kannalta tärkeimmät.

Maitotuotteet

Maidolla on tavoitehinta (target price), joka asetetaan 3,7 %:n maidolle. Se oli tuotantovuonna 1996/97 309,8 ecua per tonni (1,82 mk/kg) ja on sama myös tuotantovuonna 1997/98. Sisämarkkinoiden hintatasoa säädellään tulleilla, vientituella sekä voim ja maitojauheen interventio-ostoilla ja yksityisen varastoinnin tuella.

GATT-sopimuksen seurauksena varsinaista kynnyshintaa ei ole ja muuttuvat tuontimaksut on korvattu kiinteillä tulleilla. Mikäli maailmanmarkkinahinnat kuitenkin laskevat huomattavasti (10 % alle ns. liipasinhinnan, trigger price), EU:lla on mahdollisuus ottaa käyttöön lisätulli kotimarkkinoiden hintatason turvaamiseksi.

Maidon tuotantoa rajoitetaan kansallisilla maitokiintiöillä. Kiintiön ylittävästä maitomäärästä joutuu maksamaan kiintiömaksua (additional levy), joka on 15 % suurempi kuin tavoitehinta. Kiintiöiden ylitys voidaan tasata koko maan tasolla, jolloin viitemääränsä ylittäneiltä maidontuottajilta ei peritä kiintiömaksua, jos maakiintiö ei ylity. Maakiintiön ylittyessä, yli viitemäärän tuottaneiden tilojen maksua voidaan alentaa tasauksen ansiosta. Maakohtaisen kiintiömaksun maksavat kuitenkin aina kokonaisuudessaan tilakohtaisen kiintiönsä ylittäneet tuottajat.

Viljat

Viljan hintajärjestelmään kuuluivat aikaisemmin tavoitehinta, interventiohinta ja kynnys-hinta. Vuodesta 1993 alkaen alettiin toteuttaa MacSharry-reformia, joka on pudottanut interventiohintaa asteittain lähelle viljan maailmanmarkkinahintaa. Tulonmenetys on korvattu viljanviljelijöille suorana hehtaaritukena.

Markkinavuonna 1996/97 viljan (paitsi kauran) interventiohinta oli 119,19 ecua/tonni (0,71 mk/kg). Hinta on sama myös markkinavuonna

1997/98. Hintaa korotetaan 1 ecu/tonni kuukaudessa marraskuusta toukokuuhun.

Hehtaarituki määräytyy alueen keskimääräisen hehtaarisadon mukaan ja se on ollut noin 54 ecu/tonni vuodesta 1995/96 lähtien, jolloin CAP-reformi saatettiin loppuun. Uudistusta jatketaan alentamalla edelleen interventiohintaa ja korottamalla hehtaaritukea vuodesta 2000 alkaen.

Tuontiviljan hinta korotetaan nyt EU:n hintatasolle tulleilla, joita alennetaan 36 % vuodesta 1995 vuoteen 2001. Tulli lasketaan kertomalla viljan interventiohintaa 1,55:llä, mistä vähennetään edustava tuontihinta. Markkinavuonna 1997/98 alin tuontihinta on siten noin 185 ecu/tonni. Järjestelmä koskee mm. vehnää, ruista ja ohraa. Kauran tulli on kiinteä, eikä siten muutu maailmanmarkkinahintojen muuttuessa.

Naudanliha

Naudanlihan interventiohintaa on 347,5 ecu/100 kg (teuraspaino, laatuluokka R3). Interventioostoihin ryhdytään, jos markkinahinta painuu selvästi alle interventiohinnan. Hintojen säätelyssä käytetään lisäksi vientitukimaksuja ja tulleja. Kiinteä tulli on määrätty eläinlajeittain ja ruhonosittain. Prosenttitullin lisäksi peritään yleensä ecu-määräisiä tulleja, joita alennetaan viiden vuoden (sopeutumisjakson) kuluessa.

Sianliha

Sianlihan hinnan asetannan ja säätelyn perusteena on ajatus, että sianliha on viljan jatkojalostusta. Hinnan tulee periaatteessa riippua rehun hinnasta. Siihen vaikuttaa puolestaan huomattavasti rehuviljan hinta.

Sianlihan osalta määrätään perushinta (150,94 ecu/100 kg talousvuonna 1997/98), joka vastaa tavoitehintaa. Sisämarkkinoiden hintaa säädelään tuontisuojailla, vientituella ja yksityisen varastoinnin tuella.

GATT-sopimuksen seurauksena vanha sulkuhintaan ja muuttuviin tuontimaksuihin perustuva tuontisuoja on korvattu tulleilla. Vientituen suuruus pyritään kiinnittämään suhteellisen pitkälle aikavälille kerrallaan, mutta sitä voidaan

myös vaihdella useammin markkinatilanteen niin vaatiessa.

Kananmunat

Kananmunien osalta hintajärjestelmä on sama kuin sianlihan hintajärjestelmä. Aikaisemmin käytössä olleet sulkuhintaan perustuvat tuontimaksut on korvattu tulleilla.

9.2. Vihreä ecu

Valuuttakurssien muutosten takia EU:ssa ajautettiin käyttämään ns. vihreää ecua laskettaessa maatalouden tukia ja muutettaessa ecu-määräisiä hallinnollisia hintoja kansallisiksi valuutoiksi. Se voi poiketa markkinakurssista valuuttojen kellunnan takia, joten siitä voi aiheutua käytännön ongelmia ulkomaankauppaan. Tavarointa voidaan kierrättää niiden maiden kautta, joissa tuki on korkein.

Ongelmien poistamiseksi vihreitä ecu-kursseja muutetaan jatkuvasti niin, ettei valuuttakurssien poikkeama vihreästä ecusta muodostu liian suureksi. Vihreä kurssi devalvoidaan varsin nopeasti, jos valuutan markkinakurssi heikkenee. Revalvoinnin suhteen menettely vaatii pitempiäaikaisen kurssikehityksen seurannan. Yleissääntönä voidaan pitää sitä, että suurimman positiivisen ja negatiivisen poikkeaman ero saa olla korkeintaan viisi prosenttiyksikköä.

Vuoden 1994 lopussa (21.-30.12. välisenä aikana) ecun kaupallinen kurssi oli 5,81 Suomen markkaa ja sen mukaan vihreän ecun kurssiksi vahvistettiin ecu = 5,81 mk (aluksi ecu = 7,02, mutta kun järjestelmää korjattiin helmikuun alussa 1995, kurssiksi tuli mainittu 5,81). Tämän jälkeen markan arvo on vaihdellut niin, että vihreä ecu on devalvoitu yhteensä viisi kertaa. Toukokuusta 1996 saakka vihreän ecun kurssi on ollut 6,028 mk. Välillä markka on toki vahvistunut jopa 5 % yli tämän kurssin, mutta ei riittävän pitkäksi aikaa, jotta markan vihreä ecu-kurssi olisi jouduttu revalvoimaan. Vuoden 1997 alussa markan vihreä ecu-kurssi oli yli 4 % suurempi kuin kaupallinen kurssi, mutta vuoden lopussa ero oli supistunut alle prosenttiin.

Vihreän ecu-kurssin mukaan maksetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaiset tuet, joten kurssin pysyminen markkinakurssia korkeampana on hyödyttänyt Suomen viljelijöitä jossain määrin. Suomalaiset viljelijät voivat siten hieman menettää tukia yhteisvaluuttaan siirryttäessä, jos valuuttakurssieroja ei kompensoida tässä yhteydessä. Varsinaiset markkinahinnat määräytyvät kaupallisten kurssien mukaan, joten ne eivät ole reagoineet vihreän ecu-kurssin muutoksiin.

9.3. Agenda 2000

Euroopan komissio julkaisi heinäkuussa 1997 kantansa yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseksi vuodesta 2000 alkaen. Maataloutta koskeva kannanotto julkaistiin osana laajaa Agenda 2000 -tiedonantoa, missä hahmoteltiin koko unionin kehittämistä ensi vuosituhanella. Tiedonanto sisälsi myös komission lausunnot jäsenyyttä hakeneiden maiden mahdollisuuksista täyttää jäsenyyden velvoitteet.

Komission maatalouslinjaukset olivat odotetun kaltaisia. Se ehdotti vuoden 1992 uudistuksen jatkamista ja laajentamista siirtymällä yhä enemmän hintatuesta suoriin maksuihin. Aikaisemmassa valmistelutyössä oli tuotu esille myös huomattavasti radikaalimpia uudistusesityksiä. Komission mukaan maatalous- ja maaseutupolitiikan toimintaa tulisi yhdenmukaistaa. Maatalouspolitiikan tavoitteina tuotiin entistä vahvemmin esille ympäristön tila, maaseudun uudet ansiomahdollisuudet sekä elintarvikkeiden turvallisuus.

Peltokasvien tuotannossa pyritään luopumaan vientituesta, selviytymään GATT-sopimuksen velvoitteista ja samalla valmistautumaan tulevien WTO-neuvotteluiden haasteisiin. Komissio ehdotti, että viljan interventiohintaa alennetaan 20 %, eli tasolle 95,35 ecu/tonni vuodesta 2000 alkaen. Hehtaaritukea korotettaisiin samalla 66 ecuun tonnilta. Vuoden 1992 reformista poiketen korvaus ei olisi täysi, sillä komissio arvioi, että viljojen hinnat tuskin laskevat uuden interventiohinnan tasolle. Öljykasvien ja kesannon hehtaaritueksi esitettiin sama taso kuin viljoilla. Kesannointi ei kuitenkaan olisi pakollista. Tuen

yhdenmukaistamisella pyritään saamaan tuki entistä enemmän tuotannosta riippumattomaksi WTO:n vaatimusten mukaisesti. Säilörehuksi tehtävä maissi esitettiin poistettavaksi järjestelmästä. Valkuaiskasveille maksettaisiin hintatukea 6,5 ecu/tonni.

Naudanlihan hintatukea komissio esitti asteittain alennettavaksi noin 30 % vuosina 2000-2003. Tällä hetkellä interventio-ostoihin ryhdytään, jos naudanlihan (laatuiluokka R3) hinta putoaa jäsenmaassa 2 780 ecuun/tonni. Esityksen mukaan tämä raja alenisi 1 950 ecuun. Samalla siirryttäisiin yksityisen varastoinnin tukemiseen. Emolehmäpalkkioita esitettiin korotettaviksi 215 ecuun (nyt 145 ecu), sonnikipalkkiota 368 ecuun (135 ecu) ja lypsylehmille tulisi uusi 70 ecun vuosimaksu.

Maitosektorin esitykset olivat varsin maltillisia. Komission mielestä maitokiintiöjärjestelmää voidaan jatkaa ainakin vuoteen 2006. Interventiohintoja alennettaisiin 10 %. Maitotuoton alenemisen kompensoimiseksi tulisi 145 ecun suuruinen lypsylehmätuki. Minkään kotieläintuen kohdalla ei vielä määritetty tarkkoja laajaperäisyysvaatimuksia eikä esimerkiksi lypsylehmien tuen sitomista keskituotoksiin.

Agenda 2000 -tiedonantoa käsiteltiin syksyn 1997 aikana maatalousneuvostossa. Maatalousuudistusten suuntalinjat saivat laajan tuen, joskin yksityiskohdissa oli selviä erimielisyyksiä. Suomi painotti mm. sitä, että viljan hinnan leikkaukset tulisi korvata täysimääräisesti. Joulukuun eurooppaneuvoston kannanotossa mainittiin Suomen esityksestä, että maataloutta on pystyttävä harjoittamaan myös alueilla, joilla on erityisongelmia. Tämän on uskottu antavan Suomelle hyvän pohjan, kun ratkotaan uudistuksen tuomia erityisongelmia Suomelle.

Komission uudistusesitykset ovat sittemmin muuttaneet muotoaan keväällä 1998. Komission on turha tehdä varsinaisia esityksiä, jos niillä ei ole realistisia mahdollisuuksia tulla hyväksytyksi. Jäsenmaiden kannat eroavat toisistaan, joten komission on mahdotonta tehdä kaikkia tyydyttävää esitystä. Lopullinen uudistus muodostuu lopulta poliittisena kompromissiratkaisuna.

Komission tekemistä muutoksista merkittävin on säilörehumaissin tuen säilyttäminen. Tämä hyödyntää kotieläintiloja, joten kotieläinten kokonaistukea leikataan. Maitotuotteiden interventiohintoja esitetään alennettavaksi 15 % ja alkuperäisen esityksen sonnipalkkioita on alennettu. Eläintuista on muodostumassa hyvin monimutkainen kokonaisuus. Osa tuesta esitetään maksettavaksi jäsenmaalle tulevasta kokonaistukipaketista, jonka maksamisen yksityiskohdista voidaan päättää kansallisesti.

Maidon hinnan laskua pyritään kompensoidaan maitokiintiöiden korottamisella. EU:n kiintiö kasvasi 2 %, mistä suurin osa suunnattaisiin nuorille tuottajille ja epäsuotuisille maatalousalueille. Näin kiintiön kasvu olisi peräti 8 % Suomessa. Kiintiön kasvun vaikutukset olisivat kaksitahoiset. Laajentaville yrityksille tarjoutuisi kasvumahdollisuus, mutta toisaalta tuotannon kasvu aiheuttaisi paineita markkinahintoihin.

Suomen kannalta muutokset ovat askel huonompaan suuntaan. Suomessa ei viljellä maissia, joten tuen säilyttämisellä ei ole positiivista vaikutusta viljelijöiden talouteen. Nautakarjatalouden tuen leikkaukset tuntuvat kotieläinvaltaisessa suomalaisessa maataloudessa. Viljan interventiohinnan laskun osittainen kompensatio on tuskin ongelma maissa, joissa tuotetaan pääasiassa vehnää, sillä vehnän maailmanmarkkinanäkymät ovat varsin suotuisat pitkällä aikavälillä. Suomessa pääosa viljasta on rehuviljaa, joiden hinnat todennäköisesti laskevat enemmän kuin vehnän.

Agenda 2000:n maatalousuudistusten on arviotu aiheuttavan jopa 900 milj. markan tuottojen menetykset suomalaisille viljelijöille. Menetykset voivat jäädä hieman pienemmiksi, sillä markkinahinnat eivät välttämättä putoa yhtä paljon kuin interventiohinnat mm. kysynnän kasvun vuoksi, ja viljelijät tulevat sopeuttamaan tuotantoaan uutta tilannetta vastaavaksi. Joka tapauksessa nykymuotoinen esitys on epäedullinen Suomen maataloudelle. Neuvotteluissa haetaan sopivia erityisjärjestelyjä, jotka ottavat huomioon Suomen poikkeuksellisen epäedulliset tuotanto-olosuhteet.

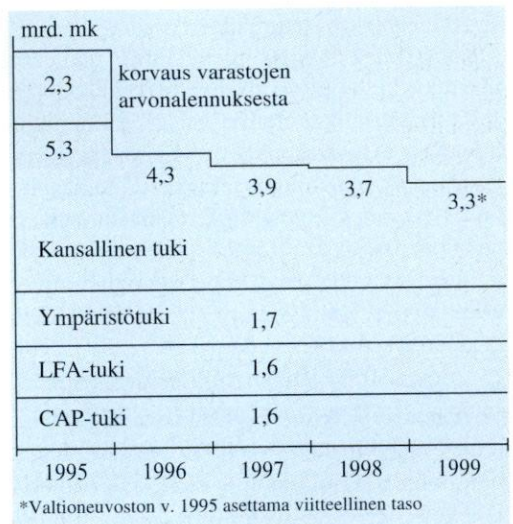
10. Tukijärjestelmät

Suomen maatalouspolitiikka määräytyy EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) mukaan. Varsinaiset päätökset tehdään yhteisössä ja Suomen tulee sopeuttaa omat toimensa CAP:in mukaisiksi. Liittymissopimus sisältää kuitenkin joitakin kansallisia tukia, joita käytetään vain Suomessa.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tuki oli aikaisemmin lähes yksinomaan markkinahintatukea, jota ylläpidettiin rajasuojan, vientituen sekä julkisen varastoinnin avulla. Suora tulotuki otettiin laajemmin käyttöön vasta vuoden 1992 maatalouspoliittisten uudistusten jälkeen.

Tukea maksetaan Suomessa monessa eri muodossa. Tärkeimmät niistä ovat ns. CAP-tuet (peltokasvi- ja eläintuet), luonnonhaittakorvaus, ympäristötuki ja kansallinen tuki, joka koostuu siirtymäkauden ja pohjoisesta tuesta, kasvinviljelyn kansallisesta tuesta sekä eräistä muista tukimuodoista. Kuvio 12 havainnollistaa Suomen tukijärjestelmää.

LFA- ja CAP-tuet ovat normaaleja EU:n myöntämiä tukia, joita kaikki tukeen oikeutetut viljelijät voivat hakea EU:n määräysten mukaisesti. Suurimman osan LFA-tuesta Suomi joutuu maksamaan omista kansallisista varoistaan. Ympäristötuki on myös yleisesti käytössä EU:ssa, mutta Suomen ympäristötuki on paljon



Kuvio 12. Tuen rakenne vuosina 1995-1999.

laajempaa kuin muissa EU-maissa Itävaltaa lukuunottamatta. Se kattaa lähes koko maatalouden. EU maksaa ympäristötuesta puolet.

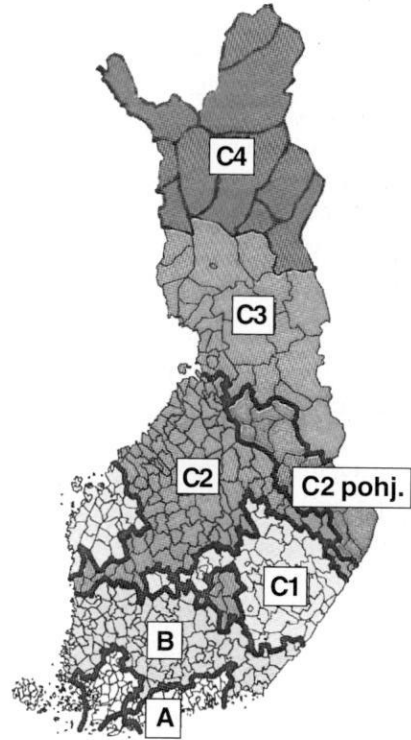
Siirtymäkauden tuki on tarkoitettu korvaamaan integraatioon kuuluvia sopeutumiskustannuksia. Pohjoinen tuki on pitkäaikaista tulo-tukea, jolla kompensoidaan Suomen pohjoisesta sijainnista aiheutuvaa maatalouden heikkoa tuottavuutta ja kilpailukykyä.

Koska Etelä-Suomi on rajattu pohjoisen tuen ulkopuolelle, tukialueilla A ja B maksetaan liittymissopimuksen artiklan 141 perusteella neuvoteltua ns. vakavien vaikeuksien tukea vuodesta 1997 alkaen. Vakavien vaikeuksien tuki maksetaan kotieläintuotteiden, kasvihuone-tuotannon ja puutarhatuotteiden varastointituen osalta siirtymäkauden tuen korotuksena. Kasvinviljelyn kansallinen tuki on myös osa vakavien vaikeuksien tukiratkaisua. 141-tukipakettiin kuuluvat myös mm. korotettu investointituki (ks. tarkemmin luku 12.2), nuorten viljelijöiden lisätuki sekä väliaikainen tulotuki tuotanto-suunnan vaihtajalle.

Tukien kohdentamiseksi Suomi on jaettu kolmeen pääalueeseen, jotka noudattavat osittain vanhaa pinta-alajärjestelmän mukaista aluejakoja (ks. kuvio 13). Koko maassa maksettavia tukia ovat CAP-tuki, ympäristötuki ja siirtymäkauden tuki. LFA-tukea maksetaan B- ja C-tukialueilla ja LFA-tukea sekä pohjoista tukea C-tukialueella. Tuen porrastusta varten pohjoisen tuen alue on jaettu viiteen osaan.

Kansallinen tukipaketti laadittiin niin, että maataloustulo säilyisi jäsenyyttä edeltävällä tasolla. Laskelmissa otettiin huomioon tuottajahinnoissa ja tuotantopanosten hinnoissa tapahtuviksi arvioidut muutokset sekä EU:lta saatava tuki. Niissä myös oletettiin, että maataloudessa tapahtuu merkittävää tuottavuuskehitystä. Tuki pyrittiin määrittämään niin, että viljelijöiden tulot säilyisivät suurin piirtein ennallaan kaikilla alueilla ja tuotantosuunnissa.

Vuonna 1994 tehdyn valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan kansallisen tuen piti asteittain alentua noin 3,85 mrd. markkaan vuoteen 2000 mennessä. Vuodesta 1996 alkaen vuotuista tukea kuitenkin leikattiin 750 milj. mk. Samalla maatalous sai osittaisen kompensaa-tion (25 milj. mk) energiaverojen korotuk-



Kuvio 13. Tukialueet.

sista. Vuotuisissa tukitasoissa on tosin hieman jouston varaa, sillä käytössä on siirtomahdollisuus, jonka mukaan vuosittaisia menoja voidaan kohdistaa tulevien vuosien määrärahasta maksettavaksi.

Ennakkosuunnitelmien mukaista tuen alentamista vuodesta 1997 vuoteen 1998 pienennettiin maatalouden heikoista kannattavuusnäkymistä johtuen. Hallitus osoitti vuoden 1998 ensimmäisessä lisäbudjetissa 100 milj. mk ja siirtovaltuuden puitteissa 50 milj. mk lisää maatalouden kansalliseen tukeen. Jo aikaisemmin oli päätetty käyttää yhteensä 62 milj. markan siirtovaltuus lisätuen maksamiseen. Vuodelle 1998 on siten käytettävissä 3 837 milj. mk kansalliseen tukeen. Koska vuotuinen tukitaso riippuu kansallisista budjettipäätöksistä, kuviossa 12 esitetty tuki vuodelle 1999 on lähinnä viitteellinen. Vuodesta 2000 alkaen sekä kansalliseen että EU:n tukeen liittyy monia epävarmuustekijöitä mm. Agenda 2000 -muutosesityksistä johtuen.

Seuraavassa esitetään pintapuolisesti eri tukien yleiset perusteet. Tarkemmat tiedot eri tukien

tasosta ja alueellisesta porrastuksesta löytyvät liitteestä 6.

10.1. CAP-tuki

Peltokasvien tuki

Peltokasvien tuki on osa CAP-reformia, jonka tavoitteena on pudottaa markkinahintoja lähemmäksi maailmanmarkkinahintoja. Vuonna 1992 tehtiin päätös alentaa viljan markkinahintoja asteittain kolmen vuoden aikana ja kompensoida tulon menetys peltoalaperusteisella tuella.

Hehtaari pohjaista peltokasvien tukea maksetaan viljalle, öljykasveille, valkuaiskasveille, öljypellavalle ja kesannolle. Tukea voi saada pellostosta, joka oli viljelyksessä vuonna 1991. Vähimmäisala on 0,30 ha. Tämän EU:n kokonaan maksaman tuen saamiseksi viljelijälle ei aseteta mitään asumisvaatimusta eikä ikärajoitusta. Tukea maksetaan joko yleisen tai yksinkertaistetun järjestelmän puitteissa.

a) Yleisessä järjestelmässä tukea maksetaan niin suurelle alalle kuin viljelijä haluaa. Siihen liittyy kesannointivelvollisuus, joka oli 5 % peltoalasta vuonna 1997. Viljelijä voi saada kesantopalkkion myös velvoitteen ylittävältä kesantotalalta. Tällöin kokonaiskesantotala saa olla korkeintaan sama määrä kuin peltokasvien tukeen oikeuttava ala.

Tuki maksetaan eri suuruisena viljoille, öljykasveille, valkuaiskasveille ja öljypellavalle. Viljojen tuki määritetään alueellisen keskisadon mukaan ja se on noin 54 ecua/tonni. Keskisadot ovat: A-alue 3 400 kg/ha, B- ja C1-alueet 2 800 kg/ha ja C2-C4-alueet 2 300 kg/ha. Näiden perustietojen mukaan saadaan tuotantoalueittaiset hehtaarituet. Öljykasvien tuki puolestaan on vajuusmaksutyypinen, sillä sitä voidaan muuttaa, mikäli maailmanmarkkinahinnat eroavat huomattavasti EU:n viitehinnasta. Tuki on sama koko Suomessa.

b) Yksinkertaistetussa järjestelmässä tuki on sama kaikille peltokasveille ja se on sama kuin viljojen tuki yleisessä järjestelmässä. Järjestelmä on tarkoitettu pienille tiloille, joilla ei ole kesannointivelvoitetta ja jotka viljelevät pääasiassa viljaa. Yksinkertaistetun järjestelmän ti-

loilla ei myöskään ole mahdollisuutta vapaaehtoiseen kesannointiin, josta maksetaan palkkio. Peltokasvien maksimitukialat ilman kesantovelvoitetta ovat alueittain: A-alue 27,05 ha, B ja C1-alueet 32,85 ha ja C2-C4-alueet 40,0 ha.

Suomelle myönnetty koko CAP-hehtaaritukiala on 1,59 milj. ha. Peltokasvien tukijärjestelmän piirissä oli vuonna 1997 noin 1,33 milj. ha, mistä viljojen osuus oli 1,1 milj. ha. Suuri osa CAP-tukialasta jäi siten käyttämättä.

CAP-eläintuet

CAP-reformin yhteydessä laskettiin naudanlihan hallinnollisia hintoja. Tämä oli välttämätöntä, jotta naudanlihan kilpailukyky suhteessa sian- ja siipikarjanlihaan säilyisi. Rehukustannuksen aleneminen viljan hinnan aletessa kompensoi osittain hintojen alenemisen. Tulonmenetysten korvaamiseksi otettiin käyttöön viljan hinnanalennuskorvausta vastaavat eläinpalkkiot emolehmille ja sonneille. Myös uuhipalkkiojärjestelmää uudistettiin.

a) Emolehmäpalkkio on 873 mk/emolehmä. Lisäksi maksetaan kansallisena lisätukena 181 mk. Mikäli eläinyksikköjä on vähemmän kuin 1,4 rehuhehtaaria kohti, maksetaan ns. laajaperäisyyslisää 217 mk/emolehmä. Laajaperäisyyslisää korotetaan 313 markkaan, jos eläimiä on alle 1/ha. Tilan tulee pitää eläimiä vähintään 6 kk hakemuksen palauttamispäivää seuraavasta päivästä alkaen.

b) Sonnipalkkiota maksetaan nyt vain yhden kerran eläimen elinaikana 814 mk/kotieläinyksikkö. Laajaperäisyyslisät ovat samat kuin emolehmillä. Eläimiä on pidettävä vähintään 2 kuukautta hakemuksen jättämistä seuraavasta päivästä alkaen. Lisäksi EU on maksanut lisätukea naudanlihantuottajille BSE-taudin aiheuttamien markkinahäiriöiden vuoksi.

c) Uuhipalkkio määritellään vuosittain ja sen on tarkoitus korvata tuottajien tulonmenetykset, jos EU:n keskihinta painuu asetetun perushinnan alapuolelle. Tuki maksetaan ensin kahtena ennakkona ja loppuerä tilitetään vasta seuraavan vuoden syksyllä. Vuoden 1997 uuhipalkkion arvioidaan olevan noin 90 mk/eläin. LFA-alueilla maksetaan lisäpalkkiona 40 mk/eläin.

Laajaperäisyysrajat määritetään kotieläinyksikköinä rehuhehtaaria kohti (yli 2 v sonni = 1 ky, 8-24 kk sonni = 0,6 ky ja uuhi = 0,15 ky). Eläimiä, joille haetaan palkkiota, ei saa olla yli 2,0 ky/rehuhehtaari. Eläintiheyteen lasketaan mukaan tilan maitokiintiön tuottamiseen tarvittavat lehmät sekä emolehvät, sonnit ja uuhet.

10.2. Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki

Luonnonhaittakorvaus eli LFA-tuki (less favoured areas support) on tarkoitettu turvaamaan maaseutuelinkeinojen jatkuvuus ja säilyttämään maaseutu asuttuna epäsuotuisilla alueilla. Se tuli CAP:in piiriin Iso-Britannian liittyessä Euroopan yhteisöön. Liittymissopimuksen mukaan Suomen peltoalasta kuuluu 85 % LFA-tuen piiriin ja sitä maksetaan korkeimman perusteen eli vuoristotuen mukaan.

Tuen saajan tulee asua enintään 12 kilometrin etäisyydellä tilan talouskeskuksesta, hänen on oltava alle 65 vuotias ja hänen on sitouduttava viljelemään vähintään 3 peltohehtaaria vähintään 5 vuoden ajan ensimmäisestä korvauksen maksupäivästä alkaen. Korvaus maksetaan säännöllisessä viljelyssä olevalle pellolle.

Tukea maksetaan kotieläintiloille eläinyksiköiden ja peltoalan mukaan ja muille tiloille peltoalan mukaan 180 ecua eli 1 048 mk yksikköä kohti. Sitä ei makseta vehnän viljelyalalle, yli 0,5 ha:n omenaviljelmille eikä LFA-tukeen oikeuttavien eläinten rehualalle. Lopullinen markkamäärä vahvistetaan kunkin vuoden syksyllä, kun tiedetään haettujen yksikköjen kokonaismäärä. Koska LFA-yksiköitä on kertynyt enemmän kuin komissio on Suomelle hyväksynyt, tukea on jouduttu leikkaamaan. Vuonna 1997 tukea maksettiin 970 mk/yksikkö.

Nautakarjaa, lampaista tai hevosia pitävien tilojen luonnonhaittakorvauksen yksiköiden lukumäärä saadaan laskemalla erikseen eläinyksiköt ja kokonaisrehuala ja valitsemalla näistä alempi. Kun korvausta haetaan sekä eläinten että pellon perusteella, em. laskelmasta saatuun yksiköiden määrään lisätään vielä kokonaisrehualan kuulumaton peltoala. Muiden tilojen LFA-tuki haetaan peltoalan perusteella, josta

vähennetään vehnän ja omenan viljelyyn käytetty ala. Peltoala ei sisällä luonnonniittyjä ja -laidunta.

Eläimiä on pidettävä vähintään 2 kuukautta hakemuksen palauttamispäivää seuraavasta päivästä alkaen. Jos sitoumus perutaan kahden vuoden kuluessa sen antamisesta, maksettu tuki voidaan periä takaisin. Viljelysitoumus raukeaa, kun viljelijä siirtyy luopumistuolle tai täyttää 65 vuotta, mutta tukea ei peritä tällöin takaisin.

10.3. Ympäristötuki

Liittymissopimuksen mukaan EU maksaa vuosittain Suomelle 135 milj. ecua ympäristötukea. Määrää on sittemmin korotettu 10 milj. eculla. Koska sen lisäksi Suomen tulee käyttää vähintään yhtä paljon omaa kansallista ympäristötukea, käytettävissä on yhteensä noin 1,7 mrd. markkaa ympäristötukeen. Tuen taso on korkeampi Etelä-Suomessa, jossa tuotanto on intensiivisempää ja ympäristöhaitat siten suurempia kuin maan muissa osissa.

Ympäristötuki on keskeinen osa maatalouden kokonaistukipakettia. Sen avulla pyritään korvaamaan tuen ehtona olevien rajoitusten aiheuttama tuotantokustannusten nousu ja tulojen menetys. Tukea maksetaan pääosin peltoalaperusteisena tukena viljelijälle, joka sitoutuu maatalouden ympäristön pilaantumista vähentäviin toimenpiteisiin. Viljelijät joutuvat tekemään ympäristöhoito-ohjelman, joka rajoittaa mm. lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttöä. Katso tarkemmin luku 13.

10.4. Kansallinen tuki

Kansallinen tukipaketti on oleellinen osa maatalouden EU-sopeutusta. Siitä päätettiin jäsenyysneuvottelujen yhteydessä ja samalla sovittiin niistä perusteista, joita sovelletaan tuen taso ja alueellista jakoa määritettäessä. Tuen avulla ei saa lisätä tuotantoa eikä tuen määrä saa ylittää liittymistä aikaisempaa kokonaistukitasoa. Tukea maksetaan hehtaareiden ja eläinten lukumäärän perusteella sekä osittain lisähintoina. Se on alueittain porrastettua ja asteittain alenevaa.

Tukipaketti on laadittu niin, että kotimaisen maatalous- ja puutarhatuotannon edellytykset voidaan turvata. Euroopan komissio on asettanut tukitasoille ylärajat. Näiden ylärajojen mukaisia tukia maksetaan tällä hetkellä suurissa vaikeuksissa oleville lammastaloudelle, naudanhantuotannolle sekä rukiin viljelylle. Muiden tuotteiden kohdalla tuki on yleisesti komission enimmäistason alapuolella, sillä valtiontalouden heikko tila on heijastunut myös kansallisen tuen määrään.

Puutarhantuotannolle tukea maksetaan varastointitukina ja avomaapuutarhantuotannon pinta-alaperusteisena hehtaaritukena sekä kasvi-huonetukena. Katso tarkemmin liitetaulukko 6.

Siirtymäkauden tuki

Suomi toivoi, että rajasuoja Suomen ja EU-maiden väliltä poistettaisiin asteittain tietyn siirtymäkauden aikana. Näin uskottiin sopeutumisen tapahtuvan vaivattomimmin. Rajakontrollin ylläpito koettiin kuitenkin mahdottomaksi yhteismarkkinoilla, joten EU ei suostunut tähän. Näin markkinahinnat putosivat heti vuoden 1995 alussa EU:n tasolle.

Ilman pehmentäviä toimenpiteitä integraatio olisi ollut täydellinen shokki maataloudelle. Sopeutumista päätettiin kuitenkin auttaa siirtymäkauden tuella. Suomi sai luvan maksaa kansallista sopeuttamistukea viiden vuoden aikana. EU sitoutui maksamaan osan tästä siirtymäkauden tuesta. Erityisesti vuonna 1995 EU:lta saatu 476 milj. ecun ns. budjettikompensointi oli merkittävä. Varsinaisia maatalouden siirtymäkauden tukia maksettiin noin 4,3 mrd. mk vuonna 1995. Tämän lisäksi maksettiin varastokorvausten tukena noin 2,3 mrd. mk.

Siirtymäkauden tuki alenee vuosittain siirtymäkauden aikana. Vuoden 1997 tuotannolle sitä maksettiin noin 2,8 mrd. mk. Yli puolet tästä käytettiin maidon ja lihan tuotantotukeen. Ns. vakavien vaikeuksien tukiratkaisu selittää osittain siirtymäkauden tuen säilymistä tällä tasolla. Tukiratkaisun mukaan Etelä-Suomen kotieläintuotannon kansallinen tuki maksetaan korotettuna siirtymäkauden tukena.

Loppuuko varsinainen siirtymäkausi vuoteen

1999 on sekä neuvottelu- että tulkintakysymys. Pohjoinen tuki on liittymissopimuksen mukaan pitkäaikaista tukea, jota maksetaan vielä vuoden 1999 jälkeenkin. Etelä-Suomen vakavien vaikeuksien tuesta neuvotellaan vuoden 1999 aikana. Maatalouden kannalta olisi tarpeen, että myös Etelä-Suomen maataloudelle saataisiin luoduksi pitempiaikainen tukiratkaisu. Lähtökohta kuitenkin on, että tukea maksetaan vielä vuoden 1999 jälkeenkin. Siirtymäkausi jatkuu siis vielä ensi vuosituhanellakin, joskin on makuasia, kutsutaanko sitä aikaa enää siirtymäkaudeksi vai puhutaanko pitkäaikaisesta kansallisesta tuesta koko maassa.

Pohjoinen tuki

Suomen liittymissopimus EU:iin sisältää oikeuden maksaa kansallista pohjoista tukea 62. leveyspiirin pohjoispuolisille ja siihen rajoitettuille alueille eli C-tukialueille. Suomen tavoitteena oli, että se saisi maksaa erityistä kansallista tukea koko maassa korvaamaan niitä menetyksiä, jotka aiheutuvat maan pohjoisesta sijainnista. Satotaso jää Suomessa selvästi EU:n keskitasoa alemmaksi. Myös rakennuskustannukset ovat kylmän sään takia Suomessa korkeammat kuin muualla ja myös pitkä luminen talvi aiheuttaa erityiskustannuksia Suomessa. Kustannukset peltohehtaaria kohti ovat suurin piirtein samat kuin EU:n tehokkaimmissa tuottajamaissa, mutta viljakiloa kohti laskettuna jopa kaksinkertaiset. Maatalouden kannattavuus olisi erittäin huono ilman erityistä kansallista tukea.

Suomen vaatimusta koko maata koskevasta tuesta ei kuitenkaan hyväksytty. Sen sijaan Keski- ja Pohjois-Suomessa (eli C-alueella) saa maksaa ns. kansallista pohjoista tukea. Tukirajat määräytyivät pääosin aikaisemmin käytössä olleiden tukirajojen mukaan.

Vuoden 1997 tuotannolle maksettiin pohjoista tukea noin 1,1 mrd. mk. Merkittävimmät yksittäiset tukimuodot olivat maidon pohjoinen tuotantotuki (570 milj. mk) ja pohjoinen kotieläinyksikkötuki (194 milj. mk). Pohjoisen tuen asteittainen kasvu siirtymäkaudella korvaa osittain siirtymäkauden tuen alenemisen.

Kasvinviljelyn kansallinen tuki

Osana vakavien vaikeuksien tukiratkaisua otettiin käyttöön kasvinviljelyn kansallinen tuki vuodesta 1997 alkaen. Tuki maksetaan ympäristötuen perustuen kansallisena lisäosana, joten tuen saamiseksi viljelijän on täytettävä ympäristötuen kriteerit. Rehuviljaa lukuun ottamatta tukea maksettiin vuonna 1997 vain A- ja B-tuki-alueilla.

Tukea maksettiin vuonna 1997 EU:n pelto-kasvien tukeen oikeutetuille kasveille, ei kuitenkaan kesannolle. Tukeen oli oikeutettu myös tärkkelysperunan, sokerijuuriikkaan, avomaavihannesten ja omenan tuotantoon käytetty ala. Tukimuoto käsitti myös nurmituen emolehmittiloille. Kasvinviljelyn kansallista tukea maksettiin noin 120 milj. mk vuonna 1997, mistä tuen suuruus kasvaa likimain kaksinkertaiseksi vuonna 1998. Tukea laajennetaan kattamaan myös ruis C1-C2p -tukialueilla ja myös nurmitukeen oikeutettujen kotieläintilojen joukkoa laajennetaan vuonna 1998.

Muut kansalliset tuet

Valtion budjetista maksetaan myös muita maatalouden tukia. Merkittävin yksittäinen tukimuoto on ruokaperunan tuki. Vuoden 1997 tuotannolle sitä maksettiin noin 44 milj. mk. Tämän lisäksi tuella pyritään mm. edistämään maatalous- ja puutarhatuotteiden markkinointia, viljelijöiden koulutusta sekä kotimaista siemen-tuotantoa.

11. Tuotantopolitiikka

11.1. Tuotantotavoitteet

Suomalainen maatalouden tuotantopolitiikka on perinteisesti muodostunut tuotantotavoitteista ja niiden saavuttamiseen tarkoitetuista keinoista. Tuotantotavoitteet on johdettu huoltovarmuudesta. Taustalla on ollut ajatus, että maan tulisi olla omavarainen kaikissa olosuhteissa. Maataloustuotantoa on pyritty ohjaamaan niin, että tavoitteet saavutetaan.

Tuotantopolitiikan historia EU:ssa on pitkälti samanlainen kuin Suomessa. Maataloudella on merkittävä asema maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämisessä. Tuen avulla on lisätty maataloustuotantoa ja siten pyritty edistämään koko maaseutua. Vähitellen maataloustuotanto on kasvanut omaa kulutusta suuremmaksi. Tämän vuoksi tuotantopolitiikan tavoitteet ovat muuttuneet tuotannon lisäämisestä sen rajoittamiseen. Erityisesti 1980-luvulla luotiin monia rajoittamistoimenpiteitä sekä Suomessa että EU:ssa. Sittenkin maataloustuotteiden hintoja on alennettu lähemmäs maailmanmarkkinoiden hintatasoa, joten tarve välittömään tuotannon rajoittamiseen on vähenemässä. Tukien maksamiselle on kuitenkin asetettava ylärajat, jotka käytännössä estävät tuotantopotentiaalin laajentumisen.

EU:n maatalouspolitiikan tavoitteissa ei pyritä kansalliseen omavaraisuuteen. Se ei kuitenkaan estä ylläpitämästä omaa huoltovarmuutta, joka takaa elintarvikkeiden saannin kaikissa oloissa.

Suomen tuotantotavoitteet ovat yleensä määrättyneet maatalouskomiteoiden tai vastaavien toimikuntien esitysten mukaan. Vuonna 1996 maa- ja metsätalousministerin johdolla työskennellyt maatalouspoliittinen työryhmä esitti tavoitteeksi kansallisten tuotanto-oikeuksien täysimääräisen hyödyntämisen. Suomen EU-neuvotteluissa saavuttamat tuotanto- ja tukipalkkiokiintiöt vastaavat suurin piirtein ennen jäsenyyttä vallinnutta tuotantovolyymia. Työryhmä katsoi, että erityisesti huoltovarmuuden perustana on ylläpidettävä riittävää kotimaista peruselintarvikkeiden tuotantoa. Elintarvikehuolto on työryhmän mukaan varauduttava turvaamaan vähintään kahden peräkkäisen heikon satokauden varalta.

11.2. Tuotannon rajoittamistoimet

Ennen EU-jäsenyyttä Suomessa oli käytössä monia tuotannon rajoittamistoimenpiteitä, kuten maidon ja kananmunien kaksihintajärjestelmät, perustamislupajärjestelmä, kesannointi sekä viljelijöiltä perityt vientikustannusmaksut. Integraation seurauksena jäljelle ovat jääneet

maidontuotannon kiintiöinti ja kesannointi.

Ylituotannon vähentämiseksi oli käytössä erilaisia vapaaehtoisia järjestelmiä, jotka koskivat joko koko maataloustuotantoa tai maidon, sianlihan tai kananmunien tuotantoa. Tuotannosta luopumisesta tai tuotannon vähentämisestä maksettiin palkkiota.

EU-säädösten mukaisen maatalouden varhaiseläkejärjestelmän eli luopumistuen tavoitteena on alentaa viljelijöiden keski-ikä ja kasvattaa tilakokoa. Mikäli tilalla ei ole jatkajaa eikä muitakaan sopivia maataloustuotantoa jatkavia ostajia löydy, voi pellot luovuttaa myös muuhun käyttöön tai metsittää. Viljelijä voi sitoutua myös jättämään pellot pysyvästi viljelemättä. Tukea voivat saada 55-64 -vuotiaat viljelijät, jotka lopettavat pysyvästi kaupallisen maatalouden harjoittamisen. Vakavien vaikeuksien tukiratkaisun mukaan A ja B-tukialueilla voidaan myöntää tukea yli 10 vuotta viljelleelle viljelijälle kertakorvauksena viljelyn lopettamisesta (myymällä tilansa, maansa ja maitokiintiönsä). Vuosiksi 1997-99 myönnettävän tuen enimmäismäärät ovat: maitokiintiön myynti (1 mk/l), viljelykelpoisen maan myynti 5 000 mk/ha ja karjan myynti 3 000 mk/eläinyksikkö.

Kansalliset maitokiintiöt ovat keskeinen osa EU:n maitopolitiikkaa. Kiintiöitä tarvitaan ylituotannon rajoittamiseksi, sillä EU:n maitotuotteiden hinnat ovat selvästi maailmanmarkkinahintoja korkeammat. Kiintiöjärjestelmän yksityiskohdat, mm. maksujen perintätapa maakiintiön ylityessä, poikkeavat toisistaan eri EU-maissa.

Mikäli tilan meijeriin lähettämä maitomäärä ylittää kiintiön eli tilakohtaisen viitemäärän, yli menevältä osalta peritään kiintiömaksua, jos kansallinen kiintiö ylittyy. Näin ei ole kuitenkaan tapahtunut Suomessa, joten tilat ovat voineet toistaiseksi ylittää kiintiönsä korvauksetta. Kiintiömaksu maakiintiön ylityksestä on 115 % tavoitehinnasta. Tila, joka ylittää viitemääränsä ei joudu kuitenkaan maksamaan näin korkeaa maksua, sillä viitemääränsä alittaneiden tilojen alitusten yhteismäärä hyvitetään viitemäärien ylittäjille. EU:ssa kiintiövuosi on huhtikuun alusta maaliskuun loppuun.

Suomalaisille maidontuottajille vahvistettuja

meijerimaidon viitemääriä leikattiin 4,5 % keväällä 1997 tilakohtaisten kiintiöiden sopeuttamiseksi maakohtaiseen kiintiöön, 2 394 milj. kg.

Maitokiintiökaupassa siirryttiin kesällä 1997 hallinnollisen ja vapaan kaupan sekajärjestelmään. Hallinnollisessa kaupassa maitokiintiön osto- ja myyntihinnaksi on asetettu 65 p/l (+ alv). Maidontuottajat on jaettu kolmeen ostajaryhmään: tilat, joilla on vapaita parsipaikkoja, investoijat ja muut. Viljelijän tulee myydä vähintään puolet kaupattavasta maitokiintiöstään valtiolle voidakseen myydä toisen puolen vapaalla kaupalla toiselle viljelijälle. Entisen maa-seutuelinkeinopiiriin sijaan kiintiökauppaa on nyt mahdollista käydä laajemmalla alueella kolmen kauppavyöhykkeen sisällä. Kokonaisten tilojen kaupoissa maitokiintiö voidaan myydä kokonaan pellon mukana. Ensimmäinen hallinnollisen kaupan ostokierros järjestettiin syksyllä 1997. Ostotarjoukset, lähes 170 milj. l, ylittivät reilusti kertyneet myyntitarjoukset, vajaat 11 milj. l. Kolmesta hakijaryhmästä etusijalle asetettiin nuoret investoijat. Uuden järjestelmän myötä kiintiöistä maksetut hinnat ovat alentuneet viljelijöiden välisissä vapaissa kaupoissa. Heinä-joulukuussa 1997 kiintiölitran keskihinta oli hieman päälle markan, kun hinta edellisvuonna oli yli kaksinkertainen.

11.3. Pellonmetsitys

Suomessa on jo pidemmän ajan tuettu peltojen metsittämistä maatalouden ylituotannon vähentämiseksi. Tämä toiminta jatkuu EU:n puitteissa. Metsitettävän alan on oltava vähintään 1 ha ja sen on pitänyt olla tuotantokäytössä edeltävänä kasvukautena sekä viljelty tai hoidettu kesantona myös vuonna 1991. Metsitykselle on joitakin rajoituksia. Hyviä peltoja tai toisille maataloille lisämaaksi sopivia peltoja ei tulisi metsittää eikä myöskään viljelyaukeiden keskellä sijaitsevia peltoja.

Tukea maksetaan metsityskustannuksiin ja metsityksen jälkitöihin taimikonhoitopalkkiona 500 mk/ha kahden ja neljän vuoden kuluttua metsityksestä. Lisäksi maksetaan korvausta menetetyistä tulosta 10 vuoden ajan metsi-

tyksestä. Korvaus on 900-2 100 mk/ha vuodessa. Se on suurempi viljelijöille kuin muille metsänomistajille.

Tavoitteena on metsittää noin 10 000 ha vuodessa. Siitä aiheutuvat kustannukset olisivat yhteensä noin 150 milj. mk, josta 50 milj. mk on metsityskustannuksia ja 100 milj. mk tulomenetykskorvausta. Pellonmetsitysohjelma ei kuitenkaan ole vielä toteutunut täydessä laajuudessa. Vuonna 1995 metsitettiin noin 4 000 ha ja vuonna 1996 noin 9 000 ha.

12. Rakenteen kehittäminen

Maatilatalouden rakenteen kehittämistä Suomessa pidetään välttämättömänä, jotta sopeutumisen EU:iin voisi tapahtua edes tyydyttävästi. Rakennepolitiikan tavoitteena on kohdistaa rakennetuki ensisijaisesti kannattavan toiminnan edellytykset täyttävälle perheviljelmille sekä monipuolisia maaseutuelinkeinoja harjoittaville tiloille. Erityisesti yrityskoon kasvattaminen on nähty tarpeelliseksi, sillä siten voidaan alentaa tuotantokustannuksia.

Rakennepolitiikan tavoitteena on myös tilojen välisen yhteistoiminnan kehittäminen. Yhteistoiminnalla, esimerkiksi koneyhteistyöllä, voidaan saavuttaa samoja etuja kuin yrityskoon kasvattamisella. Kustannuksia säästävää yhteistoimintaa voidaan harjoittaa myös tuotantotarvikkeiden hankinnassa ja tuotteiden markkinoinnissa.

EU tukee rakennekehitystä, mutta ylituotannon takia ehtona on useimmiten, etteivät tuetut investoinnit lisää tuotantokapasiteettia. Suomessa sallitaan kuitenkin siirtymäkaudella yrityskoon kasvattaminen, sillä tilamme ovat aivan liian pieniä kilpailemaan EU:n yhteisillä maatalousmarkkinoilla. Monet tuotantokiintiöt asetavat kuitenkin rajoituksia tuotannolle ja valtiontalouden tila rajoittaa myös avustusten ja lainojen käyttöä.

Maatalouden rakennekehityksen ohella pyritään myös maaseudun yritystoiminnan monipuolistamiseen. Maaseutu- ja aluepolitiikkaa toteutetaan meillä EU:n tavoite 2-, 5b- ja 6-ohjelmien, yhteisöaloitteiden sekä kansallisten alue-

kehitysohjelmien kautta. EU-ohjelmat eivät kuitenkaan kata koko Suomea, joten ne ovat siksi vain osa maaseutupolitiikan välineistöä (ks. luku 12.4).

12.1. EU-osarahoitteinen investointituki

Suomessa maatalouden rakennekehitystuki muodostuu EU:n tavoiteohjelmiin sisältyvästä EU-osarahoitteisesta tuesta ja kokonaan kansallisesti rahoitettavasta siirtymäkauden rakennetuesta sekä muusta kansallisesta rakennetuesta. Suomessa EU-osarahoitteisista tuista varsinaiset maatalouden rakennetuet ovat ns. 5a-tukia (maaseudun kehityksen edistäminen nopeuttamalla maatalouden rakenteiden mukauttamista) ja muita tukia, joita sovelletaan koko maassa. Tavoiteohjelmaan 5a kuuluvat toimenpidekokonaisuudet: maatalouden investointien tuki, nuorten viljelijöiden tuki, täydentävät tukitoimet (mm. kirjanpidon tuki), luonnonhaittakorvaus, elintarviketeollisuuden jalostuksen ja markkinoinnin tuki sekä tuottajaorganisaatioiden perustamistuki. Tavoite 6 -alueella toimenpiteisiin kuuluvat edellisten lisäksi maaseudun kehittämishankkeet.

Investointituet ovat merkittävimpiä rakennetukia. EU:ssa investointitukien tavoitteena on erityisesti tuotantokustannusten alentaminen, tuotteiden laadun parantaminen ja tuotannon suuntaaminen markkinoiden kysynnän ja tarjonnan mukaan. Tavoitteena on edelleen elin- ja työolojen parantaminen, karjankasvatusyritysten hygienian parantaminen ja ympäristönsuojelun parantaminen. Investointitukia myönnetään myös tuotannon monipuolistamiseen, jalostukseen ja markkinointiin sekä ammattikoulutukseen.

EU asettaa osarahoittamilleen investointituille säädöksiin tietyt raamit, joihin voidaan tehdä kansallisesti tarkennuksia. EU asettaa investointituille ehtoja mm. päätoimisuuden, tilan kehittämissuunnitelman, ammattitaidon ja kirjanpidon osalta. Investointitukea voidaan myöntää avustuksena, korkotukena tai näiden yhdistelmänä. Tuettavan henkilön tulee olla pääsääntöisesti alle 55-vuotias. Nuorelle (alle 40 vuot-

ta) viljelijälle, jolla on enintään viisi vuotta tilanpidon aloittamisesta voidaan myöntää lisätukea enintään 25 % muille viljelijöille myönnettävän tuen enimmäismäärästä. Hänellä on oltava riittävä ammatillinen pätevyys.

Tukea myönnetään investointeihin, jotka ovat kuuden vuoden aikana enintään 90 000 ecua (522 000 mk vuonna 1997) henkilötyövuotta kohti tai 180 000 ecua (1 044 000 mk) tilaa kohti. Tuen määrä kokonaisinvestointikustannuksista saa olla EU-säännösten mukaan LFA-alueilla enintään 45 % kiinteän omaisuuden investoinneissa tai 30 % muissa investoinneissa. Muilla alueilla vastaavat prosentit ovat 35 % ja 20 %.

Suomeen ja Ruotsiin luotiin liittymissopimuksella tavoiteohjelma 6, joka sisältää harvaan asuttujen alueiden kehittämisen ja rakenteellisen sopeuttamisen edistämisen sisältäen siten myös investointien tukemisen. Suomessa EU:n rahoitusosuus investoinneista riippuu siitä, toteutetaanko investointi 6-alueella vai sen ulkopuolella. 6-alueella EU:n osuus tuesta on 50 % ja muualla maassa 25 %. Nuorten viljelijöiden investointien lisäetuissa EU:n tukiosuus on kaikkialla 50 %.

Vuonna 1997 5a-tavoitteen mukaista rakennetukea käytettiin investointeihin, nuorten viljelijöiden tukeen ja markkinajärjestelmien kehittämiseen. Rahoituksen niukkuuden takia EU-osarahoitteinen investointituki kohdistettiin vuonna 1997 navetoiden uudisrakentamiseen ja laajentamiseen. EU-osarahoitteista tukea myönnettiin vain C-tukialueille. Tuettaville investoinneille on asetettu rajoituksia. Tuettavien uusien navettojen ja laajennusten jälkeisten navettojen vähimmäiskoko on oltava vähintään 23 lypsylehmäpaikkaa ja tilalla oltava vähintään 128 800 litran maitokiintiö. Lapin läänissä ja muualla C-alueella saaristo-osissa vastaava vähimmäiskoko on 16 lypsylehmäpaikkaa ja 89 600 litran maitokiintiö.

Sukupolvenvaihdoksen edistämiseksi ja yleensäkin viljelijäväestön ikärakenteen parantamiseksi on Suomessa tuettu nuoria viljelijöitä heidän ryhtyessään viljelemään omaa tilaansa. Uuden tilan haltuun ottaminen tai perustaminen vaatii tilan lunastamista sisaruksilta tai kokonaan sen ostamista, jolloin nuori viljelijä joutuu

tavallisesti ottamaan suuren velan. Tätä liikellelähettä on edesautettu käynnistystuella, joka on osa EU-osarahoitteista tukijärjestelmää. Vuonna 1997 tuen suuruus oli enintään 140 000 markkaa, joka koostui enintään 70 000 markan avustuksesta ja enintään 70 000 markan korkotuesta. EU-osarahoitteisten tukien kansallisen osarahoituksen lähteenä on maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA), jonka kautta kanavoidaan myös EU:n maa- ja metsätalouden rakennepoliittiset tuet.

12.2. Kansallisesti rahoitettavat investointituet

Maatilatalouden rakenteen kehittämisen keskeisenä tavoitteena on luoda edellytykset kannattavan ja kilpailukykyisen toiminnan harjoittamiseen yrityskokoa kasvattamalla, yritystoimintaa monipuolistamalla, maatilojen pääomarakennetta parantamalla samoin kuin kustannuksia alentamalla. Maatalouden harjoittamisedellytyksiltään heikkojen ja kooltaan pienten tilojen kehittymistä voidaan edistää laajentamalla yritystoiminnan pohjaa muuhun kuin perusmaatalouteen.

Maatilojen investointeja on mahdollista tukea täysin kansallisin varoin maaseutuelinkeinolin nojalla. Lain puitteissa on mahdollisuus myöntää investointi-, käynnistys- ja kehittämisavustuksia sekä myöntää lainaa mm. käyttöomaisuusinvestointeihin. Kansallisen rahoituksen pääasiallisena rahoituslähteenä on maatilatalouden kehittämisrahasto. Kansallisen investointituen saamiseksi viljelijälle ja tilalle on asetettu tiettyjä vaatimuksia. Esimerkiksi EU-osarahoitteisesta tuesta poiketen viljelijän tulee olla alle 65-vuotias. Navettainvestointien vähimmäiskokovaatimukset ovat samoja kuin EU-osarahoitteisissa investointituissa.

Vuonna 1997 kansallista investointitukea kohdistettiin muun muassa lypsykarjatilojen yrityskoon olennaiseen kasvattamiseen pääasiassa A- ja B-tukialueilla. Tukea myönnettiin myös kokovaatimuksiltaan pienempien olemassa olevien navetoiden laajennus- ja perusparannusinvestointeihin. C-tukialueilla lypsykarjatilojen

investointituet hoidetaan pääosin EU-osarahoitteisina, muut C-tukialueen ja kaikki A- ja B-tukialueiden investointituet rahoitetaan kokonaan kansallisista varoista.

Suomen liittymissopimuksessa saaman poikkeuksen mukaan tukea voidaan myöntää 5 vuoden siirtymäkauden aikana myös sikatalouden laajennusinvestointeihin sekä siipikarjatalouden ja kananmunantuotannon investointeihin. Kokonaistuotanto ei saa kasvaa ja tuotantokapasiteetille asetettuja tilakohtaisia rajoituksia on noudatettava. Sikatilalla on voitava tuottaa vähintään 35 % tarvittavista rehuista. Vuonna 1997 kansallista investointitukea ohjattiin siten myös porsastuotanto- ja lihasikatilojen olennaiseen laajentamiseen. Tuettavissa uudisrakennuksissa edellytetään olevan 400-3 000 lihasikapaikkaa tai 65-400 emakkoa. Laajennusten ja peruskorjausten jälkeen yrityseseen oletetaan olevan 300-3 000 lihasikapaikkaa tai 50-400 emakkoa. Broilerituotannossa tuettiin 7 500-75 000 broileripaikan investointeja. Häkkikanaloiden muuttamista lattiakanaloiksi tuettiin 2 000-30 000 kanaipaikan rakennuksissa.

Lisäksi kansallista rakennetukea ohjattiin putarhatalouden investointeihin, yhteiskoneiden hankintaan, salaojitusinvestointeihin, ympäristönsuojelun edistämiseen, lisämaan hankintaan, perinneympäristön vaalimiseen sekä asuin- ja työympäristön parantamiseen ja asuntoilojen ostamisen rahoitukseen. Laki sallii tuen myöntämisen myös tuotannon monipuolistamiseen tai tuotantosuunnan muuttamiseen. Vapaaehtoista velkajärjestelytoimintaa jatkettiin edelleen osana kansallisia sopeuttamistoimia. Edellisten lisäksi tukea kohdennettiin moniin muihin pienempiin kohteisiin. Kansallisesti tuettavien investointien enimmäismäärät ovat samat kuin EU-osarahoitteisissa tuissa 141-tukia lukuun ottamatta.

Vakavien vaikeuksien (artikla 141) neuvottelutuloksen mukaisesti voidaan A- ja B-tukialueilla myöntää vuoteen 2001 asti korotettua investointitukea tuotannon rationalisointiin liittyviin investointeihin. Niitä ovat investoinnit kotieläinrakennuksiin ja muihin tuotantorakennuksiin, koneisiin ja lisäpellon hankintaan. Ehtona on, että kokonaistuotantokapasiteetti ei kasva näiden investointien takia. Tuotannollisissa investoinneissa sianliha-, siipikarjanliha- ja muna-alalla investointituki voi olla EU-säännösten mukaan enintään 50 % ja muilla 75 % investointien kokonaiskustannuksista. Käytännön sovellutuksissa enimmäisprosentit jäävät kuitenkin huomattavasti matalammiksi. Osa 141-ratkaisun mukaisesta tuesta maksetaan nuorten viljelijöiden käynnistystuen korotuksena A- ja B-tukialueilla. Avustuksena maksettavan käynnistystuen lisäosan enimmäismäärä on 30 000 markkaa, mutta kuitenkin enintään 35 % tilanpidon aloittamiskustannuksista. Myös tilanpidosta luopuvia viljelijöitä tuetaan kansallisin varoin.

Suomen liittyttyä unionin jäseneksi ei investointitukijärjestelmää saatu kuitenkaan heti käynnistymään, joten tukea sai hakea myös takautuvasti vuosina 1995 ja 1996 aloitettuihin tai tehtyihin investointeihin. Takautuvasti tuettavissa hankkeissa tuki jäi 25-30 % pienemmäksi kuin vuonna 1997 käynnistyneissä hankkeissa pellon ostoa lukuun ottamatta. 141-investointitukien ehdot ovat hieman muita väljemmät, sillä viljelijöiden sivutuloloilla ei ole merkitystä eikä tuettavilla investoinneilla ole enimmäismäärää.

Suomen liittyttyä unionin jäseneksi ei investointitukijärjestelmää saatu kuitenkaan heti käynnistymään, joten tukea sai hakea myös takautuvasti vuosina 1995 ja 1996 aloitettuihin tai tehtyihin investointeihin. Takautuvasti tuettavissa hankkeissa tuki jäi 25-30 % pienemmäksi kuin vuonna 1997 käynnistyneissä hankkeissa pellon ostoa lukuun ottamatta. 141-investointitukien ehdot ovat hieman muita väljemmät, sillä viljelijöiden sivutuloloilla ei ole merkitystä eikä tuettavilla investoinneilla ole enimmäismäärää.

12.3. Investoinnit lisääntyneet

Maatalouden investoinnit ovat pitkän tauon jälkeen voimistumassa, mutta vielä ei voida kuitenkaan puhua varsinaisesta investointibuumista. Vielä ollaan kaukana siitä, mitä ne olivat 1980-luvun lopulla (ks. taulukko 1). Syinä viime vuosien vähäisiin investointeihin ovat olleet yleinen lama ja epävarmuus integraation vaikutuksista. Sen lisäksi kansallisen investointiohjelman laatiminen oli hidasta ja käytettävissä olevat varat vähäiset.

Vuoden 1997 aikana investointitoiminta on kuitenkin hieman elpynyt. Vakavien vaikeuksien neuvottelutuloksen mukainen korotettu investointituki A- ja B-tukialueille on rohkaissut monia uudistamaan ja laajentamaan tuotantorakennuksiaan. Vuonna 1997 myönnettiin lainoja ja avustuksia yhteensä noin 15 000 investointikohteeseen, joiden kustannusarviot olivat yhteensä 4,2 mrd. mk. Myönnettyistä tuista takau-

tuvia oli noin 2 100 lähinnä vain A- ja B-tukialueilla. Vuoden 1997 lopussa oli vireillä vielä noin 4 000 hakemusta kustannusarvioltaan noin 1,1 mrd. mk. Vuonna 1997 tukea myönnettiin noin 908 milj. mk, mistä avustuksena 500 milj. mk ja lainojen korkoetuutena 408 milj. mk. Kokonaistuesta takautuvana tukena myönnettiin yhteensä noin 124 milj. mk. Vuonna 1996 myönnettiin tukea noin 9 000 hankkeeseen.

Vakavien vaikeuksien tuki voi kuitenkin houkutella aikaisempaa suurempiin investointeihin ja siten johtaa määrärahojen niukkuuteen. A- ja B-tukialueilla investointitukea myönnettiin vuonna 1997 noin 6 100 kohteeseen yhteensä 458 milj. mk. Eniten tukea myönnettiin näillä alueilla tuotantorakennusinvestointeihin. Sikatalouden tuetuista investoinneista noin kolme neljäsosaa tehtiin A- ja B-alueilla. C-alueella investointitukea myönnettiin vuonna 1997 yhteensä 450 milj. mk reiluun 8 800 kohteeseen.

Koko maan maatalousinvestoinneista lukumääräisesti suurin ryhmä oli ympäristönsuojeluinvestoinnit, lähinnä lantalat. Uusia tuettuja navettainvestointeja oli 720 kappaletta ja sikalainvestointeja 309 kappaletta. Takautuvia investointitukia myönnettiin lisäksi 129 navetalle ja 300 sikalalle.

12.4. Maaseudun kehittäminen

EU:n yksi keskeisistä perusajatuksista on unionin alueellisesti tasapainoisen kehityksen tukeminen yhteisin toimenpitein. Koska kehityksen edellytykset vaihtelevat valtavasti unionin sisällä, pyrkii EU tasoittamaan alueellisia eroja niin jäsenmaiden sisällä kuin niiden välillä. Maatalouspolitiikan rinnalle on tulossa yhä vahvemmin maaseutupolitiikka, joka on osa EU:n alue- ja rakennepolitiikkaa. Rakennepolitiikan keskeisiä välineitä ovat rakennerahastot. Rakennerahastoja ovat maatalouden ohjaus- ja tukirahasto (EMOTR), aluekehitysrahasto (EAKR), sosiaalirahasto (ESR) sekä kalatalousrahasto (KOR). EMOTR jakautuu tuki- ja ohjausosastoihin. Tukiosasto rahoittaa maatalouden (CAP) tukijärjestelmiä ja ohjausosasto maatalouden rakenteen ja maaseudun kehittämistä. Maatalous ja rakennepoliittiset toimet vievät EU:n budjetista

noin 80 %. Kehittämistyössä EU on vain osarahoittaja täydentäen jäsenvaltioiden budjeteista tulevaa kansallista rahoitusta sekä alueellista omaa rahoitusta. Suomi saa vuosina 1995-1999 rakennerahastoista tukea yhteensä noin 10 mrd. mk. Kaikkiaan EU:n rakennerahastoilla on käytössä noin 872 mrd. mk. nykyisellä ohjelma-kaudella.

Eri alueiden tasapainoisen kehityksen tukemiseksi EU:ssa on määritelty seitsemän tavoiteohjelmaa nykyiselle vuonna 1999 päättyvälle rahastokaudelle. Tavoite 6 määriteltiin EU:n viimeisen laajentumisen yhteydessä koskemaan vain Suomea ja Ruotsia. Tavoitteet 2, 5b ja 6 ovat alueellisia, mutta muita Suomea koskevia tavoitteita 3, 4 ja 5a voidaan toteuttaa koko maassa.

Tavoiteohjelmista voivat kaikki tavoitetta 2 lukuun ottamatta kohdistua maaseudulle, joskin varsinaisia maaseutupoliittisia välineitä ovat rakennerahastojen ohjelmat 5a ja 5b. Tavoite 5b-alueeksi on Suomesta hyväksytty eteläisemmästä Suomesta maaseutumaisimmat alueet. 5b-ohjelman tavoitteena on erityisesti maaseudun elinvoiman ja elinkeinojen kehittäminen. Tavoite 6-alue sijoittuu Itä- ja Pohjois-Suomeen, missä ohjelmalla on tavoitteena helpottaa syrjäisyydestä ja harvasta asutuksesta aiheutuvia ongelmia. Suomen tavoite 5b-ohjelman kokonaiskustannukset vuoden 1999 loppuun kestäväällä rahastokaudella ovat noin 3,6 mrd. mk ja tavoite 6-ohjelman noin 7,7 mrd. mk, joista EU maksaa noin kolmanneksen. Nykyisen ohjelmakauden rakennerahastojen varoista 68 % kohdistuu tavoite 1:n alueille eli heikoimmin kehittyneille alueille.

Maaseutu- ja aluepolitiikkaa hoidetaan tavoiteohjelmien lisäksi kansallisten aluekehitys-ohjelmien sekä yhteisöaloitteiden kautta. Yhteisöaloitteet ovat osa rakennerahastojen toimintaa ja niihin on kohdennettu 9 % rakennerahastojen määrärahoista. Vuosien 1994-1999 yhteisöaloitteiden painopistealueet ovat: raja-alueyhteistyö, maaseudun kehittäminen, EU:n uloimmat alueet, työttömyyden hoito ja henkiset voimavarat sekä teollisen muutoksen vaikutusten vähentäminen. Yhteisöaloitteista merkittävin Suomen kannalta on LEADER II-yhteisö-

aloite, joka korostaa paikallista aloitteellisuutta maaseudun työpaikkojen ja maaseudun elinvoiman säilyttämiseksi. LEADER II-ohjelmaa toteutetaan vuosina 1996-1999 tavoite 5b- ja 6-alueilla. Keväällä 1997 toimintatapa laajennettiin koko maahan ulottuvaksi kokonaan kotimaisin varoin rahoitetun Paikallisen omaehtoisuuden maaseutuohjelman (POMO) myötä.

Agenda 2000-ehdotus alue- ja rakennepolitiikan uudistamisesta

EU:n komission Agenda 2000-esitykseen kuuluu oleellisena osana ehdotus alue- ja rakennepolitiikan uudistamisesta. Tavoitteena on edelleen alueellisten erojen vähentäminen ja rakenneongelmien lieventäminen. Ehdotusten tavoitteena on varojen ja toimenpiteiden keskittäminen, hallinnon yksinkertaistaminen, työnjaon selkeyttäminen sekä ohjelmien toteutuksen ja varojen valvonnan tehostaminen. Tavoiteohjelmien määrä ehdotetaan vähennettävän nykyisestä 7:stä 3:een, joista kaksi olisi alueellisia tavoitteita ja yksi inhimillisten voimavarojen kehittämiseen keskittyvä horisontaalinen tavoite. Yhteisöaloitteet laskisivat ehdotuksen mukaan 13:sta 3:een.

Komissio esittää edelleen tavoitealueiden

väestökattavuuden pienentämistä nykyisestä runsaasta 50 %:ta 35-40 %:iin EU:n väestöstä. Suomessa tavoitealueilla asuisi väestöstä arvion mukaan noin 48 %, mistä 17 % tavoitteen 1 ja 30 % tavoitteen 2 alueella. Suomen kannalta oleellisen tavoite 1:n piiriin on pääsemässä BKT-kriteerin täyttävä Itä-Suomen alue, mutta myös tavoite 6:n harvan asutuksen alueet sisältyvät komission ehdotuksessa tavoite 1:n piiriin. Nykyisen tavoite 5b- ja tavoite 2-tukien piiristä putoaville tulee ehdotuksen mukaan neljän vuoden siirtymäaika, jona aikana tuki asteittain alenee.

Tavoitteen 1 alueille suunnataan uudenkin ehdotuksen mukaan noin kaksi kolmasosaa rakennerahastojen tuesta. Rakennetoimiin on varattu ehdotuksessa käytettäväksi rahastokaudella yhteensä 275 mrd. ecua, joka olisi 33 % EU:n budjetista. EU:n laajentumiseen liittyvään rakennetukeen on varattu 45 mrd. ecua.

Komissio ehdottaa maaseudun kehittämissä politiikkaa koottavaksi yhdeksi kokonaisuudeksi, joka nykyistä kiinteämmin täydentäisi EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa. Ehdotuksessa EU:n maaseututueksi ollaan saman perusasetuksen alle siirtämässä nykyiset maatalouden liitännäistoimet (luonnonhaittakorvaus, ympäristötuki, varhaiseläkejärjestelmät ja pellon met-

Tavoiteohjelmat rahoituskaudella 1994-1999

- Tavoite 1: Heikoimmin kehittyneiden alueiden kehityksen ja rakennesopeutuksen edistäminen
- Tavoite 2: Taantuneiden teollisuusalueiden rakenteellisen kehityksen uudistaminen
- Tavoite 3: Pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen ja nuorison ja työmarkkinoilta syrjäytyneiden henkilöiden työelämään siirtymisen helpottaminen
- Tavoite 4: Työntekijöiden sopeuttaminen teollisuuden rakennemuutokseen
- Tavoite 5a: Maa-, metsä- ja kalatalouden rakenneongelmien lieventäminen
- Tavoite 5b: Maaseutumaisten alueiden kehittäminen ja rakenteellinen sopeuttaminen
- Tavoite 6: Pohjoisten, erittäin harvaan asuttujen alueiden kehittäminen ja rakenteellinen sopeuttaminen

Esitys vuosille 2000-2006

- Tavoite 1: Kehityksessä jälkeen jääneiden alueiden kehittäminen
- Tavoite 2: Taloudellisia ja sosiaalisia uudistuksia tarvitsevien ja rakenteellisissa vaikeuksissa olevien maaseutu- ja kaupunkialueiden kehittäminen
- Tavoite 3: Inhimillisten voimavarojen kehittäminen sisältäen mm. työmahdollisuuksien edistämisen, jatkuvan koulutuksen ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumisen

sitystuki) ja pääosa maatalouden rakennetuista sekä osa yleistä maaseututukea. Tuet olisivat valtakunnallisia ja EU:n rahoitusosuus tulisi maatalousrahaston tukiosastosta. Esityksen mukaan Suomelle tärkeää LFA-tukea voisi siten maksaa koko maassa.

Komission ehdotuksen mukaan vuosien 2000-2006 rahoituskehiksestä käytettäisiin varoja merkittävimmin CAP:iin 370 mrd. ecua, rakennetoiimiin 275 mrd. ecua ja unionin laajentumiseen 75 mrd. ecua. Menot katettaisiin jäsenmaista kerättävillä tuloilla korottamatta kuitenkaan nykyistä kattoa, joka on 1,27 % jäsenmaiden yhteenlasketusta bruttokansantulosta. Maksuosuudet riippuvat jäsenvaltioiden bruttokansantuotteen kehityksestä.

13. Ympäristöpolitiikka

Vuonna 1997 maatalouden ympäristönsuojelu oli monella tapaa esillä julkisuudessa. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö kävivät tiukkaa kädenvääntöä ns. nitraattidirektiivin täytäntöönpanosta. Kiistan taustalla oli lähinnä EU-asetusten erilainen tulkinta. Suomen sovellus direktiivistä hyväksyttiin viimein maaliskuussa 1998. Päätöksen mukaiset typpilannoituksen ylärajat ovat kuitenkin niin korkeita, että ympäristötukeen sitoutunut tila joutuu käyttämään selvästi vähemmän lannoitteita. Ympäristötuki säilyttää täten asemansa maatalouden ensisijaisena ympäristönsuojelukeinona.

Toinen EU-lähtöinen kiivas keskustelu käytiin Natura 2000 -luonnonsuojeluohjelmaksi ympäristöministeriössä laaditusta ehdotuksesta. Maanomistajat tekivät yli 14 000 muistutusta suojeltaviksi ehdotetuista alueista. Noin 95 % Natura-alueista on jo ennestään luonnonsuojelualueina, joten sinänsä kyse ei ole järin suurista muutoksista maankäytössä. Paikallistasolla muutokset voivat kuitenkin olla merkittäviä.

Sinilevätilanne oli kesällä 1997 jälleen erittäin vaikea, ja esimerkiksi uiminen jouduttiin monin paikoin kieltämään kesken pahimman hellekauden. Maatalous on arvioiden mukaan sisä- ja rannikkovesiemme suurin ravinnekuormittaja, joten sinileväongelman selvittäminen

tulee välttämättä koskemaan myös maataloutta. Suomenlahden kokonaiskuormituksen vähentämiseksi tulisi puuttua erityisesti Pietarin alueen aiheuttamaan kuormitukseen, mutta resurssipula hidastaa uusien puhdistuslaitosten rakentamista.

Keskustelua herätti myös glyfosaatin käytön hyväksyminen juolavehnan torjuntaan ennen puntia. Tämä on yleisen EU-käytännön mukaista, mutta on myös epäilty, että menetelmä ei jäämääriskien vuoksi sovellu suomalaisten, puhtaiden elintarvikkeiden tuotantoon.

Suomen ja EU:n välinen liittymissopimus sisältää mittavan ympäristötuen, yhteensä noin 1,6 mrd. mk vuodessa, josta EU maksaa puolet. Vuonna 1997 EU hyväksyi tukeen noin 120 miljoonan markan lisäyksen, joten vuosiksi 1998-99 tukea on käytettävissä noin 1,7 mrd. mk. Tukea maksetaan hehtaarikorvauksena kaikille niille tiloille, jotka tekevät ympäristönhoito-ohjelman ja sitoutuvat tiettyihin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin. Tuki jakautuu kaikille viljelijöille tarkoitettuun perustukeen ja tehokkaampia ympäristönsuojelutoimia edellyttäviin erityistukimuotoihin.

Suomessa tehtävien ympäristönhoito-ohjelmien tarkoituksena on estää ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin ja pohjavesiin, vähentää karjanlannasta peräisin olevia ammoniakkipäästöjä sekä pitää maataloustuotteet mahdollisimman puhtaina. Maatalousmaiseman hoitoon kiinnitetään myös huomiota.

Vuonna 1997 perustukeen sitoutui noin 78 000 maatilaa, mikä oli noin 85 % aktiivituloista. Sitoumukset koskevat yhteensä noin 1,87 miljoonaa hehtaaria eli yli 90 % viljelyalasta. Ympäristötuen laajuustavoite on arviointiryhmän mielestä saavutettu.

Vuonna 1997 ympäristötuki jakaantui seuraavasti:

– perustuki	1 382 milj. mk
– luomutuki	123 milj. mk
– muut	72 milj. mk

– yhteensä 1 577 milj. mk

Ympäristöohjelma tulee vaikuttamaan erityisesti vesistöjen tilaan. On arvioitu, että vesistöjen ravinnekuormituksesta kokonaisfosfori vä-

henee 40 %, liuennut fosfori 25 %, kokonais-typpi 30 % ja eroosio 40 %. Perustuen ja erityis-
tuen vaikutus on suurin piirtein arvioitu olevan
yhtä suuri, kuitenkin niin että perustuki vähentää
typpikuormitusta enemmän kuin erityistuki,
kun taas erityistuki vähentää enemmän liukoisen
fosforin aiheuttamaa kuormitusta. Torjunta-
aineiden huuhtoutumisriskit vähenevät 30-40 %.

Ympäristöasioissa on tapahtunut asennemuutos.
Tehtyjen selvitysten mukaan maatalouden
ympäristöohjelmasta tiedottaminen on lisännyt
huomattavasti viljelijöiden tietämystä ympäristö-
asioista ja ympäristön kannalta oikeasta maati-
lan hoidosta.

13.1. Ympäristötukivaatimukset

Ympäristötukiohjelmaan sitoutuva viljelijä joutuu toteuttamaan tilallaan useita ympäristön-
suojelutoimia. Tuella korvataan ympäristönsuo-
jelusta aiheutuvat kustannukset ja tulonmene-
tykset sekä turvataan viljelijöiden toimeentuloa.
Ympäristöohjelman mukaista tukea hakevan on oltava alle 65-vuotias ja asuttava vakinai-
sesti Suomessa. Tilalla on oltava vähintään 3 ha
viljeltyä peltoa (puutarhatilalla 0,5 ha). Tukea
maksetaan säännöllisessä viljelyssä olevalle pel-
lolle ja myös vuoden 1991 jälkeen raivatulle
pellolle.

Viljelijä sitoutuu noudattamaan seuraavia ehto-
ja 5 vuoden ajan perustuen saamiseksi:

1. Maatilalle laaditaan ympäristönhoito-ohjelma 3 vuoden kuluessa.
2. Maatilalla käytettävät lannoitusmäärät eivät saa pääsääntöisesti ylittää tiettyjä perustasoja. A- ja B-alueilla on lannanlevitykseen oltava peltoa vähintään 1 hehtaari 1,5 kotieläinyksikköä (ky) kohti. Lanta ja virtsa on pääsääntöisesti varastoitava 12 kuukauden varastossa, eikä lantaa saa levittää lumiseen tai routaantuneeseen maahan. Neljän vuoden siirtymäaika sallitaan.
3. Valtaojien ja vesistöjen varsille on jätettävä tai perustettava monivuotisen kasvillisuuden peittämät pientareet tai suojakaistat leveydeltään 1-3 metriä. Tämän on tapahduttava sitoutumista seuraavan kasvukauden loppuun mennessä.

4. A- ja B-alueilla on maatalan pelloista vähintään 30 % pidettävä kasvipeitteisinä tai kevenetysti muokattuina kasvukauden ulkopuolella.

5. Torjunta-aineita saa levittää vain käyttökoulutuksen saanut henkilö testatulla levityskalustolla (siirtymäkausi on 3 vuotta).

6. Maatilalla on ylläpidettävä viljelymaisemaa ja luonnon monimuotoisuutta.

Ympäristötuki voidaan periä takaisin, jos sitoumus perutaan kahden vuoden kuluessa sen antamisesta. Sitoumus raukeaa, kun viljelijä siirtyy luopumistuelle tai täyttää 65 vuotta, mutta tukea ei peritä takaisin.

13.2. Ympäristötuen erityistukimuodot

Maatalouden ympäristönhoito-ohjelma on varsin laaja, sillä siihen kuuluu varsinaisen ympäristötuen lisäksi useita erityistukimuotoja. Ne on tarkoitettu vesien, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden säilyttämiseen ja hoitoon. Suojavyöhykkeet, valumavesien käsittely ja lannan käytön tehostaminen suojelevat vesien puhtautta, joten niitä tuetaan. Luonnonmukainen tuotanto ja maataloustuotannon laajaperäistäminen vähentävät lannoitteiden ja muiden kemikaalien käyttöä ja palvelevat siten ympäristön hoitoa. Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden sekä perinnebiotooppien hoitoa tuetaan myös. Tukea voi saada myös alkuperäisrotujen kasvattamiseen.

Erityistukimuotoja on käytetty ennen muuta luomutuotantoon ja happamien sulfaattimaiden kalkitukseen. Niiden osuus maksetuista erityistuista oli noin 80 % vuonna 1997. Erityistukisopimuksia oli vuonna 1997 kaiken kaikkiaan voimassa noin 13 300. Ne kattoivat 173 000 ha eli noin 9 % koko viljelyalasta. Määrärahojen vähäisyys on hidastanut uusien erityistukisopimusten tekemistä.

Luomutuotanto

Luomutuotanto palvelee myös ympäristön hoitotavoitteita, sillä se edellyttää lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytöstä luopumista. Sopimus

luomutuotannosta on viisivuotinen ja siihen liittyy kolmen vuoden siirtymäkausi, jonka aikana kaikki pellot on siirrettävä luomutuotantoon. Sen jälkeen niitä on viljeltävä luonnonmukaisen maataloustuotannon ehtojen mukaisesti koko sopimuskauden. Sopimukseen kuuluu viljelyskartta ja viljelykiertosuunnitelma. Viljelijältä edellytetään 3-5 päivän luomukoulutusta ja viljelijän on liitettävä valvontajärjestelmään. Tilalla tehdään vuosittain tarkastus.

Siirtymävaiheen tuki on vuodesta 1997 lähtien ollut koko maassa 1 000 mk/ha. Määrärahojen loppumisen vuoksi vuonna 1997 ei kuitenkaan tehty lainkaan uusia luomusopimuksia. Sopimuksia tehtiin ainoastaan sellaisten luomuviljelijöiden kanssa, jotka halusivat laajentaa tuotantoaan. Vuosiksi 1998 ja 1999 erityistukeen on saatu lisämäärärahoja, joten vuonna 1998 tehdään taas uusia luomusopimuksia. Alustavasti määrärahaa on budjetoitu 20 000 lisähehtaarille.

Siirtymäkauden jälkeen luomutuotannossa olevalle pellolle maksetaan tukea 700 mk/ha/vuosi. Tilalla tulee olla sen lisäksi ympäristötuen perustuen sitoumus, minkä puitteissa maksetaan kyseinen perustuki.

Luomutuotannon tavoitteeksi on asetettu 120 000 ha peltoala vuosituhatteen vaihteeseen mennessä. Tämä on noin 5 % peltoalasta. Luonnonmukaisesti viljelty peltoala on kasvanut hyvin voimakkaasti. Se nelinkertaistui vuodesta 1994 vuoteen 1996 mennessä. Luomusopimuksen tehneitä tiloja oli vuonna 1997 noin 4 450 kpl, joilla oli luomusopimuksen alaista peltoa 105 000 ha. Siitä hyväksyttiin luomutuotantoon 43 000 ha.

Suojavyöhykkeet

Ympäristöohjelmiin liittyy läheisesti sopimus suojavyöhykkeen perustamisesta ja hoitamisesta. Tavoitteena on vähentää kuormitusta vesistöihin ja pohjavesiin sekä elävöittää maisemaa, lisätä luonnon monimuotoisuutta ja edistää kalakantojen hoitoa. Ohjelman avulla voidaan palvella myös virkistyskäyttöä ja matkailua.

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan pellon ja vesistön välissä tai pohjavesialueella olevaa moni-

vuotisen kasvillisuuden peittämää hoidettua aluetta, jota ei viljellä. Tällainen suojavyöhyke on hyödyllinen tai jopa tarpeellinen jyrkillä pelloilla, sortuvilla rantapelloilla tai tulvien alle jäävillä pelloilla.

Suojavyöhykkeen tulee olla vähintään 15 metriä leveä. Sillä ei saa käyttää lannoitteita eikä torjunta-aineita. Suojavyöhykkeellä ei saa laiduntaa eikä siltä saa korjata rehua tai non food -tuotteita. Sopimuskausi on 20 vuotta ja sopimusalan on oltava vähintään 0,5 ha. Korvaus on enintään 3 600 mk/ha. Suojavyöhykesopimuksia oli vuonna 1997 voimassa hieman alle 800 kpl.

Maisema ja luonnon monimuotoisuus

Maaseutumaiseman hoidon ja suojelun tarkoituksena on mm. avoimien peltomaisemien ylläpitäminen sekä maisemallisesti tärkeiden alueiden pensastumisen ja metsittymisen estäminen. Luonnon monimuotoisuuden hoitamisen tarkoituksena on säilyttää kunkin alueen maatalousympäristölle ominaiset luontotyypit ja niiden eliöstö, erityisesti uhanalaiset lajistot ja elinympäristöt.

Ohjelma on saanut myönteisen vastaanoton. Vuonna 1997 perinnebiotooppien, luonnon monimuotoisuuden ja maisemien säilymiseksi tehtyjä erityistukisopimuksia oli voimassa noin 2 500 kpl.

14. Sosiaalipolitiikka

EU:iin liittyminen ei muuttanut juuri lainkaan maataloustuottajia koskevaa sosiaalipoliittista lainsäädäntöä. Unionilla ei ole yhtenäistä sosiaalipoliittista ohjelmaa vaan ainoastaan jossain määrin minimiluonteisia määräyksiä, jotka eivät vaikuta maamme sosiaalipolitiikkaan. Niinpä viljelijöiden sosiaaliturvan kehittäminen on edelleen maamme oma tehtävä.

Viljelijä on sekä yrittäjä että työntekijä. Yleiset työntekijää koskevat sosiaalipoliittiset lait eivät koske häntä, minkä takia on kehitetty oma viljelijäväestöä koskeva sosiaalilainsäädäntö. Vastuu sosiaaliturvan kustannuksista jakautuu valtion ja viljelijöiden kesken. Tärkeimmät lait

koskevat eläketurvaa, sairaus- ja tapaturmakorvausta, vuosilomaa ja sijaisapua.

Maatalousyrittäjien työeläke (MYEL) on lakisääteinen ja verrattavissa muiden sektoreiden työeläkkeisiin. Viljelijä maksaa vakuutusmaksua MYEL-työtulonsa perusteella, joka muodostuu pääasiassa tilan pinta-alan mukaan. MYEL-vakuutetuilla on oikeus mm. vanhuus-, varhennettuun vanhuus-, osa-aika-, työkyvyttömyys-, työttömyys- sekä yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Eläkkeen suuruus määräytyy viljelijän MYEL-työtulojen perusteella.

Valtio osallistuu viljelijöiden eläkkeiden rahoitukseen. Koska vakuutettujen lukumäärä on vähentynyt ja eläkkeitä saavien määrä on kasvanut, valtion osuus MYEL-eläkemenoista on nykyisin noin 80 prosenttia. Vuonna 1996 MYEL-järjestelmän rahoitukseen tehdyt muutokset lisäsivät viljelijöiden omavastuuta järjestelmästä.

Luopumistuki on Suomen sovellus EU:n yhteisestä viljelijöiden varhaiseläkejärjestelmästä. Sen tavoitteena on helpottaa ikääntyneiden viljelijöiden työtaakkaa ja nopeuttaa tilojen siirtymistä nuorempien viljelijöiden hallintaan.

Luopumistukea voi saada 55-64 -vuotias päätoiminen viljelijä. Hänen on tuen saamiseksi luovuttava maatalouden harjoittamisesta. Pellot vuokrataan tai myydään ensisijaisesti uudelle viljelijälle tai lisämaaksi. Jos uutta viljelijää ei löydy, on mahdollista käyttää peltoja muuhun kuin maatalouteen tai jättää ne viljelemättä luopujan omistukseen.

Luopumistuen määrä vastaa likimain täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrää. EU korvaa järjestelmän kustannuksista noin puolet. Luopumistuen käyttö on alkuvaiheessa jäänyt oletettua pienemmäksi. Hakemusten määrä on ollut 1 500-2 000 viljelmää vuosittain, kun luopumistukiohjelmaa laadittaessa hakemuskäärän arvioitiin nousevan noin 3 000 viljelmään vuodessa.

Keväällä 1997 voimaan tullut lainmuutos helpotti luopumiseläke- ja luopumiskorvauspeltojen palautumista viljelykäyttöön. Aikaisemmin viljelemättömyyssiitouxuksen alaiset pellot tuli pitää viljelemättä vähintään kuuden vuoden ajan.

Luopumiseläkkeeseen tämä peltojen luovuttaminen vaikuttaa siten, että täysi eläke muuttuu vähennetyksi eläkkeeksi, joka on 40 % täyden eläkkeen määrästä.

Viljelijä saa sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä korvausta yleisen *sairausvakuutuslain* mukaan. Sairausvakuutuksen omavastuuajalta on maksettu Mela-sairauspäivärahaa MYEL-vakuutetuille. Heinäkuun alusta 1997 päivärahan taso alennettiin 75 %:sta 70 %:iin ja lisäksi päivärahaan asetettiin kolmen päivän omavastuu aika.

Vuonna 1982 tuli voimaan maatalousyrittäjien *tapaturmavakuutuslaki* (MATA). MATA-vakuutus liitetään automaattisesti MYEL-vakuutukseen. Vakuutetuilla on oikeus tapaturman ja ammattitautien seurauksena kulukorvauksiin, päivärahaan ja eläkkeisiin. Vakuutetuilta peritään vakuutusmaksu. MATA-maksussa otettiin heinäkuun 1997 alusta käyttöön bonusjärjestelmä, jossa työtapaturmilta välttyvät maatalousyrittäjät saavat MATA-vakuutusmaksuunsa alennusta.

Kotieläintaloutta harjoittavat viljelijät voivat saada vuosilomaa 22 päivää. Viljelijä voi joko järjestää tilansa lomituksen itse tai käyttää kunnan lomituspalveluja. Valtio hoitaa järjestelmän rahoituksen.

Viljelijä voi saada *sijaisapua* mm. sairauden, tapaturman, kuntoutuksen, aikuiskoulutuksen tai asevelvollisuuden takia. Raskauden tai synnytyksen vuoksi sijaisapua voi saada enintään ajaksi, jolta Kela on todennut oikeuden äitiyspäivärahaan tai vanhempainrahaan. Viljelijältä peritään sijaisavusta maksu, joka on osin tasa-suuruinen, osin MYEL-työtulon määrään perustuva.

Viljelijöiden *työterveyshuolto* aloitettiin vuonna 1980. Työterveyshuolto on ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa ja siihen kuuluvat työpaikkaselvitykset ja terveystarkastukset. Viljelijä maksaa 50 % terveystarkastuksesta aiheutuvista kustannuksista ja Kansaneläkelaitos ja valtio vastaavat lopuista. Sosiaaliturvamaksut maksetaan valtion budjetin kautta kokonaisuudessaan.

IV YHTEENVETO

Kansantalouden kasvu kiihtyi vuoden 1997 loppupuolella niin, että vuotuinen BKT:n kasvu oli peräti 5,9 %. Inflaatio pysyi matalana ja korot ja valuuttakurssit vakaina. Julkinen sektori on vähitellen saavuttamassa budjettitasapainon. Suomi täytti kaikki EMU-kriteerit ja on valmis talous- ja rahaliittoon vuoden 1999 alusta. Kansalaiskeskustelu EMU:n hyödyistä ja haitoista lisääntyi vuoden aikana.

Maataloustuotannon laajuus ja tärkeimpien tuotteiden hintataso olivat likimain edellisen vuoden kaltaisia. Maataloustulo aleni hieman pääasiassa alentuneiden tukien vaikutuksesta. Ennätykselliset hakkuut ja sitä kautta kohonneet puunmyyntitulot kuitenkin paransivat omalta osaltaan maatalojen taloudellista tulosta. Lisääntyneet investoinnit kertovat siitä, että suuri osa maataloista uskoo suomalaisen maatalouden menestymiseen vielä jatkossakin. Epävarmuus maatalouspolitiikan jatkosta ensi vuosituhanella aiheuttaa kuitenkin huolta maatalousyrittäjien joukossa. Epävarmuus liittyy sekä EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan että kansallisen tuen tasoon tulevaisuudessa.

Maataloustuotanto ja markkinat

Kasvukauden alku näytti hyvin heikolta. Kevät ja alkukesä olivat kylmiä, mikä viivästytti kylvötoita. Kesäkuusta alkaen sää muuttui kuitenkin helteiseksi ja kasvustot kehittyivät lopulta normaalia nopeammin. Viljat valmistuivat samoihin aikoihin, mikä vaati maatalouden työ- ja konekapasiteetilta paljon. Viljaa korjattiin 3,8 mrd. kg eli 2,7 % edellisvuotta enemmän. Kokonaissato rehuyksikköinä mitattuna nousi edel-

lisvuodesta noin 3 %. Vuoden 1997 satokauden myönteisiä yksityiskohtia olivat mm. kevätvehnän erinomainen laatu, sokerijuurikkaan huippusato ja sisäruokintakaudelle varastoidun nurmirehun hyvä laatu.

Maidontuotanto kääntyi kasvuun vuonna 1997 huolimatta maidonlähettäjiä lukumäärän alenemisesta 1 900:lla. Jatkavilla tiloilla tuotettiin maitoa selvästi edellisvuotta enemmän, mistä suuri osa johtui keskituotoksen kasvamisesta lähes 200 litralla/lehmä. Suuri osa tiloista ylitti oman meijerimaidon viitemääränsä, joita leikattiin 4,5 prosentilla keväällä 1997. Viitemäärän ylittäminen oli taloudellisesti kannattavaa maakiintiön jäädessä vajaaksi, koska ylitysmaksuja ei tällöin peritä ja kansallista tukea maksetaan myös viitemäärän ylittävältä tuotannolta. Maitokiintiöiden hinnat laskivat tuntuvasti, sillä kiintiökaupassa siirryttiin osittaiseen hallinnolliseen järjestelmään. Maidon markkinahinta pysyi vuonna 1997 edellisvuoden tasolla. Hinnan tulevaan tasoon liittyy kuitenkin paineita, sillä kilpailu maitomarkkinoilla on kiristymässä.

Sianlihan tuotanto kasvoi 5 % vuonna 1997. Alkukesästä alkaen myös markkinahinnat nousivat. Hintojen nousu oli kuitenkin selvästi pienempi kuin EU-maissa keskimäärin. Teurastamojen pitkät sopimukset kauppojen kanssa jarruttivat Hollannin sikaruttoepidemian aiheuttaman hintojen nousupaineen vaikutusta Suomessa. Nautojen BSE-tauti pysyi otsikoissa myös vuonna 1997.

Naudanlihan tuotanto kasvoi myös hieman. Naudanlihan hinta kuitenkin aleni edellisvuodesta. Siipikarjanlihan kulutus jatkoi kasvuaan, minkä turvin tuotantokin kasvoi lähes 10 %.

Kananmunien tuotannon pieni väheneminen ei vielä alkuunkaan riittänyt ratkaisemaan ylitarjonnasta johtuvia vakavia markkinaongelmia. Tuottajat ja pakkaamot pyrkivät yhteistoimin markkinoiden tasapainottamiseen.

Sekä maataloustuotteiden tuonti että vienti kasvoivat vuonna 1997. Maitojalosteita, lihaa ja viljaa vietiin edellisvuotta enemmän. Viljan tuonti väheni, mutta sitä vastoin pidemmälle jalostettuja elintarvikkeita tuotiin yhä enemmän EU:n sisämarkkinoilta. Tulevaisuuden kannalta lupaavaa on, että vienti Venäjälle jatkoi kasvuaan. Kasvavan viennin ohella suomalaiset elintarvikemyritykset ovat kansainvälistymässä myös ulkomaisten investointien kautta. Yrityssotot ulkomailta muodostavat tärkeän osan elintarviketeollisuuden strategioissa.

Kuluttajahinnoissa ei tapahtunut suuria muutoksia ja niin myös kulutus pysyi vakaana muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Juustojen kulutus kääntyi pieneen laskuun edellisvuosien kehityksestä poiketen. Kananmunien kulutuksen voimakas kasvu EU-jäsenyyden alussa näyttää nyt ohimenneeltä ilmiöltä, sillä kulutus on palannut takaisin vuoden 1994 tasolle. Myös sianlihan kulutus aleni vähittäishintojen nousun myötä.

Vuoden 1997 maataloustulo oli noin 6,6 mrd. mk, mikä oli noin prosentin edellisvuotta alempi. Tämä johtui pääosin tukien alenemisesta. Tuotantopanosten hinnat kohosivat noin 2 % ja tuottajahinnat laskivat runsaan prosentin.

Maatalouspolitiikka

EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa jatkettiin vuoden 1992 reformin viitoittamalla linjalla. Keskeisten maataloustuotteiden hintaratkaisut ja CAP-tukien tasot säilyivät lähes poikkeuksetta edellisen vuoden kaltaisina. Maataloustuotteiden reaalisten markkinahintojen 3,4 %:n lasku koko EU:ssa johtui siten kysynnän ja tarjonnan muutoksista.

Alkuvuodesta 1997 EU:n maatalouspolitiikassa jouduttiin ratkomaan Hollannin laajan sikaruttoepidemian aiheuttamia ongelmia. Maailman kauppajärjestön (WTO) toiminnassa EU joutui puolustuskannalle esimerkiksi hormoni-

lihan tuontiin liittyvissä kysymyksissä, sillä WTO:n erimielisyyksiä ratkaiseva elin tuomitsi EU:n tuonnin rajoittamistoimet. Loppuvuotta puolestaan hallitsi EU:n komission Agenda 2000-esitys ja siinä esille tuodut linjaukset maatalouspolitiikan sekä rakenne- ja aluepolitiikojen uudistamiseksi.

Myös Suomen maatalouspolitiikassa Agenda 2000 työllisti virkamieskuntaa ja poliitikkoja. Kansallisen tuen tasosta ja yksityiskohdista käytiin vilkasta keskustelua. Havaittavissa oli maitosektorin edunvalvonnan terävöityminen. Ympäristöasiat, kuten Natura 2000-ohjelma ja nitraattidirektiivi, olivat myös voimakkaasti esillä Suomen maatalouspolitiikassa.

Suomen liittymissopimuksen artiklan 141 mahdollistama neuvotteluratkaisu Etelä-Suomen maatalouden tuesta astui voimaan vuonna 1997. Sen mukaan kotieläintalouden tuki maksetaan korotettuna siirtymäkauden tukena vuoden 1999 loppuun saakka. Etelä-Suomen kasvintuotannolle maksetaan tukea ympäristötuen kansallisenä lisänä. Oleellinen osa ratkaisua on mittava investointitukiohjelma. Viljelijöiden piirissä kritiikkiä aiheutti tämän ns. vakavien vaikeuksien tuen väliaikainen luonne sekä tuen voimakas painottuminen investointeihin.

Investointien voimakas tukeminen kasvatti maatalouden investointeja. Vuonna 1997 myönnettiin lainoja ja avustuksia noin 15 000 investointikohteeseen, joiden kustannusarviot olivat yhteensä 4,2 mrd. mk. Tukea myönnettiin yli 900 milj. mk, josta takautuvana noin 124 milj. mk vuosien 1995-96 aikana aloitettuihin tai tehtyihin investointeihin. Investointitukea ohjattiin lähinnä yrityskoon kasvattamiseen. EU:n rakennepolitiikassa lähdetään yleensä siitä, etteivät tuetut investoinnit saa lisätä tuotantokapasiteettia. Suomessa sallitaan kuitenkin siirtymäkaudella yrityskoon kasvattaminen, sillä suomalaisten maatilojen pieni koko rajoittaa niiden kilpailukykyä EU:n sisämarkkinoilla. Lukumääräisesti merkittävät tukikohteita olivat ympäristönsuojeluinvestoinnit, lähinnä lantaloiden rakentamiset.

Kansallisia maatalouden tulotukia maksettiin vajaat 300 milj. mk vähemmän kuin edellisena vuotena. Maatalouden tulevat kannattavuus-

näkymät ovat heikot, mutta sekä EU:n tukirajat että hallituksen budjettisäästöt edellyttivät kansallisen tuen leikkaamista. Loppuvuodesta 1997 käytiin valtion ja maatalouden tuottajajärjestöjen väliset neuvottelut maatalouden tuesta vuodelle 1998. Neuvotteluissa päädyttiin siihen, että kansallinen tulotuki alenee jälleen noin 300 milj. mk vuodelle 1998, joskin lopullinen päätös jäi yksinomaan hallitukselle tuottajajärjestöjen hylätessä neuvotteluratkaisun. Myöhemmin hallitus on osoittanut lisäbudjetissa 100 milj. mk ja siirtovaltuuksien turvin 62 milj. mk lisää maatalouden kansalliseen tukeen.

Vuonna 1997 esille tulleista maatalouspoliittisista kysymyksistä pitkällä aikavälillä tärkein oli komission Agenda 2000-esitys ja sen sisältämät ehdotukset yhteisen maatalouspolitiikan sekä rakenne- ja aluepolitiikkojen uudistamiseksi. Euroopan komission mielestä maatalouspolitiikkaa on uudistettava tulevan itälaajentumisen ja uusien WTO-neuvottelujen asettamien haasteiden ratkaisemiseksi. Samalla halutaan turvata EU:n elintarvikeviennin kilpailukyky kasvavilla maailmanmarkkinoilla.

Komissio julkaisi kantansa tarvittavista maatalouspolitiikan muutoksista heinäkuussa 1997. Sen mielestä oli järkevää jatkaa vuoden 1992 reformin linjoilla. Peltokasvien ja naudanlihan hallinnollisia hintoja alennettaisiin edelleen lähemmäs maailmanmarkkinahintoja ja tuottajat saisivat vuoden 1992 reformista poiketen vain osittaisen korvauksen suorana tukena. Myös maitosektori esitettiin otettavaksi mukaan vastaavan uudistuksen piiriin. Komissio haluaa myös yhdenmukaistaa maatalous- ja maaseutupolitiikan toimintaa.

Jäsenmaiden kannat uudistusesityksiin olivat ristiriitaisia. Yhteistä kannanotoille oli oikeastaan vain se, että komission peruslinja maatalouspolitiikan suuntaamisessa on oikea. Lopullinen uudistus muodostuu näin jäsenmaiden sekä komission kompromissina ja se voi hyvinkin lykääntyä vuodelle 1999. Poliittisen käsittelykierroksen jälkeen komissio on julkaissut osittain uudistetut esitykset maatalousreformiksi.

Suomen kannalta Agenda 2000 -maatalousesityksissä on ongelmallista muun muassa peltokasvien ja nautakarjan tuen taso. Suomessa vil-

jellään pääasiassa rehuviljaa, jonka hinnan voidaan olettaa alenevan enemmän kuin vehnän hinnan. Siten uusi tukitaso ei kata viljelijöiden tulonmenetyksiä. Esitetyt tukitasot eivät todennäköisesti kompensoi hintojen alenemisen aiheuttamia menetyksiä myöskään nautakarjataloudessa. Suomessa ei viljellä maissia, vaan karkearehun tuotanto perustuu nurmeen. Uudistusesitysten seurauksena nurmen kilpailukyky on heikkenemässä.

Vuosi 1998 tuo suuria haasteita Suomen maatalouspolitiikalle. Agenda 2000 maatalousesityksiin liittyen Suomi hakee neuvotteluissa sellaisia erityisjärjestelyjä, jotka ottavat huomioon maataloutemme pysyvät olosuhteista johtuvat kilpailukykyhaitat. Konkreettisia ratkaisumalleja voidaan odottaa jo ennen kesää. Esille on tuotu mm. viljan erityistuki, joka perustuu viljan kuivatuksen aiheuttamiin lisäkustannuksiin Suomessa. Nautakarjatalouden asemaa on esitetty kehitettäväksi nurmentuotannon tuella, sillä viljelijämme eivät voi hyödyntää Keski-Euroopan nautakarjatalouden tuotantoon oleellisesti kuuluvaa maissisäilörehun tukea. Neuvottelut Etelä-Suomen maatalouden tuen jatkosta alkanevat myös vuoden 1998 kuluessa.

Maatalouden kannalta vuosi 1999 tulee korostumaan monessa mielessä suurten ratkaisujen vuotena niin koko EU:n kuin Suomenkin osalta. Yhteisen maatalouden jatkosta päättäminen, EU:n laajentumisneuvottelut, sekä valmistautuminen WTO-neuvotteluihin sekä siirtyminen EMU:n kolmanteen vaiheeseen ovat tuolloin ajankohtaisia. Suomi toimii EU:n puheenjohtajamaana vuoden 1999 toisen puolivuotiskauden, mikä osaltaan vaikuttanee myös Suomen neuvotteluihin omista erityiskysymyksistään. On mahdollista, että maatalouspolitiikan uudistamisesta ei päästä sopimukseen ennen Suomen puheenjohtajuuskautta.

Viljelijöiden on pitänyt sopeutua nykyiseen odottavaan ja epävarmuuden leimaamaan tunnelmaan. Vaikka tilanne vuoden 1999 jälkeen on tällä hetkellä vielä hyvin epävarma, viljelijät tarvitsisivat kuitenkin pikaisesti tietoa muun muassa investointipäätösten ja muiden pitkälle tulevaisuuteen ulottuvien ratkaisujen tueksi.

Kurssit:

1 ecu = 5,79 mk joulukuu 1997

1 vihreä ecu = 6,0281 mk

Taulukoissa käytetyt symbolit:

e Ennakko
- Ei mitään ilmoitettavaa
.. Tietoa ei ole saatu

Lähteitä:

Agenda 2000. For a stronger and wider Union 1997. European Commission
Agenda 2000. The legislative proposals. 1998, European Commission
Ala-Orvola, L. 1997. Elintarvikkeiden hintamarginaalit vuosina 1990-1996. MTTL
Elintarviketieto - Food Facts Oy:n tilastot
Eurostat. Price indices and absolute prices 1987-1996
Hintapuntari, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus
Järveläinen, V-P., Karppinen, H. & Ripatti, P. 1998. Yksityismetsien kantorahatulot alueittain ja omistajaryhmittäin. Käsikirjoitus. Metsäntutkimuslaitos, Helsinki
Kemiran tilastot
Kettunen, L. & Niemi, J. 1994. Suomen EU-maatalousratkaisu ja kansalliset tuet. MTTL
Kuluttajahintatilasto, Tilastokeskus
Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen tilastot
Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tilastot
Maatalousyrittäjien eläkelaitos, MELA
Maatilarekisteri, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus
Maatilatalouden tulo- ja verotilastot, Tilastokeskus
Maatilataloustilastollinen vuosikirja, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus
Metsätaloustilastollinen vuosikirja, Metsäntutkimuslaitos
Pyykkönen, P. 1996. Maatalouden pääomakanta ja investointitarve eri rakennekehitysvaihtoehdoissa. PTT
Suomen säädöskokoelma
Taloudellinen katsaus, helmikuu 1998, Valtiovarainministeriö
Tietokappa, Maataloustilastollinen kuukausikatsaus, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus
Tilastokatsauksia, Tilastokeskus
Tilastollinen vuosikirja 1997, Tilastokeskus
Työpoliittinen Aikakauskirja, Työministeriö
Ulkomaankauppatilasto, Tullihallitus
Viljavaaka, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

Liitetaulukko 1. Maataloustuotteiden tuottajahintaindeksi ja maatalouden tuotantopanosten hintaindeksi alaindeksineen (1990=100).¹⁾

	Tuottaja-hinta-indeksi	Tuotantopanosten hintaindeksi			
		Yhteensä	Tarvikkeet ja palvelut	Investoinnit	Rakennukset
1990	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1991	96,6	103,8	105,5	99,5	101,6
1992	96,5	105,5	107,8	99,8	98,8
1993	96,4	108,2	109,4	105,4	98,6
1994	96,0	107,6	107,1	108,8	101,0
1995	71,5	86,6	83,6	93,0	91,0
1996	61,3	88,0	85,5	93,4	90,4
1997	60,5	90,0	87,8	94,6	94,2

¹⁾Indeksit perustuvat EU:n indeksiluokituksiin.

Lähde: Tilastokeskus.

Liitetaulukko 2. Eräitä lukuja maatalouden rakenteesta.

	Tilojen ¹⁾ määrä 1 000 kpl	Tilojen ¹⁾ keskikoko, ha	Maidon- lähettäjien lkm 1 000 kpl	Maatalouden työlliset ²⁾ 1 000 henkeä	% koko työvoimasta
	1980	224,7	10,96	91	251
1981	218,9	11,16	85	250	10,6
1982	212,6	11,42	78	255	10,7
1983	208,2	11,63	74	246	10,3
1984	203,9	11,85	70	242	10,0
1985	200,5	12,07	66	228	9,4
1986	195,4	12,38	63	218	9,0
1987	192,2	12,59	58	206	8,5
1988	189,0	12,77	53	197	8,1
1989	48	179	7,2
1990	199,4	12,76	45	170	6,9
1991	200,0	12,90	40	166	7,1
1992	197,6	13,05	36	157	7,2
1993	191,9	13,46	35	146	7,2
1994	189,9	13,65	34	142	7,0
1995	169,7	14,88	32	130	6,3
1996	155,3	15,84	30	122	5,8
1997 ^e			28		

¹⁾yli 1 pelto ha.

²⁾Lähde: Työpoliittinen Aikakauskirja.

Liitetaulukko 3. Eläinten lukumäärä kesäkuun laskennan mukaan sekä lehmien keskituotos.

	Lehmiä 1 000 kpl	Keskituotos l/lehmä	Sikoja 1 000 kpl	Kanoja 1 000 kpl
1980	719,5	4 478	1 410,2	6 040,7
1981	700,8	4 450	1 467,1	5 200,2
1982	689,2	4 493	1 475,3	5 291,5
1983	663,1	4 778	1 440,7	5 440,4
1984	659,5	4 799	1 381,8	6 025,3
1985	627,7	4 812	1 295,2	5 922,4
1986	606,8	4 935	1 322,7	5 532,1
1987	589,0	4 905	1 341,9	5 341,6
1988	550,6	4 990	1 305,1	5 237,6
1989	506,6	5 246	1 290,7	4 923,3
1990	489,9	5 547	1 394,1	4 844,8
1991	445,6	5 619	1 344,3	4 138,0
1992	428,2	5 613	1 297,9	3 968,9
1993	426,4	5 648	1 272,7	4 024,9
1994	416,7	5 869	1 298,3	4 089,8
1995 ¹⁾	398,7	5 982	1 400,3	4 178,8
1996 ¹⁾	392,2	5 993	1 395,4	4 183,5
1997 ¹⁾	390,9	6 183	1 467,0	4 151,5

¹⁾1.5.

Liitetaulukko 4. Pääravinteiden myynti peltolannoitteissa (kg/ha) lannoitusvuosittain.

	N	P	K
1981-82	78,7	26,8	47,5
1982-83	91,4	29,9	53,8
1983-84	90,7	30,9	55,9
1984-85	88,9	30,8	56,5
1985-86	90,0	30,2	55,5
1986-87	94,4	31,0	56,5
1987-88	98,2	32,0	59,3
1988-89	100,3	29,7	56,1
1989-90	111,5	30,7	57,6
1990-91	109,4	26,3	53,4
1991-92	92,8	19,9	39,7
1992-93	94,3	19,4	39,8
1993-94	94,1	19,0	40,0
1994-95	101,6	20,0	38,5
1995-96	92,3	16,1	34,2
1996-97	86,0	11,8	32,5

Lähde: Kemira

Liitetaulukko 5. Maatalouden kokonaislaskelma käyvin hinnoin, milj. mk.

	1992	1993	1994	1995*	1996*	1997e*
KASVINVILJELYTUOTTO						
- Ruis	121,5	89,8	98,1	10,7	61,1	56,7
- Vehnä	938,4	577,6	820,6	148,0	451,0	431,1
- Ohra	1730,6	1409,8	1779,9	457,2	654,6	749,8
- Kaura	865,5	887,3	935,8	169,4	276,8	327,0
- Ruokaperuna	489,7	331,2	496,0	392,7	260,0	369,2
- Teollisuusperuna	163,1	180,4	178,6	113,1	130,9	116,1
- Siemenperuna	7,9	6,9	5,7	5,8	6,7	6,1
- Sokerijuurikas	475,3	475,6	505,0	433,7	431,9	431,5
- Öljykasvit	326,3	416,5	336,7	71,0	126,3	122,6
- Herne	32,7	23,9	17,0	9,8	14,8	12,7
- Nurmikasvien siemenet	21,3	13,1	22,3	11,5	13,1	13,9
Yhteensä	5172,4	4412,1	5195,7	1822,8	2427,3	2636,8
PUUTARHATUOTTO						
- Juurikasvit	76,8	85,2	129,8	112,9	107,4	112,0
- Vihannekset	561,5	571,3	630,4	474,0	509,3	531,1
- Marjat	187,7	181,8	185,2	147,9	187,1	143,9
- Hedelmät	22,9	23,5	20,3	16,8	18,8	17,4
Yhteensä	848,9	861,8	965,7	751,6	822,6	804,4
KOTIELÄINTUOTTO						
- Maito	7391,6	7615,6	7723,7	6533,0	6264,3	6285,1
- Naudanliha	3522,6	3117,6	3278,9	1993,0	1678,9	1589,4
- Pikkuvasikanliha	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4	0,7
- Sianliha	2869,9	2751,1	2753,1	1770,5	1788,5	1863,8
- Lampaanliha	41,6	43,7	50,0	29,4	28,1	21,8
- Hevosenliha	21,3	17,9	13,9	3,3	3,6	3,0
- Siipikarjanliha	449,9	423,1	476,1	348,4	423,2	437,2
- Kananmunat	806,9	807,4	799,5	374,7	438,0	338,4
- Villa	3,1	3,6	4,4	0,5	0,6	0,6
- Eläinten vienti	2,5	2,2	1,6	2,3	1,4	1,4
Yhteensä	15109,6	14782,5	15101,5	11055,3	10627,0	10541,5
VARASTOKORVAUKSET				2281,8		
Tuotanto yhteensä	21130,9	20056,4	21262,9	15911,5	13876,9	13982,6
VUOKRATULOT						
- Tuotantovälineistä	460,4	345,4	255,2	204,5	189,3	188,6
- Rakennuksista ja maasta	180,7	169,8	163,9	160,8	161,8	162,3
Yhteensä	641,1	515,2	419,1	365,4	351,1	350,9
TUET						
- Viljelmäkoon mukainen tuki	758,6	678,6	611,1			
- Kotieläinluvun mukainen tuki	206,9	203,7	201,9			
- Rehuviljan tuotantopalkkio	27,4	25,2	0,2			
- Käynnistystuki	85,3	61,4	55,5			
- Emolehmäpalkkiot	37,8	47,5	50,9			
- Hehtaarituki	1116,3	959,3	1160,9			
Yhteensä	2232,4	1975,6	2080,4	0,0	0,0	0,0
TUOTANNON TASAPAINOTT. TOIMEN- PITEISTÄ AIH. KORVAUKSET						
- Tuotannon muutosopimukset (4a§)	3,1	1,7	1,3	0,9		
- Maidontuotannon vähentämissop.	330,8	197,6	0,1			
- Kesannoimissopimus	567,8	457,9	364,7			
- Luomusopimuspalkkiot	40,5	32,0	26,1	17,2		
- Herneen tuotantosopimus	27,4	13,1	5,8			
- Viherheinän tuotantosopimus	0,9	1,1	0,9			
Yhteensä	970,5	703,3	398,9	18,2	0,0	0,0
EU-TUET						
- CAP-peltokasvituki				1153,7	1361,9	1310,9
- CAP-kotieläintuki				104,0	278,3	235,6
- Luonnonhaittakorvaus (LFA)				1614,8	1604,0	1604,6

Liitetaulukko 5, jatkoa.

	1992	1993	1994	1995*	1996*	1997e*
- Ympäristötuen perus- ja erityistuki				1411,2	1577,6	1625,3
- Pohjoinen eläinyksikkötuki				80,1	87,6	193,7
- Siirtymäkauden eläintuki				282,5	256,8	227,6
- Muut kansalliset eläintuet				42,5	41,3	34,2
- Siirtymäkauden hehtaarituki				0,0	299,6	213,2
- Muut kansalliset hehtaarituet				0,0	316,5	314,9
- Avomaan puutarhatalouden tuki				0,9	115,2	106,4
- Muut tuet				0,0	101,0	13,1
Yhteensä				4689,7	6039,9	5879,5
SATOVAHINKOKORVAUKSET	15,0	133,0	7,9	11,9	34,0	7,0
KOKONAISTUOTTO YHTEENSÄ	24989,9	23383,5	24169,1	20996,6	20301,9	20220,0
KUSTANNUKSET						
- Väkilannoitteet	1579,6	1691,9	1532,6	1183,8	1149,1	1018,8
- Maatalouskalkki	149,2	257,5	269,3	208,5	240,7	260,2
- Väkirehut						
- seokset	2655,5	2584,0	2722,3	1927,7	1988,8	2092,0
- muut	42,0	39,3	52,5	55,4	55,4	57,1
- Rehunsäilöntäaineet	122,6	103,0	145,0	102,9	106,2	108,9
- Kasvinsuojeluaineet	289,1	289,2	283,4	240,2	226,3	209,8
- Ostosienet	260,9	304,0	337,2	259,1	173,2	207,8
- Poltto- ja voiteluaineet	663,4	713,7	573,9	510,0	562,0	616,1
- Sähkö	434,3	462,9	454,0	377,0	418,0	432,4
- Maatalouden poltto- ja tarvepuu	67,7	60,9	61,1	60,3	54,7	55,0
- Eläinten välityskustannus	55,4	52,7	53,4	46,6	51,5	53,4
- Yleismenot	1681,9	1729,2	1793,5	1611,8	1576,1	1600,8
- Palkkakustannus						
- palkat	441,7	400,0	395,2	395,4	361,5	375,6
- sosiaalikulut	280,4	282,2	268,5	260,0	230,2	242,6
- Koneet ja kalusto						
- poistot	3193,0	3224,0	3040,0	2332,0	2172,0	2027,0
- kunnossapito	961,2	898,2	737,3	742,0	777,0	792,5
- Työvälineet ja laitteet	157,1	167,3	167,7	137,8	201,0	200,8
- Rakennukset ja rakennelmat						
- poistot	1108,0	1114,0	1146,0	1038,0	1041,0	1108,0
- kunnossapito	304,2	244,9	211,4	207,0	217,0	229,7
- Salaojat, sillat, yms.						
- poistot	301,0	259,0	248,0	243,0	247,0	259,0
- kunnossapito	161,2	140,4	108,2	97,0	100,0	102,5
- Velkojen korot	1653,6	1586,3	1151,4	977,5	907,0	764,0
- Eläinten tuonti	5,7	3,1	4,2	1,6	2,2	2,2
- Vuokramenot						
- tuotantovälineistä	289,4	283,7	179,1	168,0	169,0	170,0
- rakennuksista ja maasta	339,3	350,8	355,0	414,0	465,0	474,0
- Maatalousyrittäjiltä peritty kustannus						
- tapaturmavakuutusmaksusta	42,9	40,0	61,3	55,7	63,0	81,9
- sijaisavusta	25,0	36,7	46,2	40,0	56,0	56,0
- viikkovapaasta	17,0	12,6	11,2	14,8	14,0	10,0
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	17282,1	17331,5	16408,8	13707,0	13624,8	13608,1
TUOTTO	24989,9	23383,5	24169,1	20996,6	20301,9	20220,0
KUSTANNUS	17282,1	17331,5	16408,8	13707,0	13624,8	13608,1
MAATALOUSTULO	7707,8	6052,1	7760,3	7289,6	6677,1	6612,0

*poistojen laskentamenetelmässä tapahtuneen muutoksen vuoksi vuotta 1995 edeltäneiden vuosien laskelmat eivät ole vertailukelpoisia vuoden 1995 ja sitä seuraavien vuosien laskelmiin (poikkeavat kohdat: koneiden ja kaluston, rakennusten ja sala-
ojien, siltojen yms. poistokustannus sekä kustannukset yhteensä ja maataloustulo).

Liitetaulukko 6. Maatalouden tuet^{*)}.

EU:N KOKONAAN TAI OSITTAIN RAHOITTAMAT TUET VUONNA 1997

mk/hehtaari tai mk/yksikkö

Tukialue	A	B	C1	C2	C2 pohj.	C3	C4
CAP-PELTOKASVITUKI							
Yleinen järjestelmä							
Viljat	1 114	917	917	753	753	753	753
Öljykasvit	1 567	1 567	1 567	1 567	1 567	1 567	1 567
Öljypellava	2 154	1 774	1 774	1 457	1 457	1 457	1 457
Valkuaiskasvit	1 609	1 325	1 325	1 088	1 088	1 088	1 088
Kesanto	1 411	1 162	1 162	954	954	954	954
Yksinkertaistettu järjestelmä							
Viljakasvit, öljykasvit, valkuaiskasvit ja öljypellava	1 114	917	917	753	753	753	753
Viitesadot, vilja, tn/ha	3,4	2,8	2,8	2,3	2,3	2,3	2,3
Viitesadot, öljykasvit, tn/ha	1,59	1,59	1,59	1,59	1,59	1,59	1,59
Kesantovelvoitteen alaraja, ha	27,1	32,9	32,9	40,0	40,0	40,0	40,0
CAP-ELÄINTUKI							
Sonnipalkkio	814	814	814	814	814	814	814
laajaperäisyyslisä							
- 1-1,4 eläinyksikköä/rehuha	217	217	217	217	217	217	217
- alle 1 eläinyksikköä/rehuha	313	313	313	313	313	313	313
Emolehmäpalkkio	1 054	1 054	1 054	1 054	1 054	1 054	1 054
laajaperäisyyslisä							
- 1-1,4 eläinyksikköä/rehuha	217	217	217	217	217	217	217
- alle 1 eläinyksikköä/rehuha	313	313	313	313	313	313	313
Uuhipalkkio	90	130	130	130	130	130	130
LFA-TUKI							
- 6-alue: 970 mk/jakoyksikkö							
- muut LFA-tukeen oikeuttavat alueet: 970 mk/jakoyksikkö							
YMPÄRISTÖTUKI							
Vilja, öljykasvit, valkuaiskasvit, tärkkelysperuna	1 053	597	400	253	253	253	253
Nurmi ja muut peltoviljelykasvit	1 727	850	850	850	850	850	850
Monivuotiset puutarhakasvit	4 409	4 409	4 409	4 409	4 409	4 409	4 409
Yksivuotiset puutarhakasvit	1 727	1 727	1 727	1 727	1 727	1 727	1 727
Monivuotinen viherkesanto	597	400	0	0	0	0	0

^{*)}Liitetaulukossa mukana keskeisten tuotteiden tuet, eikä näin ollen kata kaikkia tukia.

KANSALLISET TUET

	Yksikkö	1996 mk/yks	1997 mk/yks	1998 mk/yks
A. SIIRTYMÄKAUDEN TUET				
Kotieläintalouden tuotantotuet				
A- ja B-alue pl. ulkosaaristo				
Maito	mk/kg	0,52	0,45	0,42
Sonnit, väh. 15 kk	mk/teur.eläin	1 787	1 609	1 447
Sonnit, väh. 15 kk, liharodut ja risteytykset	mk/teur.eläin	2 184	1 966	1 768
Hiehot 12 kk ja yli, sonnit 11-14 kk	mk/teur.eläin	1 024	922	830
Lehmät	mk/teur.eläin	138	124	112
Lampaat	mk/teur.eläin	226	203	183
Siat	mk/teur.eläin	210	192	169
Broilerit	mk/100 teur.eläintä	240	213	169
Kanat	mk/eläin	32	26	23
C-alue pl. ulkosaaristo				
Maito	mk/kg	0,52	0,33	0,21
Sonnit, väh. 15 kk	mk/teur.eläin	1 787	1 279	793
Sonnit, väh. 15 kk, liharodut ja risteytykset	mk/teur.eläin	2 184	1 564	970
Hiehot 12 kk ja yli, sonnit 11-14 kk	mk/teur.eläin	1 024	648	388
Lehmät	mk/teur.eläin	138	46	0
Lampaat	mk/teur.eläin	226	162	107
Siat	mk/teur.eläin	210	163	104
Broilerit	mk/100 teur.eläintä	240	179	125
Kanat	mk/eläin	32	21	14
Ulkosaaristo A- ja B-alueet				
Maito	mk/kg	0,62	0,55	0,52
Sonnit, 15 kk ja yli	mk/teur.eläin	2 864	2 578	2 319
Sonnit, väh. 15 kk, liharodut ja rist.	mk/teur.eläin	3 501	3 151	2 834
Hiehot, 12 kk ja yli, sonnit 11-14 kk	mk/teur.eläin	1 730	1 558	1 402
Lehmät	mk/teur.eläin	138	124	0
Lampaat	mk/teur.eläin	349	314	282
Siat	mk/teur.eläin	246	215	180
Kanat	mk/eläin	40	31	27
Ulkosaaristo C-alueet				
Maito	mk/kg	0,62	0,44	0,27
Sonnit, 15 kk ja yli	mk/teur.eläin	2 864	2 357	1 063
Sonnit, väh. 15 kk, liharodut ja rist.	mk/teur.eläin	3 501	2 880	1 300
Hiehot, 12 kk ja yli, sonnit 11-14 kk	mk/teur.eläin	1 730	1 354	700
Lehmät	mk/teur.eläin	138	46	0
Lampaat	mk/teur.eläin	349	278	169
Siat	mk/teur.eläin	246	200	124
Kanat	mk/eläin	40	26	18
Kasvinviljelyn tuotantotuet				
Tärkkelysperuna	mk/kg	0,027	0,018	0,013
Mallasohra	mk/kg	0,16	0,11	0,09
Vehnä	mk/kg	0,23	0,18	0,13
Ruis	mk/kg	0,25	0,19	0,13
Sokerijuurikas	mk/kg	0,046	0,032	0,024

Liitetaulukko 6, jatkoa.

	Yksikkö	1996 mk/yks	1997 mk/yks	1998 mk/yks
Siirtymäkauden pinta-alatuet				
Ruokaherne	mk/ha	600	415	310
Hehtaarituki peltokasvien tukeen oikeutetuille kasveille pl. ruokaherne ja kesanto	mk/ha	190	125	80
Avomaan puutarhatuotteiden tuki				
Omenantuotannon tuki (max.)	mk/ha	2 750	1 970	1 480
Vihannekset, A (max.)	mk/ha	4 800	3 450	2 410
Vihannekset, B (max.)	mk/ha	4 100	3 000	2 155
Vihannekset, C (max.)	mk/ha	4 100	2 600	1 835
Marjat, A (max.)	mk/ha	2 750	1 950	1 480
Marjat, B ja C (max.)	mk/ha	1 900	1 350	1 000
Hehtaarituki nuorille vilj. A- ja B-alueilla				
Puutarhatuotteiden varastointituki, AB-alue (max.)				
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	mk/m ³	114	108	100
Muut varastot	mk/m ³	76	72	67
Kasvihuonetuki A ja B (max.)				
yli 7 kk	mk/m ²	100	72	65
2-7 kk	mk/m ²	50	36	33
Kasvihuonetuki C (max.)				
yli 7 kk	mk/m ²	100	72	43
2-7 kk	mk/m ²	50	36	22
Siirtymäkauden eläin-/eläinyksikkökohtaiset tuet				
A- ja B-alue				
Kotieläintuki emolehmistä	mk/eläin	570	540	486
Kotieläintuki emakoista	mk/eläin	1 540	1 380	1 214
Kotieläintuki broileriemoista	mk/eläin	58	52	45,8
Kotieläintuki kalkkuna- ja muista siipik. emoista	mk/eläin	85	75	60,2
Kotieläintuki lypsyvuohesta ml. maidon tuki	mk/eläin	1 500	1 386	1 275
Lisätuet saaristoalue ja eräät B:n kunnat				
Naudat ja uuhet	mk/NY	1 615	1 530	1 377
Lypsylehmät, Ikaalinen jne	mk/NY	380	360	324
Hartola, Mäntyharju	mk/NY	285	270	243
Lihanaudat, Ikaalinen jne	mk/NY	315	297	267
Kiikoinen jne	mk/NY	95	90	81
Uuhet, edellä luetellut kunnat	mk/NY	650	585	527
Kotieläintuki myydyistä kananpojista	mk/eläin	2,46	1,50	1,0
Kotieläintuki hevosista	mk/NY	2 900	2 250	1 800
C-alueet				
Kotieläintuki emolehmistä	mk/eläin	570	450	350
Kotieläintuki emakoista	mk/eläin	1 540	1 132	625
Kotieläintuki broileremoista	mk/eläin	58	42	30,6
Kotieläintuki kalkkuna- ja muista siipik. emoista	mk/eläin	85	65	45
Kotieläintuki lypsyvuohesta ml. maidon tuki	mk/eläin	1 500	1 157	821
Kotieläintuki myydyistä kananpojista	mk/eläin	2,46	1,10	1,00
Kotieläintuki hevosista	mk/NY	2 900	2 250	1 800

Liitetaulukko 6, jatkoa.

	Yksikkö	1996 mk/yks	1997 mk/yks	1998 mk/yks
B. POHJOINEN TUKI				
Eläinyksikkökohtainen tuki				
Kotieläintuki emolehmistä				
C1	mk/NY	100	495	680
C2	mk/NY	150	540	730
C2pohj. ja saaristo	mk/NY	600	945	1 180
C3	mk/NY	1 050	1 395	1 630
C4	mk/NY	2 150	2 495	2 720
Kotieläintuki sonneista yli 6 kk				
C1	mk/NY	650	1 100	1 550
C2	mk/NY	700	1 150	1 600
C2pohj. ja saaristo	mk/NY	1 150	1 600	2 050
C3	mk/NY	1 600	2 050	2 500
C4	mk/NY	2 700	3 150	3 600
Kotieläintuki uuhista ja vuohista				
C1	mk/NY	650	1 100	1 550
C2	mk/NY	700	1 150	1 600
C2pohj. ja saaristo	mk/NY	1 150	1 600	2 050
C3P1-P2	mk/NY	3 100	3 350	4 000
C3P3-P4	mk/NY	3 700	4 150	4 600
C4P4	mk/NY	4 800	5 250	5 700
C4P5	mk/NY	6 400	6 850	7 300
Kotieläintuki siat				
C1	mk/NY	0	355	841
C2	mk/NY	0	370	862
C2pohj. ja saaristo	mk/NY	590	920	1 382
C3	mk/NY	590	920	1 382
C4	mk/NY	900	1 240	1 812
Kotieläintuki siipikarja				
C1	mk/NY	0	385	693
C2	mk/NY	0	397	720
C2pohj. ja saaristo	mk/NY	590	952	1 240
C3	mk/NY	900	1 272	1 650
C4	mk/NY	2 400	2 672	2 850
Pohjoiset teurastuet				
Teurastetut sonnit				
P1-P2	mk/teur.eläin	780	780	780
P3-P4	mk/teur.eläin	1 080	1 080	1 080
P5	mk/teur.eläin	1 980	1 980	1 980
Teurastetut hiehot				
C1	mk/teur.eläin	460	730	1 080
C2	mk/teur.eläin	470	740	1 100
C2pohj. ja saaristo	mk/teur.eläin	780	1 050	1 400
C3	mk/teur.eläin	1 060	1 310	1 650
C4	mk/teur.eläin	1 640	1 840	2 160

Liitetaulukko 6, jatkoa.

	Yksikkö	1996 mk/yks	1997 mk/yks	1998 mk/yks
Maidon pohjoinen tuotantotuki				
C1	mk/kg	0,16	0,26	0,32
C2	mk/kg	0,17	0,28	0,35
C2pohj.	mk/kg	0,28	0,37	0,44
C3P1	mk/kg	0,46	0,54	0,61
C3P2	mk/kg	0,56	0,64	0,71
C3P3-P4	mk/kg	0,71	0,79	0,86
C4P4	mk/kg	0,98	1,06	1,13
C4P5	mk/kg	1,50	1,58	1,65
Pohjoiset pinta-alueet				
Pohjoinen hehtaarituki, C1-, C2- ja C2p ja saaristo-alueet				
Vehnä, ruis	mk/ha	0	200	400
Mallasohra	mk/ha	0	70	210
Peltokasvien tukeen oikeuttavat kasvit pl.				
vehnä, ruis, mallasohra, rehuvilja ja kesanto	mk/ha	0	70	210
Sokerijuurikas	mk/ha	500	785	990
Tärkkelysperuna	mk/ha	400	495	550
Avomaanvihannekset (myös C3 ja C4)	mk/ha	0	845	1 110
Omenat	mk/ha	0	205	360
Yleinen hehtaarituki viljelyalalta C2...C4				
C2, C2p ja saaristo	mk/ha	200	200	160
C3	mk/ha	400	360	320
C4	mk/ha	800	720	630
Nuorten viljelijöiden hehtaarituki C1-C4				
	mk/ha	200	180	160
Kasvihuonetuki C (max.)				
yli 7 kk	mk/m ²	0	0	22
2-7 kk	mk/m ²	0	0	11
Puutarhatuotteiden pohjoinen varastointituki (max.)				
Varastot lämpösäätelyjärjestelmällä	mk/m ³	120	108	100
Muut varastot	mk/m ³	80	72	67
C. KASVINVILJELYN KANSALLINEN TUKI				
A-alue ml. A- ja B-alueen saaristo				
Ruis	mk/ha	0	260	900
Vehnä	mk/ha	0	260	420
Mallasohra	mk/ha	0	110	200
Peltokasvien tukeen oikeutetut kasvit pl.				
vehnä, ruis, mallasohra ja kesanto	mk/ha	0	110	200
Tärkkelysperuna	mk/ha	0	135	240
Sokerijuurikas	mk/ha	0	270	475
Avomaanvihannekset (saaristossa B-alueen taso)	mk/ha	0	900	1 340
Omenat	mk/ha	0	205	360

Liitetaulukko 6, jatkoa.

	Yksikkö	1996 mk/yks	1997 mk/yks	1998 mk/yks
B-alue				
Ruis	mk/ha	0	200	800
Vehnä	mk/ha	0	200	340
Mallasohra	mk/ha	0	70	120
Peltokasvien tukeen oikeutetut kasvit pl.				
vehnä, ruis, mallasohra ja kesanto	mk/ha	0	70	120
Tärkkelysperuna	mk/ha	0	135	240
Sokerijuurikas	mk/ha	0	270	475
Avomaanvihannekset (ml. saaristo)	mk/ha	0	450	790
Omenat	mk/ha	0	205	360
Muu kansallinen kasvinviljelyn tuki				
A-, B- ja C-alue, nurmi	mk/ha	0	330	460
C1-alue, rehuvilja	mk/ha	0	70	210
C2- ja C2p-alue, rehuvilja	mk/ha	0	70	290
C, ruis	mk/ha	0	0	400

Eläinyksiköiden muuntokertoimet siirtymäkauden tuissa

Lypsylehmät	1	Hevoset yli 6 kk	
Emolehmät	1	siitostamma, -poni	1
Muut naudat yli 2 v	1	suomenhevonen	0,85
Muut naudat 6 kk-2v	0,6	1-3 v muut hevoset, ponit	0,6
Uuhet, vuohet	0,15		

Eläinyksiköiden muuntokertoimet pohjoisissa tuissa

Lypsylehmät	1	Broilerit	0,0053
Emolehmät	1	Kananpojat	0,0027
Sonnit, muut naudat yli 2 v	1	Broileriemot, siipikarjaemot	0,026
Sonnit, muut naudat yli 6 kk-2 v	0,6	Hevoset yli 6 kk	
Uuhet, vuohet	0,15	siitostamma, -poni	1
Emakot, karjut	0,7	suomenhevonen	0,85
Siat	0,23	1-3 v muut hevoset, ponit	0,6
Kanat, kalkkunat, muu siipik.	0,013		

P1 = Oulun lääni: Haukipudas, Kiiminki, Oulu, Utajärvi, Ylikiiminki, Oulunsalon kunnasta ne osat, jotka ovat Ylikiimingin kunnan sisäpuolella.

P2 = Lapin lääni: Kemi, Kemunmaa, Simo, Tervola, Tornio. Oulun lääni: Hailuoto, Hyrynsalmi, Ii, Kuhmo, Kuivaniemi, Yli-Ii

P3 = Lapin lääni: Kemijärvi, Pello, Ranua, Rovaniemen mlk, Rovaniemi, Ylitornio. Oulun lääni: Pudasjärvi, Puolanka, Suomussalmi, Taivalkoski

P4 = C3: Lapin lääni: Posio. Oulun lääni: Kuusamo. C4: Lapin lääni: Kolari, Pelkosenniemi, Salla, Savukoski; Kittilä ja Sodankylä lukuunottamatta P5:een kuuluvia osia.

P5 = Lapin lääni: Muonio, Enontekiö, Inari, Utsjoki; Sodankylästä ja Kittilästä MMM:n hyväksymät osat. Saaristo: Alueiden C1 ja C2 kunnista MMM:n hyväksymät saaristo-osat.

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja
Publications of the Agricultural Economics Research Institute

- No 74 Sumelius, J. Controlling nonpoint source pollution of nitrogen from agriculture through economic instruments in Finland. 66 s. Helsinki 1994.
- No 75 Kettunen, L. & Niemi, J. Suomen EU-maatalousratkaisu ja kansalliset tuet. 88 s. Helsinki 1994.
- No 75a Kettunen, L. & Niemi, J. The EU Settlement of Finnish Agriculture and National Support. 91 p. Helsinki 1994.
- No 76 Kettunen, L. Suomen maatalous 1994. 62 s. Helsinki 1995.
- No 76a Kettunen, L. Finnish agriculture in 1994. 63 p. Helsinki 1995.
- No 77 Maatalous tienhaarassa. Agriculture at the Crossroads. Lauri Kettusen 60-vuotisjuhla-julkaisu. Lauri Kettunen's Jubilee Publication. 179 s. Helsinki 1995.
- No 78 Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuodet 1991-1993. Summary: Investigations of the profitability of agriculture in Finland business years 1991-1993. 167 s. Helsinki 1995.
- No 79 Kettunen, L. Suomen maatalous 1995. 60 s. Helsinki 1996.
- No 79a Kettunen, L. Finnish agriculture in 1995. 61 p. Helsinki 1996.
- No 80 Marttila, J. The effect of oligopolistic competition on economic welfare in the Finnish food manufacturing. 163 p. Helsinki 1996.
- No 81 Kettunen, L. (ed.). First Experiences of Finland in the CAP. 157 p. Helsinki 1996.
Kettunen, L. Adjustment of the Finnish Agriculture in 1995. p. 7-25.
Hokkanen, M., Kettunen, L. & Marttila, J. Changes in Foreign Trade in the First Year in the EU. p. 27-42.
Aaltonen, S. Adjustment of the Finnish Food Industry. p. 43-56.
Heikkilä, T. & Myhrman, R. Food Sector Facing Changes and Challenges. p. 57-68.
Ryhänen, M. & Sipiläinen, T. Economic Analysis of Finnish Farm Enterprises in the Changing Operational Environment. p. 69-81.
Siikamäki, J. Finnish Agri-environmental Programme in Practice - Participation and Farm-level Impacts in 1995. p. 83-98.
Lehtimäki, S. & Lasssheikki, K. Finnish Horticulture within the EU. p. 99-110.
Keränen, R. Integration and Regional Development Policy; Food-chain in Finland. p. 111-121.
Niemi, J. & Linjakumpu, H. Regional Structural Development of Finnish Agriculture until 2005. p. 123-141.
Kola, J. From the CAP to a RAP. p. 143-157.
- No 82 Kettunen, L. Suomen maatalous 1996. 64 s. Helsinki 1997.
- No 82a Kettunen, L. Finnish agriculture in 1996. 64 p. Helsinki 1997.
- No 82b Kettunen, L. Finlands lantbruk 1996. 64 s. Helsinki 1997.
- No 83 Miettinen, A., Koikkalainen, K., Vehkasalo, V. & Sumelius, J. Luomu-Suomi? Maatalouden tuotantovaihtoehtojen ympäristötaloudelliset vaikutukset -projektin loppuraportti. 124 p. Helsinki 1997.
- No 84 Pietola, K. A Generalized Model of Investment with an Application to Finnish Hog Farms. 113 p. Helsinki 1997.
- No 85 Kallio, P. Export Subsidies in an Imperfectly Competitive Market When Market Share Matters: The Case of International Wheat Trade. 178 p. Helsinki 1998.



ISBN 951-687-011-2
ISSN 0788-5393